

MARDİN İLİNDE
TABIAT TURİZMİ MASTER PLANI
2016 – 2019

1. GİRİŞ

1.1 TABİİ ALANLAR, YÖRE İNSANININ GELENEKSEL HAYATI, KIRSAL KALKINMA, SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM ALTERNATİFİ ve MARDİN VİLAYETİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR TABİAT TURİZMİ

Tabiatı korumanın geleceği kırsal alanların geleceğine, kırsal hayatın korunmasına ve sağlıklı yürüyen bir kırsal ekonomiye bağlıdır. Kırsal alanlardaki düşük ve dağınık nüfus ile beraber yetersiz gelir söz konusu olduğunda bu alanların turizm köyleri vb. gibi faaliyetler için kullanılması söz konusu olacaktır. Bu tür girişimlerin önemli bir kısmı korunan alanlarda veya dışında yapılmaktadır. Bazı etkinliklerin korunan alanlara ve tabiata çok zarar verdiği de görülmektedir. Bu sebeple tabiatı korumakla vazifeli olan bizlerin çevremiz ile iyi bir proaktif ilişkiler içinde olmamız gerekmektedir. Proaktif kişi; ilişkilerde ve faaliyetlerde inisiyatifi eline alan kişi demektir. Tabiattaki faaliyetlerin kontrolü için Orman ve Su İşleri Bakanlığı taşra kuruluşlarının kırsal sahalarda tabiat turizminin geliştirilmesinde öncü olması doğru bir harekettir.

Son yıllarda sivil toplum kuruluşları ve diğer kamu kurum ve kuruluşları; statülü korunan alanlar, tabii alanlar, kırsal kalkınma, kalkınma için işbirliği gibi konuları tamamıyla farklı bir bakış açısı ile algılamaya başlamışlardır. Tabiat ve geleneksel kültürler üzerinde turizmin meydana getirdiği olumsuz tesirler ve bunların neticesinde duyulan korkular kitle turizmine karşı alternatif, çevreye duyarlı turizmi ve tabiatı korumayı öne çıkarmıştır. Sürdürülebilir tabiat turizmi ve ekoturizm tabiatın korunması için bir umut olarak ortaya çıkmıştır. Algılamadaki bu değişiklik, tabii alanlar, korunan alanlar ve çevresinin bölgesel planlamasında turizme ilişkin proje ve çalışmaların giderek artmasına yol açmıştır. Bu sayede turizm, zaman içinde kırsal alanların kalkınmasında, yoksulluğun azaltılması ve yöresel kültürel zenginliğin korunmasında anahtar bir rol haline gelmiştir.

Sürdürülebilir tabiat turizmi, kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi, kırsal nüfus için yeni bir bakış açısı meydana getirilmesi, yoksulluğun ve kırsal göçün azaltılmasında önemli seçeneklerden biri olarak görülmektedir. Ancak, turizmin yalnızca yerel ekonomi ile doğru şekilde bütünleştirildiği takdirde beklentileri karşılayabileceği ve yöre halkı ile diğer ilgi gruplarına fayda sağlayacağı unutulmamalıdır.

1.2 TABİİ ALANLAR VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

1980’li yıllardan itibaren Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), çevre konularına ilişkin çalışmaları arttırmış, Bu çalışma giderek artan bir etkinin meydana gelmesini sağlamıştır. Dünya Çevre Kalkınma Komisyonu’nca 1987 yılında tamamlanan çalışmalar sonunda “**ortak geleceğimiz**” adlı bir rapor hazırlanmıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, çevre ve kalkınma konularına çok farklı yaklaşılması ihtiyacı bu raporda vurgulanmıştır. Kalkınmanın ve insanlığın sahip olduğu kaynakların sürdürülebilir olduğuna vurgu yapılmıştır. Raporla ortaya konulan “**sürdürülebilir kalkınma**” kavramı, insanların elinde bulundurduğu ve onlara muhtaç olduğu ekolojik, kültürel ve sosyo-ekonomik kaynakların nadir ve eşsiz olduğu görüşüne varılmıştır.

Bir sahanın sahip olduğu kaynaklar, çok farklı maksatlar için kullanılabilir. Örneğin, bir orman, kereste imalatı için kullanılabilirken, üzerindeki ağaçlar kesilerek ziraat toprağı olarak kullanılabilir. Alanın ve alanda yaşayan yöre halkının özelliklerine bağlı olarak bu seçeneklerden bazıları uygulanabilirken, bazıları ise kesinlikle uygulanamaz. Yalnızca korumacı bir yaklaşım içine girildiğinde doğru görülen seçenek ormanın el değmemiş eski haline bırakılması olsa da, yöre halkı ve diğer iş gruplarının bu kaynakların sürdürülebilir kullanımı hayat kalitelerini yükseltmek için ormandan hak iddia etmeleri mevzubahistir. Bu sebeple yüzde yüz sürdürülebilir kalkınmaya her zaman ulaşılmasa da bu hedef üzerine yoğunlaşılmalıdır.

tabii ve korunan kırsal alanlarda, geçmişten günümüze yerel topluluklar ile arazinin beraberliği çok önemlidir. Korunan alan ağı büyüdükçe korunan alan kavramının anlamı da değişmeye ve gelişme göstermeye başlamıştır. Bu gelişme içinde yöre insanların varlığı ve faydalanmalarının sürdürülebilirliği de öne çıkmaktadır.

Bir tabii alan ve korunan alanın içinde yer aldığı bölgenin sürdürülebilir kullanımı, turizm, ekolojik ziraat, hayvancılık, yeni bölgesel ürünler, sürdürülebilir ormancılık, hatta enerji üretimindeki yatırımlarla birlikte düşünüldüğünde daha başarılı olacağı açıktır.

tabii alanlarda faaliyetlerin açıklanmasında **Kırsal alan**, **Kırsal kalkınma** ve **Sürdürülebilir Kalkınma** gibi kavramlar değerlendirilmelidir. Bu kavramlara baktığımızda;

Kırsal Alan; Şehir diye tabir edilen yerleşme sahalarının dışında kalan ziraatla ilgili etkinliklerin yapıldığı alanları da içeren köy, mezra, kom vb. adlarla adlandırılan ve anılan insan yerleşimlerinin var olduğu alanları “*kırsal alan*” olarak tanımlayabiliriz.

Kırsal Kalkınma Kavramı: Kırsal kalkınma, küçük toplulukların içinde buldukları ekonomik, toplumsal ve kültürel şartları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabalarının, devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların tüm ülke insanlarının tümüyle kaynaştırılması ve ulusal kalkınma çabalarına tam katkıda bulunmalarının sağlanma süreci şeklinde tanımlanmıştır.

Kırsal Alan Kalkınması; Hem eğitim hem de örgütlenme işi olup, kırsal alan; toplumun ihtiyaçlarının göz önünde tutulması, kırsal alan kalkınma politikası ile ilgili planların alınması sırasında topluma zorla kabul ettirilmemesi ihtiyaç duyulan bir konudur. *Toplum istediklerini elde etmedikçe kırsal alan çalışmalarına katılmayacaktır.* Zirai çalışmalar, beslenme, eğitim, mesleki önderlik ve öğretim, kooperatifler, el sanatları, küçük sanayiler, sosyal güvenlik çalışmaları, planlama ve sağlık politikaları nitelikleri kırsal alan ve ülke planları ile bir bütünlük içinde olmalıdır.

Sürdürülebilir Kalkınma: Ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel kaynakların sürdürülebilir kullanımına dayanmaktadır. Burada ekolojik, ekonomik ve sosyo kültürel sürdürülebilirlik şartlarının tamamının sağlanması önemlidir.

Kırsal alanlar turizm ve boş zamanların değerlendirilmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Kırsal alan, turistlere sakin ve huzurlu bir seçenek sunmaktadır. 2005 yılında yapılan bir araştırmada; Fransız vatandaşları tatillerinin, %52'sini ya bir ailenin yanında ya da bir arkadaşının evinde, %26'sı evlerinde geçirdiklerini ve %9'luk bir kısmı ise kırsal alanda ikinci bir eve sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Kırsal alanlar tabiat için önemli role sahiptir.

Tabii kaynakların korunması, biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi, tabii felaketlere karşı koruma, iyi hayat şartlarının korunması ve tabii manzaranın korunması tabii çevre ile ilgili hususlardır.

1.3 SÜRDÜRÜLEBİLİR TABİAT TURİZMİ

Sürdürülebilir kalkınma, ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel kaynakların sürdürülebilir kullanımına dayanmaktadır.

Sürdürülebilir turizmin gelişimi de sürdürülebilir kalkınma ile bağlantılı bir yaklaşımdır. Sürdürülebilir turizmin gelişiminde turistlerin ve ziyaret edilen yerlerin bugün kü ihtiyaçlarının, gelecekteki fırsatları koruyup geliştirerek ve genişleterek karşılanması amaçlanmaktadır. Bu yaklaşım, ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçların, kültürel bütünlüğün, gerekli ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve kırsal hayatı destekleyen süreçlerin devamını içermektedir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün tanımına göre sürdürülebilir bir turizm gelişimi;

Çevresel kaynakların en iyi şekilde kullanılmasını sağlamalı,
Ziyaret edilen toplulukların sosyo-kültürel yapısına, gelenekselliğine saygı göstermeli,
Bütün ilgi gruplarına adil bir şekilde dağıtılan sosyo-ekonomik faydalar ile tutarlı ve uzun vadeli ekonomik faaliyetler ortaya koymalıdır.

Buna göre sürdürülebilir kırsal/tabiat turizminin gelişme ölçütleri;

- a. Biyolojik çeşitliliğin korunması,
- b. Ekonomik tutarlılık,
- c. Kültürel zenginlik,
- d. Yöre halkının refahı,
- e. İstihdam kalitesi,
- f. Sosyal eşitlik,
- g. Ziyaretçi memnuniyeti,
- h. Yetkinin yerele doğru dağıtılması,
- i. Toplumun genelinin refah ve mutluluğu,
- j. Fiziki bütünlük,
- k. Kaynakların etkin kullanımı,
- l. Çevre temizliğidir.

Korunan alanlar açısından; tabiatın seçkin parçaları olan korunan alanlar ile turizm arasındaki bağ, korunan alanların tarihçesi kadar eskidir.

Korunan alanlar turizme, turizm de korunan alanlara ihtiyaç duymaktadır. Turizm korunan alanların kurulması ve yönetiminde göz önüne alınması ihtiyaç duyulan önemli bileşendir.

Turizm; aynı şekilde koruma altında olmayan flora ve faunanın tutunduğu tabiat alanlarına ve insanın yaşadığı sahalardaki yöresel kültüre de bağımlıdır. Bu bağımlılık tabiat ve kültürün bozulmaması için tedbirleri gerektirir. Bu tedbirlerin neler olacağına "sürdürülebilir kırsal kalkınma" ilkeleri çerçevesinde tespiti de mecburidir.

Turizmin önemli bir ekonomik faaliyet olması ve tüm göstergelerin bu faaliyetin büyüme eğiliminde olacağı yönünde olması önemli bir husustur.

Turizmdeki büyümeyle beraber sürdürülebilir turizm, ekoturizm gibi tabiatla ilgili turizme olan talep artmış ve turizm ürünleri ile destinasyonlar çeşitlenmiştir. Turistlerin talepleri de değişmiş ve çeşitlenmiştir. Turistlerin talepleri konaklamada konforun sağlanması yanında, yöreye özgü kültürel değerler hakkında bilgi edinme, yöre halkıyla iletişim, bölgenin flora ve faunası, özel ekosistemler, tabii hayat ve bunların korunması da dahil olmak üzere daha mesul bir seyahat deneyimi kazanmak da söz konusudur.

Beklenen büyüme ve yeni eğilimler turizmi o kadar stratejik bir konuma taşımıştır ki, turizm eşsiz özellikli tabii veya korunan alanların sürdürülebilirliğinin yanı sıra bu alanların çevresinde yaşayan yöre halkının kalkınma potansiyeline de müspet etki sağlayabilmektedir. Bu vaziyette turizm, tabii alanların korunması ve yöre halkı ile ziyaretçilerin çevre bilincinin artırılmasında kullanılabilir çok önemli bir araçtır. Dolayısıyla turizm sayesinde koruma çalışmaları için ihtiyaç duyulan mali kaynakların kazanılmasının yanı sıra ziyaretçiler ile yöre halkına yönelik bilinçlendirme ve eğitim programlarının oluşturulması ve uygulanması gibi hedeflere de kolayca ulaşılabilmektedir.

En önemli hususta; turizm faaliyetlerinin uzun dönemde sürdürülebilir olması için geniş ihtivalı, dikkatli, katılımcı ve paylaşımcı olarak planlanması, sürecin etkin yönetimi ve izlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, bu faaliyetlerin geri dönüşü mümkün olmayan olumsuz etkileri ortaya çıkacak ve turizm bu alanları tahrip eden bir faktör haline gelebilecektir. İşte bu nedenle; “SÜRDÜRÜLEBİLİR TABİAT TURİZMİ GELİŞME (MASTER) PLANI” çalışmasına lüzum duyulmuştur.

1.4 SÜRDÜRÜLEBİLİR TABİAT TURİZMİ GELİŞME STRATEJİSİ

Yukarda da bahsedildiği üzere, insan kullanımı bakımından hassas olan sahalarda turizm söz konusu olduğunda turizmin iyi planlanması ve yönetilmesi önemli olmaktadır.

Alışılmış turizm stratejileri ile Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme Stratejisi arasındaki fark şudur; alışılmış usuller yukarıdan aşağıya bakış açısı ile uygulanmaktadır.

Yani kararlar merkezden alınmakta ve uygulanması için yerele taşınmaktadır. Yöre halkı katılımcı olamamaktadır.

Sürdürülebilir turizm ise aşağıdan yukarıya bir yaklaşım için gayret göstermektedir. Bu yaklaşımda yöre halkının beklentileri ele alınır, yönetime katılmasını sağlayıcı yapı kurulur, *yörenin kalkınma potansiyelini bünyesinde barındıran tabii değerlerin korunması için ortak kararlar alınır. Karar almanın yanında uygulama ve takip etme aşamalarında da yöre halkının bilgisini, becerilerini, en uygun şekilde kullanmak esastır. Bu yaklaşım yöre halkının, yerel otorite ve organizasyonların yetkilendirilmesine dayanır.*

-Sürdürülebilir turizm gelişim aşamasında tabiat ve çevresinin ortak çıkarları söz konusudur. Konaklama ve diğer turizm altyapıları mümkün olduğunca tabii alan dışında olmalıdır. Bu vaziyet tabiata ve kültüre zararı en aza indirdiği gibi ev pansiyonculuğu gibi faaliyetlerin yapılmasıyla yöreye faydayı arttırabilir.

-Yöre halkı ve diğer bölgesel ilgi grupları turizm gelişiminde önemli ortaklardır. Söz konusu gruplar turiste konaklama imkanı sunacaklar, sunacakları ürünün kalitesinin korunmasında da mesuliyet alacaklardır.

-Günübirlik ziyaretçiler yerine uzun süreli konaklamaya lüzum duyan turistlerle hedefleniyorsa, tabii ve kültürel mirasa dayalı **çekim noktaları**, el sanatları gibi faaliyetler ortaya konmalıdır.

-tabii alanlar genellikle çok hassastır, bu sebeple ekolojik değerler, belirli bir saha ile sınırlı olmayacaktır. Geleneksel hayat, yerel kültür, kırsal, sosyal ekonomik yapılar da aynı zamanda turizmin temel kaynağı olmaktadır.

- Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme (Master) Planı'nın ilimizde/bölgemizde ve ülkemizde tabiat turizmine konu olacak sahaların tüm ilgi grupları için anlamlı ve cazip bir bakış açısına dayandırılmasına esas olmalıdır.

- Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme (Master) Planı'nda turizm; tabiatı koruma, kırsal kalkınma için bir araç olarak ele alındığından, tabiat turizmi yönetim planı olarak ele alınmalıdır. Halihazırda olan turizm etkinlikleri de tartışılmalı, değerlendirilmelidir. İlde sürdürülemez olan turizm veya gelir getirici faaliyetler de tanımlanmalıdır. Ayrıca iyi bir yönetim için tehditler ve fırsatlar da ele alınarak bunlardan hareketle ortaya çıkacak fikirler ortaya konmalıdır.

-Tabiata dayalı turizm yönetiminin entegre bir anlayışla (alan ve çevresinin sahip olduğu tabii, tarihi ve sosyo-ekonomik kaynakların bütüncül ele alınması) değerlendirilmesi de önemlidir.

-Turizm gelişimi genel olarak piyasa talebine göre yönlendirilir. Bir alanın turizm potansiyelinin değerlendirilmesi, rekabetçi özgün ve özellikli bir destinasyon oluşturması için gerçekçi beklentiler ortaya konulmalıdır. Yüksek ekolojik değerlere sahip olan sahalar yüksek turizm değeri içermeyebilir. Turizm, ancak doğru pazar ürünlerini hedeflediği zaman başarılı olabilir. Özellikle hassas tabiat alanlarında taşıma kapasitesi düşük iken, bu alanlardan beklenen faydalar yüksek olmaktadır. Taşıma kapasitesinin düşüklüğü sınırlı sayıda turist demektir. Bu sebeple taşıma kapasitesinin değerlendirilmesi de önemlidir.

-Entegre Tabii Alan Yönetimi, Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme (Master) Planı ile tabiat ve turizm yönetimi için tüm ilgi gruplarının desteğini almayı hedefler. Tüm ilgi gruplarının etkin desteği önem taşır. Turizm gelişiminin karmaşık yapısı göz önüne alınırsa, ilgi gruplarının etkin iş birliği oldukça önemlidir. Planın herkes tarafından sahiplenilmesi ayrıcalık olacaktır.

-Sürdürülebilir kırsal kalkınma için ihtivalı bir vizyon belirlenmesine de ihtiyaç vardır.

-Pazarlama Stratejisi; Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme (Master) Planı'nın bir parçasıdır. Kalkınma ve rekabete açık ürün-Pazar kombinasyonu için yaratıcı yaklaşımlar içermelidir. Pazarlar, hedef gruplar, turist sayısı, ürünler, hizmetler, yaratıcı yaklaşımlar bu stratejide yer almalıdır.

-Turizm Destinasyonu Yönetimi; Yaygın bir stratejik yaklaşım olup, destinasyonu rekabete açık hale getirir, bir turizm pazarını iyi bir şekilde yönetmek, pazarlamak, bir destinasyonu rekabetçi yapabilmek için ihtiyaç duyulan tüm unsurları içeren bir yaklaşımdır.

-İyi tanımlanmış amaçlar ve göstergelerle mantıksal bir çerçeve kurmak, ayrıntılı bütçe, mali portre ve ilgi gruplarının tümüne açık vazife ve mesuliyetler veren bir iş planı hazırlamak gereklidir.

-Ziyaretçinin İzlenmesi ve Ziyaretçi Yönetim Planı: Madem ki tabiat gibi hassas bir sistemde çalışılıyor, bu vaziyette turist ziyaretinin ilkelerini belirleyen bir ziyaretçi yönetim planı lüzumludur. Aynı zamanda da hem geri bildirim temin etme, hem de taşıma kapasitesinin kontrolü için takip etme programı da olmalıdır.

Geri bildirimler kalitenin artırılması, sunumların taleplere uygun hale getirilmesi (iyileştirilmesi), hizmetteki aksamaların ve tabiattaki değişimlerin takibi için çok önemlidir.

Şu unutulmamalıdır ki; turizm, tabiatın korunması için ortaya konan ana hedeflere ulaşmak garanti edildiği takdirde teşvik edilmelidir.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR TABİAT TURİZMİ GELİŞİMİNE İLİŞKİN ÇALIŞMALAR

2.1 KAYNAK ANALİZİ

Gelişme planı ve stratejisi için öncelikle kaynak analizi yapılması mecburidir. Bir alanın sahip olduğu kaynaklar, o alanın kalkınması için bir sermaye veya potansiyel oluşturmaktadır. Bu kaynakların analizi de önemli veri ve bilgi oluşturulmasını temin etmektedir.

Ekolojik ve kültürel kaynakların yanında sosyo-ekonomik özellikler de turizm gelişimi için önemli bir temel oluşturmaktadır. Örneğin kırsal turizmin, zirai faaliyetleri desteklemediği vaziyetlerde kırsal turizmin gerçekleştirildiği bölge hem kendi sermayesini hem de kırsal olma özelliğini kaybedecektir. Gerek turizm potansiyeli gerekse taşıma kapasitesi turizm kaynaklarının mevcut vaziyetine bağlı olduğundan kaynak envanterinin mutlaka yapılması gerekir.

2.1.1 Kaynak Analizinde Ele Alınacak Unsurlar

a. Tabii Kaynaklar: turizmin gelişimi için önemli olan yöreye özgü tabii kaynaklardır. Bu kaynakların hali hazırdaki ekonomik kullanımları, korunma vaziyetleri, statüleri, iklim gibi turizm gelişimi için potansiyel kaynakların envanterini içermektedir.

Seçkin Tabii Kaynaklar: Turizm yalnızca korunan tabiat parçaları ile ilgili değildir. Eşsiz manzaralar, dağlar ve nehirler gibi ve korunmayan türler de turizm için ilgi çekici olmaktadır. Örneğin; ormandaki ağaçların üzerinde gezinen sincapları, konakladığımız evin penceresinden gözlemlemek son derece çekicidir. Bir orman öncelikli olarak odunculuk amacıyla kullanılsa da dağ bisikleti gibi bir aktivite için ortamı çekici hale getirebilmektedir.

Seçkin Tabii Kaynakların Halihazırdaki Ekonomik Kullanımlarının Tanımlanması

Tabii kaynakların çok çeşitli kullanımları söz konusudur, ormanların odunculuk, nehirler ve göllerin sportif balıkçılık, su sporları ve enerji üretmek için kullanımları gibi. Bu kullanımlardan bazıları gelenekseldir ve düşük etkilere sahiptir. Bazıları ise sürdürülebilir değildir. Bu sebeple bunlar turizm gelişimi için de uygun değildir.

Kaynağın Korunma Vaziyeti ve Statüsü: Bazı Tabii kaynaklar mevcut kanunlarla korunur. Bunların turizmde kullanımı da bu kanunlara uygun olmalıdır.

İklim; mevsimlerin dağılımı, ortalama sıcaklık, nem ve günlük ortalama optimal güneş ışığı saatlerine bağlı olarak iklim analizi yapılmaktadır. Burada önemli olan iklimin farklı mevsimlerde turizm için elverişli olup olmadığıdır.

Turizm Gelişimi İçin Potansiyel Tabii Kaynaklar: Potansiyel kaynakların tespiti turizm planlaması için önemli ve özellikle yönlendirici olmaktadır. Tüm bu kaynakların envanter çalışmalarının haritaya aktarılması, turizm ürünleri ve hizmetlerinin gelişmesi ve altyapı ile tesislerin fiziksel planlaması için önemli olmaktadır.

b. Kültürel Kaynaklar: Kültürel kaynakların envanteri tabii kaynaklara ilişkin çalışmalara benzerlik göstermektedir. Özellikle tabii ve kültürel kaynaklardan oluşan kombinasyonlar, turistler tarafından yüksek ilgi ile karşılanmaktadır. Kültürel mirasın korunmasının önemi konusunda farkındalık meydana getirilebilirse, sürdürülebilir turizm gelişimine ve tabiat korumaya verilen destek artacaktır.

c. Sosyo-Ekonomik Kaynaklar: Altyapı, insan kaynakları ve farklı ekonomik sektörlerin bileşimini içermektedir. Bu konuda yapılacak envanter çalışması, birbiri ile bağlantılı birçok farklı unsurlar içermesi ve bu unsurların turizm gelişimi için ilk bakışta kavranamaması mümkündür. Bölgenin kalkınma potansiyelinde, sosyal ve ekonomik rekabet edebilirlik unsurları büyük öneme sahiptir. Yerel nüfusun turizme yaklaşımı, turizm sektöründe çalışma isteği gibi bazı unsurların turizm ile doğrudan ilişkisi bulunmaktadır.

Altyapı: Bir bölgenin turizmde rekabet edebilirliği ve kalkınma seviyesinin tespiti için altyapı kalitesi önemli bir göstergedir. Altyapının kalitesi, yerel nüfusun hayat kalitesini ortaya koymanın yanı sıra turizm gelişimi için de mecburi bir şarttır. Alan, güvenli içme suyu, donanımlı sağlık tesisleri gibi temel unsurları içermiyorsa turizm gelişimi asla başarılı olamayacaktır. Altyapının farklı unsurları için şartlar, kalite ve gelecekteki vaziyet değerlendirilmelidir. Kaynak halihazırda turizm için mi kullanılmaktadır? Sorusu hem kaynağın turizm gelişimi için önemi konusunda hem de kaynak kalitesi hakkında göstergeleri ortaya koyabilmektedir.

- Su kaynaklarına yönelik etütler; kaliteli su kaynağının sağlanması, su kaynağının sürdürülebilir kullanımı ve su çıkarmanın çevresel etkisini de içerir.
- İletişim ağına yönelik etütler; turistlerin refahı ve turizm gelişimi için önemli olan cep telefonları da olmak üzere telefon ve internet ağlarının kalitesine yönelik etütleri içermektedir.
- Sağlık hizmetlerinin; kalite, miktar ve coğrafi dağılımı son derece önemlidir.
- Güç kaynaklarına yönelik etütler; elektrik şebekesi, ısınma ve yemek pişirme için enerji kaynaklarının varlığı önemlidir. Her ne kadar resmi standartlara göre planlansa ve tehlike içermese de turistler nükleer santrallerin yakınında konaklamamaktadır.
- Su ve toprak kirliliği etkisi olan atık su sistemleri önemli olup, bölgeye gelen turistlerin sayısı ile meydana gelecek atık su miktarı da dikkate alınmalıdır.
- Katı atıkların düzenli depolaması toplum için olduğu kadar çevre için de önemlidir. Katı atıkların görüntü kirliliğine de yol açması ayrı bir menfi etkisidir.
- Yol ağlarının vaziyeti; çoğu turist tercihlerini yaparken en önemli etkidir.
- Güvenlik; kamu güvenliğini ve asayişi sağlamak turist güvenliği gibi unsurlar önemli olmaktadır. Aşırı kar yağışı, kanyon veya dağ kurtarma timlerinin olup olmaması da çok önemlidir.
- Politik istikrarsızlık ve suçlar; turist için caydırıcı etki yapmaktadır.

İnsan Kaynakları; Bir bölgenin insan sermayesini ifade eden bu unsur, turizm gelişiminde anahtar etmenlerden biridir. İnsan kaynakları hem hizmeti hem de manevi nitelikteki kültür ve kimliği oluşturmaktadır.

İnsan kaynaklarına ilişkin etütler aşağıdaki unsurları içermelidir;

- Yöre halkının nüfusu,
- Göç vb. eğilimler,
- Demografik yapı,

- Aktif nüfus ve yapısı, eğitim seviyesi, potansiyel bilgi ve beceriler, açık fikirlilik, geleceğe odaklanma, çalışma ahlakı,
- Yöreye özgü geleneksel ekonomik faaliyetleri ve yöresel sanatları yapabilme,
- Turizm gelişimine ilişkin tutum, misafir severlik duygusu, hizmete yönelim,
- Sosyal tutarlılık, esneklik, mevcut sosyal ilişkilerin kalitesi ve aralarındaki işbirliğini içeren sosyal yapı,
- Yerel kurumlar, idareler, yönetim, bürokrasiden kaçınma vb. hususlarla finansal kaynaklar ve yönetimleri,
- Alanın kültürü ve kimliği, alanda etkin vazife alacak kişilerin ortak değerleri, ilgileri, yaklaşımları, algılama şekilleri, özel ilgi ve becerileri, özgün gelenekler, o topluma ait olma ve o toplumda yaşamaktan onur duyma gibi vaziyetleri içerir,
- Farklı ekonomik sektörler; söz konusu coğrafi bölgeye ve ile yoğunlaşma vaziyetleri, firma sayısı, ölçeği, ortalama karlılık, geleceğe yönelik bakış açısı, pazarları ve dış ilişkileri, sektörler arası işbirliği son derece önemlidir, tüm sektörler turizm sektörü ile ilişkili olabilmektedir.

Kaynak analizinin neticeleri; sürdürülebilir turizm yönetimi ve kalkınmada sermayeyi oluşturan kullanılabilir kaynaklara genel bir bakışı sağlamakla beraber, bölgenin mevcut kalkınma vaziyetini ve sürdürülebilirliğini değerlendirmeye yönelik bir resim sunmaktadır. Analiz aynı zamanda; bölgenin sürdürülebilir kalkınmasına yönelik bir vizyon oluşturulmasını ve turizm gelişiminin diğer sektörlerle bütünleştirilmesini sağlayacaktır.

2.2 TURİZM POTANSİYELİ

Yüksek değerlere sahip tabii ekolojik sahalar her zaman yüksek turizm potansiyeli içermezler;

- Bazı tabiat parçaları araştırma yapan uzmanlara, iyi eğitilmiş ekoturistlere hitap etmektedir. Bu alanlar sayıca az olduğu için de sınırlı bir turizm potansiyeli içerirler,
- Bazı tabii sahalar, erişim, güvenlik gibi nedenlerle turistler için elverişli olmayan yerlerde bulunurlar,
- Ekolojik kaynakların kullanımlar karşısındaki duyarlılığı (taşıma kapasitesi), ziyaretçi girişinde kısıtlamalara sebep olmaktadır,

Bir sahanın daha fazla turist çekebilmesi için ihtimalleri ortaya koyan ***turizm potansiyeli*** önemli bir konudur. Turizm potansiyelinin tespiti için arz ve talebin ortaya konması gerekir. Bu potansiyel sınırlıysa başarılı bir turizm girişimini başlatmak imkanı olmayacaktır.

Turizm ekonomik bir faaliyet olduğundan ancak turizm pazarında sürdürülebilirliği için bir talebi karşılaması lüzumludur.

Turizme ilişkin motivasyon ve istekler değişkindir, kaynakların değeri aynı kalırken değişen tüketici davranışları turizm potansiyelini etkilemektedir. Dolayısıyla turizm potansiyeli tüketicinin bakış açısı (talebi) ile değerlendirilmelidir.

Turizm potansiyeline ilişkin veri toplarken, istatistiki veriler, anketler gibi usullerle veri elde edilebilir, ayrıca derinlemesine görüşmeler, katılımcı gözlemeleme, olaylar üzerinde çalışmalar ile veri elde etmek için kullanılan niteliksel araştırma metotları kullanılmaktadır.

Turizm potansiyeli için “turizm talebi” incelemesi aşağıdaki hususların tespiti ile yapılabilir;

- Halen yapılan turizm,
- Halihazırdaki turist miktarı,
- Her bir ziyaretçinin günde harcadığı miktar,
- Ortalama kalma zamanları,
- Turist profili,
- Dürtü analizi; hangi temel etmenlerin turistler için rol oynadığı,(tabiat, kültür, sağlık, güneş, vb.)
- Benzer bir il veya saha ile kıyaslama yapılması, milli veya milletlerarası bir il ile kıyaslama yapılması ve neden o ilin tercih edildiği,
- Gelecekte rakip olacak iller hangileridir, nedeni,

“Turizm arzı” incelemesinde ise aşağıdaki hususlar öne çıkmaktadır;

- İlimizde bir uluslar arası havaalanı var mıdır veya yakın bir ilden yararlanma imkanı makul müdür?
- Alan ulaşım hangi araçlarla olur?(demiryolu, özel taşıt, genel taşımacılık, vd.), bunlara yaklaşım nasıl olmaktadır (kötü, yeterli, iyi gibi),
- Alana ulaşma vaziyeti (kolay-rahat, çaba ile, zor ve tehlikeli)
- İle gelmek için yabancı turistler ülkemizden vize alıyor mu?
- Sahamızın istikrarlı bir yönetimi var mı?,
- Güvenlik ve ulaşım açısından ne gibi problemler yaşanabilir?
- *Alt yapı incelemesi*; taşımacılık ağı, yerel yolun vaziyeti (toprak, asfalt), anayolla bağlantısı, demiryolu ağı, yerel genel taşımacılığın yaygınlığı, program, ücretler, hat/duraklar, döngü patikaları, patikalar, yollar, işaret levhaları, genel enformasyon levhaları, araç-otobüs park kapasitesi, bilgi alma, tercüme kolaylıkları,
- *Yiyecek içecek ve barınma*; restoran sayısı, restoranların sınıflandırılması (iyi-sayısı, orta iyi-sayısı vb.)

- Hangi standartta yiyecek sunuluyor? (yüksek, yeterli, kötü)
- İl ve çevresinde ne tür barınma alanları var? (otel, hotel, yatak kapasitesi, rota üstü barınma kulüpleri, bungalov, parkları, kamp alanı, diğerleri),
- Hangi standartlarda barınma sunuluyor? (yüksek, yeterli, kötü),
- İlinizin seçkin özellikteki tabii alanlarının özellikleri (sundukları ile tek mi?, biraz farklı mı?, diğer seçkin özellikli yerlere benziyor mu?),
- Alan turist gezi rotasına girecek şekilde turistlerin ilgisini çekebilecek diğer sahalara yakın mı? (diğer çekici sahalara yakın, orta derecede potansiyel, düşük veya yakında böyle bir potansiyel bulunmamakta),
- İlin alanlarında yaban hayatı; (bayrak tür, ilginç diğer türler, temsil edici yaban hayatı, farklı yaban hayatı takip etme aktiviteleri, yürüyerek, botla, gözlem noktası ile vb.),
- Yaban hayatı takip etmede tatmin edicilik vaziyeti (garanti etme, genellikle, şans veya mevsime bağlı),
- Bölgedeki önemli yaban hayatının tanımı,
- Yardımcı tesislerin vaziyeti (rekreasyonel, spor, diğer; vaziyeti:kötü-yeterli-iyi),

Kaynakların turizm potansiyelinin değerlendirilmesi;

- *tabii değerler*: (sahiller, sahil kayalıkları, kumullar, dağlar, ormanlar, korunmuş izole olmuş alanlar, şelaleler, göller, nehirler, mağaralar, yaban hayatı, hayvan-kuş, deniz canlıları, iklim, diğerleri),
- *kültürel değerler*; (tarihi binalar, tarihi yerler, anıtlar, arkeolojik yerler ve koleksiyonlar, folklor ve gelenekler, el işleri, müzeler, sahne sanatları, sanayi mirası vb.)
- *Toplumun turizm potansiyeli*; (insan kaynakları; aktif nüfusun büyüklüğü ve yapısı, eğitim düzeyi ve profesyonel bilgi, beceriler, eğitimler, orijinal-karakteristik ve geleneksel özellikleri, ekonomik faaliyetler-sanatlar profesyonel olmayanlar dahil, resmi olmayan bilgi ve beceriler, turizm gelişimine yaklaşımlar, misafir severlik anlayışı, hizmet eğilimleri, yerel kuruluş ve idareler ile yönetim, alanın kültürü ve kimliği,
- *Ekonomik kaynakların turizm potansiyeli*; (ziraat, ormancılık, balıkçılık, sanayi ve diğer),
- *Altyapı*; (su sistemleri, ulaşım ağları, sağlık imkanları, ulaşım terminalleri, enerji kaynakları, kanalizasyon sistemleri, katı atık ve yok etme sistemi, caddeler/yollar, güvenlik sistemleri vb.)
- *İş ve hizmet altyapısı*; (fırınlar, kasaplar, bakkallar, süpermarketler, doğrudan satış yapan çiftlikler, kiralık araç, servis istasyonları, taksiler, otobüsler, kiralık bisiklet, kiralık spor

malzemeleri ve bakımı, postaneler, bankacılık hizmetleri, doktorlar, dişçiler, eczaneler, kafe ve restoranlar, atm'ler, bankalar, diğer iş ve hizmetler.)

Turizm Talebi; turizmin mevcut vaziyetinin incelenmesi;

Ziyaretçi; boş zamanlarını geçirmek için bir yere gelen kişi olarak tanımlanabilir, turist ise alanda bir veya daha fazla gece konaklamaktadır. *Her turist bir ziyaretçidir, ancak her ziyaretçi turist değildir.* Dolayısı ile turist ve ziyaretçi sayılarının ayrılması gerekmektedir.

Ziyaretçi ve turist ayrımı farklı talepleri sebebi ile yapılmak durumundadır, ayrıca her ikisinin de farklı etkileri bulunmaktadır. Bir turistin ortalama harcaması alanda daha fazla zaman geçirdiğinden, konaklamaya, ilave yiyecek ve içeceğe ödeme yaptığından genellikle daha yüksek olmaktadır.

Turizme ilişkin mevcut vaziyetin ortaya konabilmesi için;

- Turist ve ziyaretçileri ayrı ayrı sayısı (yıllık, mevsimlik, aylık, haftalık, günlük),
- Son on yılda turistlerin/ziyaretçilerin değişimi,
- Ortalama kalış süreleri, konaklama ve ulaşım şekilleri önemlidir.

(Sürdürülebilir tabiat turizm gelişme planımızda ana unsur turizm olduğundan;turizme ilişkin veri kullanılamaz olduğu hallerde ikinci en iyi seçenek olarak ziyaretçilere ait veriler üzerinden değerlendirme yapılması mecburiyeti doğmaktadır).

- Turist başına ortalama harcama,
- Grup hacmi ve düzeni,
- Turistlerin ağırlıklı yaş grubu,
- Yaptıkları faaliyetler,
- Ziyaret edecekleri-ettikleri yere ilişkin seçimleri,
- Memnuniyeti, deneyimleri ve para harcama şekilleri,
- İkinci ziyaretlerin yüzdesi ve sayısı,
- Kullanılabilir ilave veriler.

Talep incelemesinde ilimizi rakip olarak gördüğümüz veya bizimle rekabet eden benzer il veya illerle karşılaştırmak faydalı ve yerinde olacaktır.

Turizm Arzı:

Konum Faktörü; Bir ilin başka turizm pazarları ile ilişkili olarak nasıl konumlandığını, bir turistin alana ulaşmak için harcadığı zamanı, parayı/enerjiyi belirtir.

Bir saha ne kadar güzel olursa olsun, hedef grup tarafından kolayca ulaşılabilir değilse asla başarılı bir turizm gelişimi sağlanamayacaktır. *Yerel nüfusun değil turistlerin algılama vaziyeti dikkate alınmalıdır.* Örneğin bakir alanları ziyaret etmekten zevk alan ve ilkel patika yollarla ulaşılan yerleri ziyaret etmek isteyen turistler için düşünülen uzak mesafeler için alanın sınırlı sayıda turist potansiyeli olacaktır.

- Uzun mesafeden gelen turistler için hava alanına uzaklık çok önemlidir,
- Tur operatörlerinin çoğu havayolu ulaşımını mecburi görmektedirler, bu sebeple bağımsız turistler veya tur operatörleri hedeflenebilir,
- Tren, otobüs veya özel araçlarla erişim de konum faktörleri içinde önemlidir,
- Alana ziyaret iklim şartları açısından da kısıtlı imkanlara neden olabilir,
- İle özgü yapılan bürokratik işlemlerin biktırıcılığı da önemlidir, sık sık güvenlik birimleri tarafından kimlik sorulmak, aranmak gibi,
- Turizm arzında; işaretlemeler, doğru yönlendirmeler, bilgiye ulaşma kolaylığı da önem arz etmektedir. Haritalar, broşürler, internet imkanı, kılavuz ve rehberler önemli bir arz faktörüdür.
- Yiyecek içecek sunumu ve konaklama arzı; Sunumun ürün ve hizmet kalitesi, hijyenik standartlar, özgünlük/otantik, yöresel olması, yer ve ürünlerin çeşitliliği, ortam ve konukseverlik önemlidir.
- Restoranların sınıflaması önceden yapılırsa turist için kolaylık olacaktır.
- Konaklama tüm türleri içerebilmelidir, ürün ve hizmetlerin kaliteli olması, özellikle hijyeniklik konaklamada çok önemlidir.

Tabii Alanın Kendine Has Özellikleri; Tabii alanların değer yaratması, kırsal kalkınmada rol oynaması beklentisi de son yıllarda öne çıkan bir görüştür. Tabii alanların alternatif kaynak kullanımına dönüştürülmesi için yapılan baskılar sonucu tehdit altında olduğu yerlerde devamlılığını sürdürebilmeleri, diğer alternatif kaynak kullanımları karşısında koruma ve kullanma dengesinin uzun dönemli ekonomik değerinin gösterilebilmesine bağlıdır. Tabiat ve kültürel miras, yaban hayatının gözlemlenmesi, yöreye özgü özellikler ve korunması gereken öncelikli türler, tabiat ile ilgili çalışan ve tabiatın kıymetini bilen eko-turistler için son derece önemlidir.

2.3 TAŞIMA KAPASİTESİ

- Belirli bir sürede (yıl, ay, hafta, gün, saat) bir bölgenin alabileceği ziyaretçi sayısı veya bölgenin kaynakları üzerinde istenmeyen veya planlanmamış etkilere sahip olmayan ve sürdürülebilir kalkınmayı tehdit etmeyecek düzeyde bir alanda aynı anda bulunabilecek ziyaretçi sayısı,

- Bir bölgenin, hayati önemde olduğu düşünülen değerleri, ekolojik süreç ve koşulları tehlikeye atmadan ve sürdürülebilir kalkınma imkanlarını azaltmadan belirli bir süre boyunca destekleyebileceği insan faaliyetlerinin (ağaç kesimi, avlanma, ziraat) ve diğer etmenlerin (örn: iklim değişikliği, kirlenme.vb.) baskısı,

- Ziyaret edilen bir alan veya tesisin sahip olduğu kaynaklar üzerinde koruma amaçlarını tehlikeye atmadan, istenmeyen ve planlanmayan etkilere neden olmadan belirli bir süre (yıl, ay, gün, an) boyunca alabileceği ziyaretçi sayısı şeklinde tanımlanmaktadır.

Taşıma kapasitesi, *Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme (Master) Planında* önemli bir planlama aracıdır. Turizmin gelişimi ve korunmasında önemli bir kavramdır. Taşıma kapasitesinin analizi ve izlenmesi, yönetim kararları yönünden girdi sağlayacaktır. Taşıma kapasitesi sayesinde kullanımı sınırlamak, en elverişli ziyaretçi sayısını tamamlayarak müspet etkileri azamiye çıkartmak, olumsuz etkileri en aza indirmek mümkün olabilecektir. Kısaca *Tabiat Turizmi Gelişme (Master) Planındaki* “sürdürülebilirlik” taşıma kapasitesinin aşılması ile temin edilir.

Ziyaretçi sayısı ve etkinin büyüklüğü arasında doğrudan ilişki vardır. Ancak alan içinde tek tehdit unsuru ziyaretçiler değildir. Tabiat için önemli olan tehditlerin tümünün birleşik etkisidir.

2.3.1. Taşıma Kapasitesinin Elemanları;

Sosyal Taşıma Kapasitesi,

Turizm için yerel tolerans limitleri olarak tanımlanmakta olup yöre halkı üzerindeki olumsuz etkilerinden ve ziyaretçiler ile yöre halkı arasındaki çatışmalardan kaçınılmasını içerir. Bu unsurun turizm gelişimi içerisinde anahtar rolü vardır. Yöre halkı turizmi desteklemezse kalkınma asla olmaz.

Yerel kabulü belirleyen temel etmenler, sosyal yapı ve kültürün hassaslığı, toplumun değişimin üstesinden gelebilme yeteneği, turizmin algılanışı, yöre halkı ile ziyaretçilerin ilişkileri, kullanıcı grupların davranışları, birbiri ile uyumu ve paydaş olmanın ekonomik ve toplumsal faydalarıdır.

Ekonomik Taşıma Kapasitesi;

Sürdürülebilir bir turizm gelişiminde turizm, ekonomik yapı ile bütünleşmiştir ve diğer sektörleri de desteklemektedir.

Ekonomik taşıma kapasitesi; turizm gelişimini sağlayan bir yerel ekonomi ve yerel ekonominin sürdürülebilirliğini sağlayan bir turizm gelişimi anlamına gelmektedir. Yani temel kıstas; turizm gelişimi ile yerel ekonomi arasındaki sinerjidir.

Ekonomik taşıma önemli olan iki unsur; Beklenen faydaları temin etmek için asgari turist sayısı ve ekonominin üstesinden gelebileceği azami turist sayısıdır.

Ekolojik Taşıma Kapasitesi;

Ekolojik taşıma kapasitesi, ziyaretçilerin/turistlerin ziyaret edilen alandaki ekosistemler, ikamet yerleri ve canlı türleri üzerinde ortaya koyduğu ekolojik zararlardır. Burada, ekolojik değerlerin, ziyaretçi akışlarının ve davranışlarının uzun süreli ve sistematik olarak izlenmesi ve veri toplanması önemli olmaktadır.

İdari/fiziki Taşıma Kapasitesi;

Fiziki taşıma kapasitesi aynı anda ve belirli bir zamanda müşteri olarak alınabilecek ziyaretçi sayısıdır. Bu kapasite, alana uygun insan sayısına, yani alanın büyüklüğü ve diğer fiziki şartlar (tabii, coğrafi koşullar ve hava şartları) ile turizm altyapısının kapasitesine dayanmaktadır. Burada temel göstergeler; kalabalık, kuyruklar ve trafik sıkışıklığıdır.

Fiziksel kapasite yönetiminin verimliliği ve etkinliği şu unsurlara bağlıdır;

- Organizasyon kaynaklarının kapasitesi (insan ve ekonomik kaynaklar vb. gibi),
- Ziyaretçi yönetiminin kapasitesi,

Bir sahanın ziyaretçi kullanımına/ turizm gelişimine karşı hassas olan kaynakları: Kırmızı liste ve endemik türlerin habitatları, alanın savunmasız olan diğer kaynakları, göçe hassas türler,

Ziyaretçi yönetimi de dahil olmak üzere yönetim amaçları ve hedefleri: Genel bir tabiat koruma planı, amaçlar, hedefler ve tabiat koruma politikası, tür koruma politikaları, bölgeleme sistemi, takip etme sistemi,

Ziyaretçiler/turistler, turizm gelişimi ve etkileri üzerine veriler; tüm güzergahlar, tesisler, konaklama ve ziyaretçi/turist için olan etkinlikler ve detaylı haritalar, ziyaretçi sayısı, özellikleri, akımları, ziyaretçi modelleri, etkinlikler ve mevsime bağlı özelliklere ilişkin bilgiler vb., ziyaretçiler tarafından özel olarak gerçekleştirilen faaliyetler, ziyaretçi etkilerine

ilişkin veriler, etkilerin izlenmesi ve değerlendirilmesine ilişkin usuller, ölçütler ve göstergeler.

Coğrafi bilgi sistemleri (CBS) teknikleri ile bilgilerin gösterilmesi mümkündür.

Psikolojik Taşıma Kapasitesi;

Psikolojik taşıma kapasitesi bir alanın belirli bir zaman diliminde ziyaretçi deneyimleri üzerinde olumsuz etkilenmeye sebep olmaksızın kaldırabileceği maksimum ziyaretçi sayısıdır.

3. İLGİ GRUBU ANALİZİ VE YEREL ORGANİZASYONUN OLUŞTURULMASI

3.1 İLGİ GRUPLARI/PAYDAŞLAR

İlgi grupları, “belirli bir koruma ve sürdürülebilir kalkınma projesi ile ilgili olarak fayda sağlayan, projenin içinde yer alan veya söz konusu projeden olumlu ya da olumsuz etkilenen bireyler, gruplar veya organizasyonlar” olarak tanımlanabilirler.

Paydaşlar, bir problemi çözmek için sürdürülebilir tabiat turizmi gelişimine ve amaçlarımıza ulaşmak için güvenebileceğimiz kişilerdir.

İlgi gruplarının hepsi sürdürülebilir tabiat turizmi gelişimine ortak değildir veya olmaları gerekmez. Çünkü bir ortağın projeye olumlu bir bakışı, tutumu olmalıdır ve amaçlara ulaşmak için işbirliği yapmalıdır.

Bazen bir ilgi grubu projeye olumsuz bakabilir ve hatta aktif bir tehdit bile olabilir, ilgi gruplarını işbirliği yapılanlar haline getirmek onlara paydaş değeri verilmesi ile mümkün olur.

3.2 İLGİ GRUBU KATEGORİLERİ

Turizmde ilgi grupları;

- Yöre halkı, kişiler ve kurumlar,
- Alana dayalı ilin mesul yöneticileri,
- Bölgesel yetkililer,
- Ulusal yetkililer,
- Turizm ofisleri, yerel turizm organizasyonları, konaklama ve hizmet sunanlar, taşımacılar,
- Turizmle ilgili sektörler,
- Ziraat, ormancılık ve balıkçılık gibi farklı ekonomik sektörlerin temsil edildiği ticaret ve sanayi odaları ve el sanatları ile ilgili birimler,
- İşçi sendikaları, dernekler, STK'lar,
- Eğitim ile ilgili birimler,

3.3 İLGI GRUBU ANALİZİ

İlgi grubu analizi *sürdürülebilir tabiat turizmi gelişme planının* ortaya konması ve uygulamasında yer alan farklı taraflara ilişkin genel bir izlenim sahibi olabilmek, niyet okumak için kullanılan bir araçtır. Yalnızca bir envanter olarak ele alınmamalıdır, *sürdürülebilir tabiat turizmi gelişme planının* planlanmasında potansiyel ortaklarımızın kimler olduğunu ve hangi tarafla çelişkiler yaşayacağımızı bize bildirmektedir. Ayrıca projenin farklı seviyelerinde destek temini için de son derece elverişli bir analizdir.

İlgi grupları analizine dayalı olarak *sürdürülebilir tabiat turizmi gelişme planının* yönetiminden mesul bir organizasyon oluşturulmalıdır.

Sürdürülebilir tabiat turizmi gelişimi için, detaylı bir ilgi grubu analizi ilgi gruplarının;

- Genel hedeflerini,
- Turizmden beklediği faydaları
- Turizmdeki rollerini tanımlamalıdır.

Bu süreç; şu adımlardan oluşur;

1. İlgi gruplarının tanımlanması,
2. Her ilgi grubunun çıkarlarının, önceliklerinin ve değerlerinin belirlenmesi,
3. Her ilgi grubunun davranışlarının belirlenmesi,
4. İlgi grubunun gücünün ve ilgi grupları arasındaki muhtemel koalisyonlarının gücünün tahmin edilmesi,
5. İlgi gruplarının mevcut ihtiyaçlarının ne düzeyde karşılandığının değerlendirilmesi,
6. İlgi grupları ile birebir iletişimlerin başlatılması ve ilgi gruplarının güveninin kazanılması,
7. Ortak menfaatler, sinerji ve başarı unsurlarının tanımlanması,
8. Paydaşların bir araya getirilmesi,
9. Ortak hedef ve amaçların ve onlara ulaşmak için gerekli olan stratejinin ortaya konması,
10. Organizasyon çerçevesinin oluşturulması,
11. Uygulama (zaman çizelgesinin ve hedeflerin ortaya konması, iletişim organizasyonunun oluşturulması, ilgi gruplarına somut mesuliyetlerin verilmesi.)
12. İzleme ve geri bildirim yapılması

3.4 TOPLUM TEMELLİ YAKLAŞIM

Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme Planı'nın hazırlanmasında toplum temelli yaklaşım uygulanması neticesinde;

- Yöre halkı için sürdürülebilir geçim kaynakları ortaya koymak,
- Toplulukların kendi yapılarını korumalarını teşvik etmek ve
- Tabii alanların koruma hedeflerinde yerel faydayı oluşturmak mümkündür,

Toplum temelli turizmin en önemli özelliği, tabii kaynakların kalitesi ile alanın kültürel mirasının bozulmamış ve turizmle güçlendirilmiş olmasıdır. Tabii çevre üzerindeki olumsuz etkiler en aza indirilmeli ve yerel kültür korunmalıdır. Turizm, insanların kendi yerel kültürlerini yaşatma ve değerlendirmeye teşvik etmelidir.

3.5 YEREL ORGANİZASYONUN OLUŞTURULMASI

İlgi grubu analizine dayalı olarak, korunan alan ve çevresi için, Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme Planını takip etmek veya biçimlendirmek amacıyla, korunan alan yönetimi ve tüm ilgi gruplarının resmi işbirliğine dayalı bir organizasyon oluşturulmalıdır.

Sürdürülebilir Tabiat Turizmi Gelişme Planını uygulamak, desteklemek ve mesuliyetlerini, karar verme gibi hususları düzenler.

3.6. MARDİN'in TARİHÇESİ

Fırat ve Dicle arasında, Mezopotamya Bölgesinde bir dağın tepesinde kurulmuş olan Mardin, Yukarı Mezopotamya'nın en eski şehirlerinden birisidir.

Mardin'in kuruluşu ile ilgili çeşitli efsaneler bulunmaktadır. Bunlardan birisine göre; Pers hükümdarı Ardeşir'in (226-241) Marde isimli bir kavmi yöreye yerleştiği ve şehrin ismi de bu kavimden kaynaklanmıştır. Bir başka efsaneye göre, Pers hükümdarlarından birisi, hasta oğlunu iyileştirmek için buraya getirmiş ve şehzadenin Mardin olan ismi yöreye verilmiştir. Diğer bir efsaneye göre de şehrin kuruluşu, günümüze kadar ulaşan Mardin Kalesinin olduğu yere yerleşen ve gününü ibadetle geçiren Dîn isimli bir alimin öyküsüne bağlanır. Heraklius'un gönderdiği bir komutan Dîn ile önce dost olmuş, sonra da onu öldürmüştür. Komutan buraya bir kale yaptırmış ve zamanla Dîn Öldü anlamına gelen "Mâte Dîn" kelimesinin" Mardin'e dönüştüğü ileri sürülmüştür. Bu efsanelere dayanılarak kente, Süryaniler Süryanice Kale ya da Kaleler anlamına gelen Merdin, Merdi, Merdo, Mirdo, Merde, Marda, Mardin demişlerdir. Bizanslılar Maride, Mardia; Ermeniler Merdin; Araplar Maridin; Osmanlılar da Mardin olarak isimlendirmişlerdir.

Çoğu kaynaklarda Mardin'in yerine "Merdin" ismi kullanılmaktadır. Merdin adı "Kaleler" anlamına gelmektedir. Kentte birçok kalenin varlığı, bu şekilde isimlendirilmesine neden olmuştur. Mardin'in kale kavramlarıyla adının bu kadar sık geçmesinin en önemli nedeni de birbirini koruyup kollayan tabii savunma ve gözetleme vazifesini üstlenen korunaklı yapıların varlığındandır.

Mardin'in ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu kesin olarak bilinmemektedir. Eski Yakın Doğu tarihine g6re; Őhrin kuruluğu Subarilere dayanmaktadır. M6.4500'den itibaren y6reye Subariler, Hurriler, S6merler, Akadlar, Mitanniler, Hititler, Asurlular, İskitler, Babiller, Persler, Makedonyalılar, Abbasiler, Romalılar, Bizanslılar, Araplar, Selçuklular, Artuklular ve Osmanlılar egemen olmuşlardır. Artukoğulları zamanında Meyyafarikinin (Silvan) kolu kurulmuş ve bu dönemde kent büyük bir imar görmüş, gelişmiştir.

Arkeolog Baron Marvan Oppenheim'in 1911-1929 yılları arasında burada yaptığı kazılarda, Subarilerin Mezopotamya'da (M6.4500-3500) yaşadıkları burada ele geçen kalıntılardan anlaşılmıştır. Gırnavaz Ören yerinde 1982 yılında başlayıp, 1991 yılına kadar sürdür6len arkeolojik kazı ve araştırmalar sonucunda Gırnavaz'ın M6.4000'den M6. VII. yüzyıla kadar sürekli bir yerleşim alanı olduğu anlaşılmıştır.

S6mer Kralı Lugalzergiz M6.2850 yılında Akdeniz'e kadar yaptığı seferinde Mardin'i de egemenliği altına almıştır. Őhircilik, sulama ve ziraat alanında ileri bir d6zeye ulaşılan S6merler Mardin'i Akadlar'a bırakmışlardır (M6.2820). Akadlar, M6.2500 yıllarında S6merler'le anlaşarak y6rede Akad-S6mer Devletini kurmuşlardır. Bundan sonra Mardin, M6.2230'lu yıllarda Elam Őhri olmuştur. Hammurabi, S6mer topraklarını Babil'in idaresi altına alınca bu kez de Babil Devleti'ni kurmuş, ardından Yukarı Mezopotamya'ya saldırınca Mardin'i de istila ederek topraklarına katmıştır (M6.2200-1925).

M6.1925 yıllarında Mardin'i işgal eden Hititler, bir süre sonra Őhri terk etmişlerdir. İran'dan gelen Ari ırkından Midiller, Mardin ve çevresini ele geçirmiştir. M6.1367 yılında Midiller arasında iç savaş çıkınca, Asur Kralı Asurobalit, Mardin ve çevresini topraklarına katmıştır. M6.1190'da Anadolu'dan gelen diğer bazı Ari ırk kavimleri Mardin'i almışlardır. Ardından I.Tıptatpalasır; Sincar, Nusaybin ve Mardin'den geçerek 20 bin Maşiki kuvvetinin koruduğu Kemecin'e saldırıp onları yenmiş, Mardin y6resini yeniden ele geçirmiştir. M6.1060'da I.Asurnasırbal zamanında Hititler birleşerek Gılgamış yakınlarında Asurlular'ı yenmişlerdir. Asurlular yeniden Mardin'i egemenlikleri altına almıştır. B6ylece M6.800 yılına kadar Asurlular'ın elinde kalan Mardin, daha sonra Urartu Krallığı'nın egemenliğine girmiştir. M6.612 yılına kadar Sityaniler, M6.618 yılında ise İran'dan gelen Midiller buraları ele geçirmiştir.

M6.335 yıllarında B6y6k İskender Mısır'ı aldıktan sonra Mezopotamya'ya gelerek İran'a yönelmiş ve bu arada Mardin'i de ele geçirmiştir. İskender'in 6l6m6nden sonra komutanları arasında İmparatorluğu paylaşılrken, Mardin de General Sleukos'un payına d6şm6şt6r (M6.311). Mardin ve çevresi (M.6.131) Urfa Krallığı (Abgarlar) topraklarına katılmıştır. MS.249'da Roma h6k6mdarı Filippus, kendisine isyan eden Dokuzuncu Abgar'ı memleketten kovmuştur. Bundan sonra Őhrin Valiliğine Hapsioğlu Uralyonos tayin edilmiştir. Bu arada Mardin'de Urfa'ya bağlı olduğu için Roma egemenliğine girmiştir.

Bizanslar 640 yılında Hz. 6mer'in kumandanlarından İlyas Bin Ganem'in Mardin'i işgaline kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Mardin ve çevresi 692'de Emeviler'in, 824'te Halife Memnun zamanında Abbasiler'in hakimiyetine girmiştir. Bu dönemde İslamiyet hızla yayılmıştır. Mervaniler, 990 yılında Musul'da tutunabilen Hamdaniler'in topraklarının yanı sıra Mardin'i de ele geçirmiştir. Bundan sonra Mardin ve çevresindeki çarşıların, camilerin

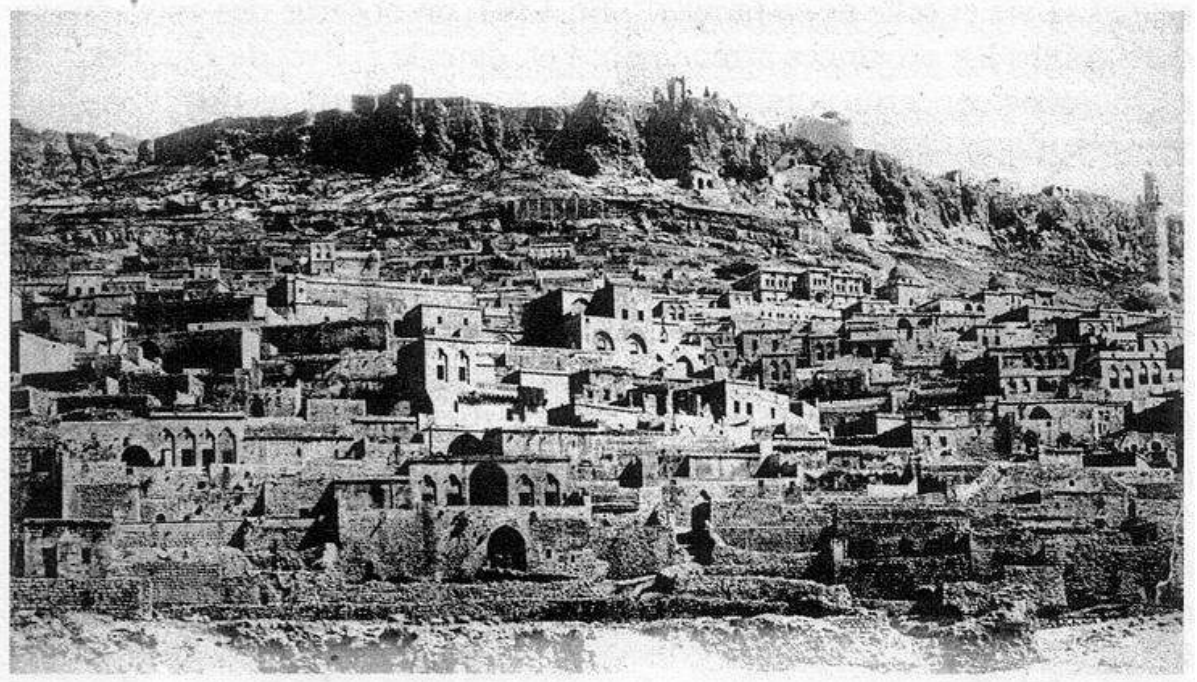
onarılması ve yenilerinin de onlara eklenmesi, ayrıca İpek Yolu'nun da buradan geçmesi şehri ticari açıdan canlandırmıştır.

Malazgirt Savaşı'ndan (1071) sonra Türkmen boylarının yapmış olduğu akınlar, Mervanileri zayıf düşürmüştür. Nusaybin'de Mervanilerin 1089'da yenilmesi ile yöre Selçukluların egemenliği altına girmiştir. Bu arada Artuklular'dan İlgazi Bey Mardin'i 1105'te ele geçirerek Artukoğulları Devleti'nin başkenti yapmıştır. Artuklular bölgede büyük bir devlet kurmuş ve yörede 304 yıl egemenlik kurmuşlardır. Bu dönemde Mardin ve yöresinde çok sayıda cami, medrese, hamam ve kervansaray yapılmış ayrıca birçok cami, medrese ve manastır da onarılmıştır.

Onbeşinci yüzyılda güçlenen Karakoyunlular şehri kuşatmış ve 1409'da şehri ele geçirmişlerdir. Ardından Karakoyunluları 1462 yılında yenen Akkoyunlular, Mardin Kalesini ele geçirmişlerdir. 16. yüzyılın başında Akkoyunlular'ı egemenliğine alan Şah İsmail yörede güçlü bir Safevi Devleti kurmuştur. Mardin hakimi, şehri zulme ve yağmalamaya karşı korumak için kalenin anahtarını kan dökmeden Şah İsmail'e teslim etmiştir.

Yavuz Sultan selim Mısır seferi sırasında, 1517'de Mardin ve yöresini Osmanlı topraklarına katmıştır. Osmanlı döneminde Diyarbekir Beylerbeyliği'ne bağlanmış, uzun süre Diyarbakır-Bağdat ve Musul Sancağı konumunda kalmıştır.

I.Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sırasında işgale uğramamıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra il konumunu sürdürmüştür.

Şekil A.1. Eski Mardin'den bir görüntü (1923 - 1930)

Kaynak : Getrude Bell

Yüzölçümü ve İhtivası

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bir sınır İli olan Mardin 8891 Km² yüzölçümü ile Türkiye topraklarının % 1,1'lik bir kısmını oluşturur. Batıda Şanlıurfa, kuzeyde Diyarbakır, doğuda Batman, Şırnak ve Siirt, güneyde ise Suriye Devleti ile komşu olan Mardin 36 55° - 38 51 kuzey enlemleri ve 39 56°- 42 54 doğu boylamları arasında yer alır. İl merkezinin denizden yüksekliği yaklaşık 1.083 metredir.

Mardin ilinin ilçeleri sırayla şöyledir;

Dargeçit, Derik, Kızıltepe, Mazıdağı, Midyat, Nusaybin, Ömerli, Savur ve Yeşilli'dir.

Mardin il ve ilçe sınırlarını gösteren harita Şekil A.2'te gösterilmiştir.

Şekil A.2. Mardin İli Haritası

3.7 MARDİN İLİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

3.7.1. İlin Jeomorfolojik Özellikleri

Dağlar

Mardin il alanının % 52,6'sı dağlarla kaplıdır. Pek yüksek olmayan bu geniş dağ kütlesi, il topraklarının ortasında doğu – batı istikametinde uzanır. Genellikle kalker kaplı bu dağlar oluşum özellikleri açısından Toroslara benzerler. Yörede yer yer çıkan lavların oluşturduğu seyrek yükseltilerde vardır.

İl alanında doğu – batı istikametinde uzanan bu dağlar Diyarbakır Havzası ile Suriye Çölü arasında basamaklarla yükselen bir eşik oluşturur. Suriye Çölüne egemen bir konumu olan Mardin Dağları, Mardin Ovasından yaklaşık 600 metre yükseklikte çok geniş bir kütle oluşturur. Sıranın bazı kesitlerinde yükselti 1.000 metre üzerine çıkar. Bu yükseltilerin başlıcaları, Dilek Dağı, (1.231 m.) Ziyaret Tepe (1.160 m.) Kalınca Tepe (1.134 m.) ve Alem Dağı (1.041 m.)'dir. Suriye Çölü ve bu çölü kapatan bozkır kuşağında kalan Mardin Dağları genellikle çıplaktır. Büyük bölümü kalkerli olduğundan çatlaklar ve yarıklar oluşmuştur. Yüzeysel suları çatlaklardan dibe çekilmekte ve ancak ovalara yakın kesimlerde yüzeye yakın seviyeye çıkabilmektedir.

Mardin Dağları'nın; Mazıdağı, Derik, Midyat, Savur ve Nusaybin yörelerinde sokulan yüksek kesimlerde meşe, ağaçlarından, oluşan topluluklara, rastlanır. Yörenin diğer engebelerini Mazıdağı, Abdulaziz Dağları ve Midyat Dağları teşkil eder.

Şekil A.3: Mardin’de Beyazsu vadisi (Nusaybin - Mardin)

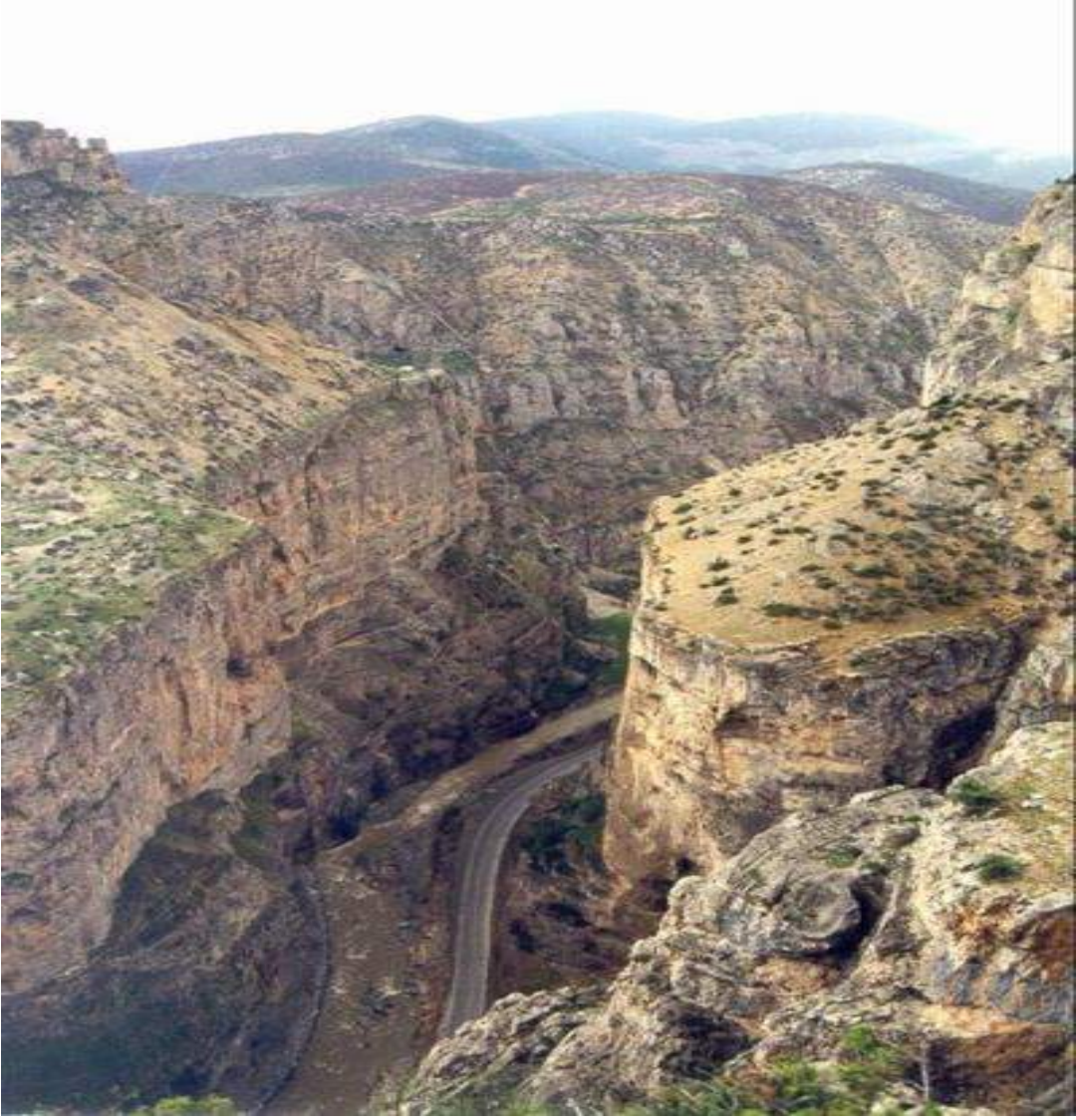
Platolar

Mardin’de platolar, yeryüzü şekillerinin en az ağırlıklı bölümünü oluşturmaktadır. Mardin Dağlarının, özellikle kalkerli kesimleri hızla aşınarak platolara dönüşmüştür. Bu platolar 700 – 1.000 metre yükselti kuşağında yer alır. Kuzeyde Diyarbakır Havzasına doğru, güneyde ise Mardin – Kızıltepe ve Mardin – Nusaybin Ovalarına doğru basamak basamak açılan bu platolar yer yer yüzeye çıkan lavlarla kaplıdır.

Platolarda genelde kalkerli yapı egemendir. Umumiyetle bitki örtüsünden yoksun olduğu için platolar il hayvancılığı açısından çok önemli değildir. Ancak ovalara yakın platolarda dağların yüksek kesimlerinde dibe çekilen suların yüzeye çıkması ile oluşmuş zengin çayırlarla kaplı, hayvancılığa elverişli bölümlere de rastlanır.

Vadiler

İlin büyük bir bölümü dağlarla kaplı olduğundan vadiler önemli yer tutmaktadır. Mardin Dağlarından kaynaklanan Dicle Irmağı’nın bazı kolları ile Fırat Irmağı’nın bazı kolları genellikle kalkerli olan topraklarda koridorlar oluşturmuştur.

Dicle Vadisi Güneydoğu Anadolu'nun Fırat Irmağı'ndan sonra en önemli vadisidir. Diyarbakır Havzasını ortadan bölen bu vadi Diyarbakır – Mardin, Batman il alanlarının birleşme noktasından doğuya doğru uzanır. Mardin il sınırlarını içerisinde bulunan Beyazsu vadisi Şekil A.3'te gösterilmiştir

Şekil A.3: Mardin’de Tarihi bir köprü (Sürgücü)

Ovalar

Kızıltepe – Mardin – Nusaybin Ovaları; Şanlıurfa ili sınırlarında kalan Ceylanpınar Ovasının doğu uzantısı vaziyetindeki bu ovalar bir bütün oluşturmaktadır.

Büyükdere Vadisi ile Gümüş Çayı Vadisinin birleşmesi ile genişleyen taban üzerinde yer alan Kızıltepe Ovası en geniş olanıdır. Uzunluğu 35 Km. genişliği 20 Km. civarındadır.

Kızıltepe Ovasından sonra doğuya doğru Suriye sınırı boyunca takriben 90 Km. uzanan düzlüklere Mardin ve Nusaybin Ovaları adı verilmektedir. Ova tabanlarının derinliği fazla olmayıp, 5 – 10 metre arasında değişmektedir.

Geniş alanlar kaplamalarına rağmen Kızıltepe – Mardin – Nusaybin Ovalarında sulama imkanları son derece kısıtlıdır. Çünkü yöredeki akarsular genellikle yaz aylarında kurumaktadır. Ancak Nusaybin Ovasının bir kısmı Çağ – Çağ Suyu ile sulanabilmektedir.

GAP Projesi ile birlikte bu ovaların büyük bir bölümü sulamaya açılacaktır.

Akarsular

İlimiz sınırları içerisinde çok sayıda akarsu bulunmaktadır. Bu akarsulardan en önemlileri şunlardır;

- Gümüş Çayı (Zergan): Mardin İlinin batısında, Erdem Köyü yakınlarından doğan Gümüş Suyu, önce güneydoğuya sonra güneybatıya doğru akar. Kızıltepe'den geçtikten sonra batıya yönelen çay, Akdoğan (Arrade) Köyünün güneyinden Suriye Devleti sınırlarına girer. Söz konusu Akarsu iklim değişikliği ve yağışların azlığı sonucu kuru dere niteliği kazanmış olup, kış aylarında mevsimsel akış göstermektedir.

- Çağ Çağ Suyu: İlimiz Midyat ve Nusaybin İlçeleri arasında Dali Köyünün güneyinde iki ayrı kaynaktan çıkan Aksu (Beyazsu) ile Karasu'nun birleşmesi ile Çağ Çağ Suyu oluşmaktadır. Bu su üzerinde kurulan baraj ile yörenin içme ve sulama suyu ihtiyacı temin edilmektedir.

Nusaybin İlçesi sınırlarından Suriye Devleti topraklarına geçen Çağ Çağ Suyu, üzerinde kurulan baraj ile gerek sulama gerek enerji üretimi açısından önemli bir yere sahiptir.

- Savur Suyu (Habur Çayı): İlimiz Savur İlçesinin Suçi Köyünden çıkmaktadır. Bu su, Savur İlçesinin hayat kaynağıdır. Çayın geçtiği yerlerdeki kavaklık ve bahçelik, bu su ile sulanmaktadır.

-Buğur Çayı: İlimiz Derik İlçesinin Buğur Köyü'nün yakınlarında bir kaynaktan doğmaktadır.

Bu suyun üzerinde kurulan Dumluca Barajı ile Derik İlçemizin zirai sulama ihtiyacının bir kısmını karşılamaktadır.

Bu suların dışında, İlimizde bulunan akarsular şunlardır;

- Hınız Deresi
- Gülzar Deresi
- Sultan Şeyhmus Deresi
- Gurs Suyu
- Büyük Dere
- Cehennem Deresi

3.7.2. Mardin İlinin Jeolojik ve Tektonik Yapısı

Kambrien ve Daha Eski Formasyonlar

Arap Blokunda bu formasyon yalnız Mardin'in Derik İlçesinde Kermik, Sadan ve Telbismi'de gözükmektedir. Genellikle gre, konglomera ve kırmızı renkli çapraz tabakalı kumtaşı ve şeyllerden oluşur.

Kretase

Eosen ve paleosen formasyonlarının aşındığı yerlerde jura-alkretase kireçtaşları ile üst kretase marn ve killeri, Mardin Mazıdağı İlçesi çevresinde Kentalan, Espandika, Gercüş, Hermis, Kerbent Basenlerinde yüzleklenir. Batıya gidildikçe kalınlıkları azalan kretase kireçtaşları Mardin Mazıdağı İlçesinde 400 metre kalınlıktadır.

Üst Kretase (Mardin Formasyonu)

Genellikle Mardin ve Mazıdağı Bölgesinde üst kretase – paleosen ve senoniyen kireçtaşları üzerinde 200 metre kadar kalınlıkta marnlı gre ve şeyler vaziyetindedir.

Orta Eosen (Midyat Formasyonu)

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde geniş bir trasgresyon alanına sahip olan eosen kireçtaşlarının en karakteristik gelişimi ilk defa Midyat Platosunda görüldüğünden bu eosen kireçtaşı birliğine Midyat Formasyonu adı verilmiştir. Genellikle alt düzeylerde sarımsı ve devetüyü renkte sileks modüllü stratifiye, üst düzeylerde ise açık kırmızı renkte tebeşirli ve bazen çörtlüdür. Kalınlığı yaklaşık 270 – 350 metre dolayındadır.

Mardin Blokunda çok geniş surette yayılan eosen kalkerleri kenar kıvrımlarında açığa çıkan Midyat Kalkerleri tipinde olup, alt kesimi bol fosilli ve zengin bir Nummulit faunası içerir. Mardin Blokunda alttan yukarı başlıca üç seviyeye ayrılabilir;

- Masif, gri krem renginde sık dokulu kalker,
- Marnlı Seviye,
- Beyaz Tebeşirli Kalker

Neojen (Kısmen Denizel, Kısmen Karasal)

Suriye sınırı boyunca alt kısımları kısmen denizel, üst kısımları karasal fasiyeste gelişmiş olan bu formasyon geniş alanlar kaplar. Alt kesimlerde miyosen kireçtaşları, paleosen ve yer yer kuvaterneri içine alan üst düzeylerde kumlu, çakıllı tabakalar bulunur.

Volkanizma

Doğuda Siirt – İdil, Batıda Harran – Ziyaret Dağı ile sınırlanmış alanı içeren Diyarbakır Paftası hudutları dahilinde kenar kıvrımlarıyla Arap Bloku arasında büyük tektonik faylardan çıkan Efüzif bazalt akıntıları bölgenin başlıca volkanizma faaliyetlerinin kalıntısıdır. Bunlardan en önemlisi Diyarbakır'ın güneybatısındaki 7,200 Km²'lik saha dahilinde yayılan ve yüzlerce akıntı merkezlerinden gelen delikli, ojit ve olivinli bazalt akıntılarıdır.

Ayrıca, Ramandağ ile Garzan arasındaki Kıradağ ile alanın güneyindeki Ceflana, İdil ve Cizre arasındaki bazalt akıntıları yüzlerce Km² saha kaplarlar, Karacadağı'nda mevcut kraterler pek çoktur. Bu akıntıların yaşı pleistosen'dir. Cizre, İdil akıntılarının da yeni zamanlara ait oldukları ve bölgede en genç çökeltileri örttüklerinden anlaşılmaktadır. Buna karşılık, Diyarbakır çevresinde, Dicle kıyısında bazalt akıntıları üzerinde taraçaların bulunması, akıntıların daha yaşlı olduğunu göstermektedir.

Tektonik

Bölge sınırlarında başlıca tektonik karakterler şöyle özetlenebilir;

Bitlis Masifinin güneyinde ardı ardına gelen eden zoojen ve pelajik kalker, marn ve arjilli serilerle detritik gre çökelleri binlerce metre kalınlıkta birbiri üzerine yığılmıştır. Bu muazzam yığılma çökme havzasının devamlı surette çökmesi ile mümkün olabilmıştır. Çökeller arasında tespit edilen gre, konglomera ve hafif diskordanslar daha kuzeydeki metamorfik hareketlerine tabi olarak litolojik değişiklikleri meydana getirmiştir. Kıvrık sistemlerinin ekseriya antiklinal şeklinde oluşması bölgeye çok karakteristik bir bünye arz eder.

Mardin Bloku'nun kuzeyinde uzanan subsidans havzasında birbirini takip eden yönleri önce NB – SE, daha sonra batıya doğru SB – NE istikametini kenar kıvrımlarının ekserisi monoklinal sistemde antiklinal ve senklinallerden ibarettir. Kenar kıvrımlarının yön değiştirmelerinin sebebi daha kuzeyde bu kıvrımları doğuran Bitlis Masifinin virgasyonundan ileri gelmektedir.

Aynı zamanda virgasyonun diğer bir sebebini ön ülke rolünde olan Arap Blokunun “eperon” ve girintilerinde aramak gerekir. Kenar kıvrımları biri doğuda Cilo Dağlarında, diğeri bölgemizin hemen kuzeyinde Hacertun Dağında önemli eksen yükselmeleri sayesinde bölgenin en derin kesintilerini görmek mümkündür. Bu iki yükselim arasındaki sahada, geniş bir senklinal depresyonu mevcuttur.

Dipten gelen dikey hareketlerin rijit kalker tabakalarını yükselim bölgelerinde kademeleştirdiği Körkandil, Hacertun Dağ, Cudi ve Katimehenk Dağlarında tespit edilmiştir. Epirojenik hareketlerin en bariz örnekleri bölgemizde Espandika, Kentalan ve Garzan istikametinde görülmektedir. Antiklinallerin kırılma yönlerindeki faylar çok derinlere kadar iner. Kentalan ve Sadak antiklinali kuzey cephelerinde faylarla sınırlanmış ve hatta Kentalan antiklinali kısmen kuzeye itilmiş dip kıvrımsı arz eder. Güneye gittikçe antiklinaller daha domumsu olup, fay tesirleri azalır.

Gercüş antiklinalinin güney flankındaki fay sistemi doğuya doğru büyür. Hermis ve Kerbent antiklinallerini sınırladıktan sonra Fındık Dağı antiklinalinden Cudi Dağı bindirmesine vasıl olur. Gene epirojenik hareketlerin tesirleri aynı antiklinallerde dubl deversmanla kendini göstermektedir. Kentalan ve Garzan antiklinalleri aslında aynı eksenli bir kıvrım sistemi olup, Kurtalan'nın güney batısında N – S istikametinde bir fayla birbirinden ayrılmış ve Kentalan antiklinali kuzeye Reşan Dağı üzerine bindirmesine rağmen, Garzan güneye devrik bir antiklinal meydana getirmiştir.

Kenar kıvrımlarının Siirt'in güney doğusunda çok sıkışmış ve fazlaca falyanmış ve hatta senklinallerinin çoğunun yatık birer izoklinal şekil almasına karşılık Diyarbakır Ovası etrafında antiklinal eksenlerin birbirinden uzaklaşarak yelpazevari yayılmalar teşkil ettikleri görülür. Siirt'in güney doğusundaki sıkışmalar güneydeki Arap Platformunun çok yakın ve muhtemelen Diclenin hemen güneyinden geçtiğine işaret etmektedir. Diyarbakır Ovasında yapılan gravimetrik jeofizik haritası, Arap Platformunun Diyarbakır Ovasının altına girdiğini ve böylelikle kıvrım sistemlerinin yelpazevari ayrılmalar yaptığını göstermektedir. Özellikle Arap Platformunun Karacadağı etrafında bir yükselim gösterdiği, bu eski blokun İran'dan ve Irak'tan gelen sübidans havzası ile sınırlarındaki fraktürlerden çıkan genç akıntılardan anlaşılır.

Keza, Tektek Dağlarının batısında Harran Ovasında bulunan N – S doğrultulu faylar ve eosen kalkerlerinin bu yönde faylanmaları Arap Platformu ile ilgilidir. Sübidans havzasının güney hudutları muhtemelen Mardin Bloku denilen Savur, Nusaybin hattında geçmekte ve kuzeye doğru tedrici olarak inmektedir. İdil – Nusaybin arasındaki Bazalt Kraterleri de bu hattı işaret etmektedir.

Mardin Bloku'nun güneyinde Cebeli Sincar, Cebeli Abdulaziz, Toualabba istikametinde Arap Platformu içinde diğer bir sillon belirtmektedir. Böylece Karacadağın etrafında Arap Platformu'nun bir eperon yaptığı görülür. Ön çukurların etrafına giren bu eski masif çıkıntısı bütün bölgedeki bu kenar kıvrımlarının yön değiştirmelerine sebep olmuştur.

Mardin Bloku'nun kuzeyinde uzanan Cizre – Diyarbakır sübidans havzası Devonienden pliosene kadar devamlı bir çökme gösterir. Bu çökme kuzeybatı yönünde incelmektedir. Güneydoğuya doğru çökellerin genel bir kalınlaşma arzemesi Raman'da,

Kentalan'da, Gercüş'te masif kalkerler içinde yapılan sondajlarla ve nihayet Harbol ve Hacertun Dağı kesitlerinin karşılaştırılması ile kafi derecede izah edilmiş olmaktadır.

Sübsidans Havzası'nın Arap Platformu ile temas zonlarında en son paroksizma hareketleri dolayısıyla oluşan fraktürlerden çıkan bazalt lavları, bu havzanın güney sınırlarını meydana getirmektedir.

Güneyde Mardin Bloku, sübsidans havzasına nazaran değişik bir tektonik bünye arz etmektedir. Arap Platformu'nun yükselim noktalarından birini teşkil eden bu blok üzerinden Üst Paleozoik ve Alt Mesozoik transgresyonları ulaşmamıştır. Gerçekten, Mardin antiklinalinin incelenmesiyle bu vaziyet daha iyi anlaşılır. Mardin antiklinali güneyde ani olarak fay hattı ile ovada sınırlanmıştır. Bu fay, batıya doğru yürüyerek Mesozoik kalkerlerinin parçalanmasına ve nihayet Derik'te substratumu teşkil eden eski paleozoik bünyelerin aflöre etmesine neden olur. Bu fay boyunca birçok genç akıntı merkezleri görülmektedir. Derik kesiti de Alt ve Orta Kambrien tabakaları ile Algonkiene ait olan eski efüziflerin üzerine kretase masif kalkerleri açılı diskordansla oturmuşlardır. Kambrien Formasyonlarının doğrultuları NE – SB olmasına mukabil, örtü tabakalarını teşkil eden Mesozoik ve Tersiyer Formasyonlarının doğrultuları E – B istikametlidir.

Paleozoik serilerinin kıvrımlanma yönlerinin Alpin Plisman yönlerinden farklı olması, eski Huronien masifinin çok önce karakterini kazandığına Karacadağ bazalt akıntılarının güneydoğu ucunda aflöre eden bu eski paleozoik silsilenin bütün Karacadağ çevresinde ve Tektek Dağları Tersiyer Tabakaları altında mevcut olduğuna delil olduğu gibi, bu bölgede Tersiyer Denizinin değişik çökelleride buna işarettir. Arap Bloku'nun batı hudutları üzerindeki Tersier ve Üst Mesozoik çökelleri, hemen hemen horizontal denecek derecede az dalgalıdır. Epirojenik hareketler Arap Bloku'nun batı hatlarında Tektek Dağlarında rijit blok faylanmalara kadar tezahür eder.

Kenar kıvrımlarında mevcut devamlı çökel ve muhtelif derin açmaların mukayesesi sayesinde bölgenin jeolojik tarihçesini oldukça sağlıklı çizmek mümkündür. Mardin'in Depremsellik Haritası Şekil A.6'da gösterilmiş olup, Mardin bu haritaya göre 3. derecede deprem bölgesi içinde yer almaktadır.

Şekil A.6. Mardin Deprem Haritası

Mardin Jeoloji Haritası Şekil A.7’de gösterilmiştir.

Şekil A.7. Mardin Jeoloji Haritası

KAYNAKLAR:

Mardin Valiliği “Yaşayan Tarih MARDİN”, 2002

DSİ Genel Müdürlüğü Etüt ve Plan Daire Başkanlığı “GAP”, 2002

İl Tarım Müdürlüğü, 2006

İl Köy Hizmetleri Müdürlüğü, 2006

İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü, 2011

Çevre Koruma Vakfı, 2006

Getrude Bell

Mardin Valiliği Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, 2011

3.7.3. İklim Özellikleri

İklim ve Hava

İlimizde iklim, Akdeniz iklimine benzer özellikler taşır. Yazlar çok sıcak ve kurak, kışları ise bol yağışlı ve ılımandır. Mardin’de kış mevsiminde oluşan yüksek basınç alanı kış aylarında soğuk geçmesine yol açar. Bir yandan güneydeki çöl ikliminin etkisi altında bulunması (Basra Alçak Basıncı), diğer yandan kuzeydeki yüksek dağların serin hava kütlelerinin bölgeye girmesine mani olması sebebiyle ilin ovalık kesiminde yazlar çok sıcak geçer. İlimizin kuzey kesiminde zaman zaman kara iklimine benzer özellikler görülür. Mardin’in iklimini ova ve dağ kesimi olarak iki şekilde değerlendirmek mümkündür. İki kesimdeki farklılık yağış, sıcaklık ve rüzgar değerlerinde ortaya çıkar. Ova kesiminde yazlar çok sıcak geçer, kışlar ise ılıman ve yağmurludur. Bu kesimde az miktarda ve kalıcı olmayan kar yağışları görülür. Dağ kesiminde ise yazları ovaya nispeten daha serin, kışlar ise şiddetli rüzgar, bol yağmur ve kar yağışlı geçer.

Mardin, ilçeleri ve komşu illerden; rüzgar hızının ve yağış miktarının yüksekliği, nem ve sıcaklık değerlerinin düşüklüğü ile dikkat çekici bir farklılık gösterir.

Tabii Değişkenler

Rüzgar

Aylık Ortalama rüzgar hızı saniyede 3,5 m/s’dir. Rüzgarın en hızlı estiği aylar Ocak ve Mart olarak belirlenmiştir.

Mardin de egemen rüzgar NNE ve ESE yönlüdür. Yaz mevsiminde bölgenin bozkır bitkileri kurduğunda ve nadasa bırakılmış tarlalarda toprak yüzeyi kuru olduğundan, esen rüzgarlar bol miktarda toz taşırlar. İlimizde rüzgarın taşıdığı tozu engelleyecek orman örtüsü bulunmadığından il merkezinin ve diğer yerleşim birimlerinin havası saydam değildir. Mardin’de her ay fırtınalı günler vardır. Ocak ve Şubat aylarında fırtınalı günler sayısı artar. Ancak, İlimizde yıllık ortalama 7,5 gün fırtınalı geçer.

İlimiz; ortalama rüzgar hızı Tablo C.6’de ve en fazla esen rüzgar yönü Tablo C.12’de verilmiştir.

Basınç

İlimizde ortalama basınç değeri 901,3 mb.’dir. Kış aylarında basınç değerinde yükselme; İlkbahar ve Yaz aylarında da düşme görülür. En yüksek basınç 902,0 hPa ve en düşük basınç 890.6 hPa. olarak ölçülmüştür.

İlimizde ortalama basınç değerleri Tablo C.9’de verilmiştir.

Sis ve Nem

İlimizde sisli gün ortalaması 13 gündür. Yaz aylarında da sis oluştuğu gözlenmemiştir. Bunun nedeni yaz aylarında bölgemizin Basra alçak basınç merkezinin etkisine girmiş olmasıdır. İlimizde en çok sis Aralık ve Ocak aylarında görülür. Mardin’de sisli gün sayısı çok azdır. Aralık ve Ocak aylarında 3-5 gün sisli geçer.

İlimizde ortalama nisbi nem çevresine oranla düşüktür. Yaz aylarında çok sıcak olduğu halde (40-45 0C) nem azlığı havayı bunaltıcı olmaktan çıkarır. Ortalama nisbi nem % 49 dur. İlimizde ortalama nem miktarı Tablo C.7’te verilmiştir.

Sıcaklık

Güneydoğu Toroslar soğuk ve serin hava kütlelerinin İlimize ulaşmasını engeller. Bu nedenle kış mevsimi Doğu Anadolu bölgesindeki gibi soğuk geçmez. Ancak İlimizin Güneydoğu Toroslarına yakın alanları, Mardin- Nusaybin ovasına yakın kısımlarına göre kış mevsimini daha soğuk geçirmektedir.

İlimizde ölçülen en düşük sıcaklık ortalaması 4,8 °C’tır.

Kış mevsiminden yaz mevsimine geçiş birden bire olup, İlkbahar mevsimi belirsizdir. Yüksek sıcaklık ortalaması 19,9 °C’tır. İlimiz, güneşli gün çokluğu nedeni ile Türkiye’de güneşlenme değeri en çok olan illerin başında yer almaktadır. Ortalama güneşlenme süresi 8,03 saattir.

İlimizde karasal-kontinental bir iklim egemen olduğundan yılda 4-5 ay kurak geçer. Sıcaklığın yazın aşırı yükselmesi (42,5 °C) ve yazın yağış düşmemesi nedeni ile sulama ihtiyacı ortaya çıkar. Bu nedenle birçok bitki ancak sulama ile yetiştirilebilir. İlimizde, Mayıs ayında başlayan kuraklık Ekim ve Kasım aylarına kadar sürer.

Yağışlar

İlimize yağmur, kış ve ilkbahar mevsimlerinde düşmektedir. Bu da Akdeniz’in ılık ve nemli hava kütlelerinin doğuya doğru ilerlemesi ile ilgilidir. Yaz ve sonbahar mevsimleri ilimizde yağışsız geçer. Çünkü bu mevsimlerde bölge tropikal – karasal kütlelerin egemenliğine girmiş vaziyettedir. Özellikle Temmuz ve Ağustos aylarında sıcaklıklar en yüksek derecelere (40-45 °C) ulaşmış vaziyettedir. Bölgeye ulaşan kütleler yoğunlaşma olanağını bulamazlar. Ancak, zaman zaman dikey hava hareketleriyle yerel ölçülü yağışlar düşebilir. Bunlar kısa süreli ve sağanak halindeki yağışlardır.

Sağanak yağışlar ilkbahar mevsiminde, kararsız hava kütleleri bol elektrik yükü taşıırken de görülür. Ayrıca, sıcak mevsimden soğuk mevsime geçiş günlerinde de (Ekim ve Kasım ayları) bu tür yağışlar olur.

Güneydoğu Toroslara yakın alanların ovaya göre daha çok yağış aldığını belirtmek gerekir. Derik, Mazıdağı, Yeşilli, Savur ve Midyat İlçeleri yağış toplamı bakımından daha elverişli konumdadırlar.

Mardin ve çevresinde kışın kar yağışı olağandır. Yılda ortalama 3 gün kar yağışlı olarak geçmektedir. Ancak özellikle ılık günlerde kar (sulusepken) olarak düşer. Yağmur olarak başlayan yağışın kara çevirdiği de görülür. Genellikle kar Ocak ayında başlayıp Mart ayında sona ermektedir.

Şekil C.1. Mardin’de kış

Kaynak: Mardin Valiliği Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

İlimizde karla örtülü günler sayısı ortalama 14 gündür. Kar yağışı en çok Ocak ayında olmaktadır. Şubat ayında kar örtüsü 2 gün kadar kalır. Yapılan ölçümlere göre, ilimizde en yüksek kar kalınlığı Ocak ayında 0,2 cm’dir. İlimizin kuzey İlçelerinde kar yağışı daha belirgin ve karın yerde kalma süresi daha fazladır.

3.7.4. Hidrografya

Su Kaynakları ve Kullanımı

Mardin ilindeki su kaynakları, yeraltı suları ve kaynaklar şeklindedir. Kaynak, yer altı suları ve yüzeysel sulardan içme, kullanma ve kısmen sulama amacıyla yararlanılmaktadır.

Yer Altı Suları

İlimiz içme suyu ihtiyacı olarak kaynak suları, yeraltı suları ve kısmen yüzeysel sulardan karşılanmaktadır.

Sondaj Kuyuları

-Ortaköy: İki adet sondaj kuyusu bulunmakta olup, içme suyu olarak kullanılmaktadır, Amonyak-Nitrit bulunmamakta ve sertliği Dr.21’dir.Kuyuların kapasiteleri 5400 m³/gün’dür.

-Derik: Bir adet sondaj kuyusu bulunmakta olup, içme suyu olarak kullanılmaktadır. Kuyunun kapasitesi 1.9 lt/sn.dir.

-Mazıdağı: İki adet sondaj kuyusu bulunmakta olup, içme suyu olarak kullanılmaktadır. Kuyuların toplam kapasiteleri 876 m³/gün’dür.

-Ömerli: 3 ve 5 lt/sn kapasiteli iki adet sondaj kuyusu bulunmakta olup, içme suyu olarak kullanılmaktadır.

-Akarsu: Bir adet sondaj kuyusu bulunmakta olup, içme suyu olarak kullanılmaktadır. Kuyunun kapasitesi 763 m³ /gün'dür.

-Girmeli: Bir adet sondaj kuyusu bulunmakta olup, içme suyu olarak kullanılmaktadır.

6 lt/sn kapasitelidir.

-Midyat: Beş adet sondaj kuyusu bulunmakta olup, içme suyu olarak kullanılmaktadırlar. Toplam kapasiteleri 195000 m³ /gün'dür.

Sondaj Kuyuları DSİ, İl Özel İdaresi Genel Sekreterliği, İller Bankası ve bazı özel sondaj firmalarınca yapılmaktadır.

İlimizdeki sondaj kuyularının özellikleri suyun alındığı akiferlerin özelliklerine ve jeolojik yapıya göre değişmektedirler.

Akarsular

-Çağ Çağ Suyu: İlimizin en önemli akarsuyu Çağ Çağ Deresidir. Çağ Çağ Deresi Nusaybin İlçemizin sınırlarında olup, Karasu ile Beyazsu adındaki iki koldan oluşur

Karasu Kolu, Beyazsu kavşağına kadar sarfıyatı 2,4 – 3,0 m³/sn oranında değişen menbalarla beslenir. Beyazsu, Karasu kavşağına kadar 5,0 – 6,0 m³/sn oranında değişen pınarlarla beslenir. Beyazsu akarsuyunun bir kısmı içme suyu olarak kullanılmaktadır. Suyun kalitesi C2S1'dir.Çağ Çağ Suyu'nun kapasitesi minimum 8 m³/sn, maksimum kapasitesi de 12 m³/sn olarak kabul edilir.

-Gümüş Suyu: Sulama suyu olarak kullanılmakta olup, Mardin İlinin batısında Erdem

Köyü'nde doğan bu su Akdoğan Köyü'nün güneyinden Suriye Devleti'ne geçer.

-Habur Çayı: İlimiz Savur İlçesinin Suçi Köyü'nden çıkan bu su; içme kullanma ve sulama suyu olarak kullanılmakta olup, Savur İlçesinin can damarını oluşturur.

-Buğur Çayı: İlimiz Derik İlçesinin Buğur Köyü'nün yakınlarında bir kaynaktan doğar. Bu sudan sulama suyu olarak faydalanılır.

-Reşan Çayı (Karasu): İlimiz Mazıdağı İlçesi Yücebağ Köyü ile Diyarbakır İli arasında bulunmakta olup üzerinde yüksek kapasiteli ve nitelikli alabalık yetiştiriciliği yapılan faydalı bir sudur.

Bu suların dışında, ilimizde bulunan akarsular şunlardır;

Hınız Deresi
Gurs Deresi

Gülizar Dersi
Büyük Dere

Sultan Şeyhmus Deresi
Cehennem Deresi

Bu akarsular sulama ve içme suyu olarak kullanılmaktadır.

İlimizin içme suyu ihtiyacını Beyazsu'dan karşılamak amacıyla DSİ 10. Bölge Müdürlüğü tarafından yapılmakta olan “Mardin-Kızıltepe İçmesuyu Tesisleri ve İsale Hattı İnşaatı” bitmiş olup, projenin tamamlanmasıyla İlimizde su sorunu önemli ölçüde giderilmiştir.

İlimizde bulunan kaynak suları ve debileri şöyledir. Reşan Hafik Kaynağı (0,800 m³/sn), Buğur Çayı (0,170 m³/sn) , Hanok Kaynağı (0,650 m³/sn) , Derik Zetydoş Kaynağı (0,090 m³/sn), Derik Babaamber Kaynağı (0,375 m³/sn), Haferi Kaynağı (0,120 m³/sn), Armut Kaynağı (0,143 m³/sn), Gurs Kaynağı (0,143 m³/sn), Zerkani Suyu (1,008 m³/sn) , Seyhan Çayı (gözlem yok) , Mardin- Pamukluk Kaynağı (2,19 m³/sn)

Göller, Göletler ve Rezervuarlar

İlimizde tabii göl bulunmamaktadır. Ancak 1 baraj ve 3 adet gölet bulunmaktadır. Bunlar;

DSİ'nin mesuliyetlerindeki Yıldız ve Şerif Baba Göletleri (toplam net sulama alanı 312 ha.), Çınar Köylere Hizmet Götürme Birliği Başkanlığı'nın mesuliyetlerindeki Derik İlçesindeki Künreş Göleti'dir.

Çağ Çağ Barajı ilimizin ilk barajı olup, 1968 yılında hizmete açılmıştır. Çağ Çağ Elektrik Santrali 3 üniteden oluşmaktadır. Her ünite 4.8 Mega Watt gücünde olup, tesisin kurulu gücü 14.4 Mega Watt'dır. Ortalama yıllık üretimi ilk başlarda 42 Giga Watt/saat olmakla beraber suyun vaziyetine göre azalmaktadır.

Denizler

İlimizin deniz kıyısında sınırı bulunmamaktadır.

Tabii Drenaj Sistemleri

İlimizdeki yeraltı sularının tabii drenaj sistemleri bazalt ve kalker akifer için farklıdır. Bazalt akifer drenaj alanı; Karacadağ'dan Mazıdağı ve Derik İlçemizin bir kısmına kadar olan alandır.

Kalker akifer drenaj alanı ise ilimizin diğer bölümünün tümünü oluşturan ve “Midyat Formasyonu” olarak adlandırılan alandır.

Su Kirliliği ve Çevreye Etkileri

İlimizde kanalizasyon şebekesinin bazı yerlerde olmaması, bazı yerlerde de yetersiz olması su kirliliği açısından en büyük sorunu teşkil etmektedir.

Yer Altı Sularının Kirliliği

İlimizde yeraltı sularından içme, kullanma ve sulama amacıyla faydalanılmaktadır. Kent içindeki meskûn suların kullanılması içme sularının sürekli kirlenme tehdidi altında bulunmasına veya kirlenmesine neden olmaktadır.

Akarsuların Kirliliği

İlimizdeki akarsu kirliliğini etkileyen faktörler şunlardır;

- Evsel atıklar ve kanalizasyon suları,
- Aşırı nüfus ve göç,
- Çarpık kentleşme ve altyapı yetersizliği
- Sanayi tesisleri atıkları
- Ziraat alanlarından kaynaklanan kirlilik (Zirai ilaç ve suni gübre)
- Toprak erozyonu
- Katı atıklar

Göller Göletler ve Rezervuarlarda Kirlilik

İlimizde gölet ve rezervuarların kirlenmesine sebep olan kirletici kaynakları şöyle sıralayabiliriz;

- Evsel Atıklar,
- Katı Atıklar,
- Sanayi Atıkları,
- Kanalizasyon Suları,
- Ziraat alanlarından kaynaklanan suni gübre ve zirai ilaçlar

Denizler

İlimiz sınırları dahilinde deniz bulunmamaktadır.

3.7.5. Toprak Özellikleri

İlimizde ziraat toprakları Nusaybin Ovası, Mardin Ovası ve Kızıltepe Ovası ile ormanlık arazi, dere ve çayların vadilerinden oluşmaktadır. Bu toprakların büyük bir bölümü akarsuların taşıdığı alüvyonlarla kaplıdır. Toplam ziraat alanının %9'unun üstünde olan kısmı dağlık ve tepelik alanlarda yayılmış haldedir. Arazilerin büyük bir bölümünde topraklar kahverengi orman toprakları, kırmızı kahverengi topraklar ve alüvyal topraklardır.

Yağışlardan sonra toprak yüzeyi 4 – 5 cm kalınlığında bir kabuk bağlar. Ancak bu kabuklar kolaylıkla parçalanarak tanecikli bir hal alır. Kireç oranları iyi niteliklidir.

Toprak Kirliliği

İlimizde tahıllar için ekim esnasında kullanılan suni gübreler toprakta çok az miktarda fosfat birikmesine neden olmuş olup, toprak ve yer altı suyunu kirletecek miktarda pestisit verilmediği görülmüş ve topraklarda bir pestisit kirliliğine rastlanmamıştır.

Mikrobiyal Kirlilik

İlimizdeki topraklarda mikrobiyal kirlenme ile ilgili bilgi elde edilememiştir.

3.7.6. Arazi Varlığı

Arazi

Arazi Kullanım Vaziyeti

Arazi kullanma vaziyeti ile ilgili bilgiler ve arazi kabiliyet sınıfları aşağıda Tablo E.1 ve Tablo E.2’de verilmiştir.

Tablo E.1. Mardin İli arazi kullanma vaziyeti

CİNSİ	ALAN (Ha.)	YÜZDESİ (%)
Sulu Ziraat Arazisi	73.266	10,077
Sulanabilir Ziraat Arazisi	150.203	20,659
GAP Sonrası Kuru Ziraat	-	0
Çayır Alanı	115.447	15,878
Orman Alanı	113.341	15,589
Yerleşim Yerleri ve Kullanılmayan Alan	274.833	37,800
GENEL TOPLAM	727.090	100,00

Kaynak: İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2011

Tablo E.2. Mardin İli Arazi Kabiliyet Sınıfları

Toprak Sınıfları								
I	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Toplam
129.342	120.141	83.351	55.152	----	140.807	302.859	35.089	889.100

Kaynak: İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2011

Arazi Problemleri

İlimizdeki belli başlı arazi problemleri şunlardır;

Taşlılık – Kayalık

Toprak işleme ve bitki gelişmesine zarar verecek derecede taşlılık ve kayalık ihtiva eden topraklar, toplam arazinin 248.110 hektarlık (%30) alanına yayılmıştır. Taşlılık ve kayalık hem yüzeyde hem de profilde olabilmektedir. Profilde taşlılık ve kayalık arttıkça; toprak miktarı, toprakların su ve bitki maddesi miktarı azalır, bitki gelişimi önemli derecede sınırlanır.

İlimizde taşlılık genellikle orta, dik ve çok eğimlerde ayrıca sığ ve çok sığ topraklarda görülür. Bu eğimlerde sırasıyla %21.6, %16.6 ve %12.5 oranında taşlılık vardır. Çok sığ toprakların %33.8'i, sığ toprakların %60'ı taşlıdır. Kayalılık ise çok sığ topraklarda ve dik eğimlerde yoğundur.

Topraklar orman, funda veya mera örtüsü altında ise taşlılık veya kayalık fazla problem olmayabilir. Çünkü buralarda sürüm yapılmamakta ve çevrenin tabii bitkileri mevcut koşullara kendini uydurabilmektedir.

Drenaj

Alüvyon düzlüklerde taban suyu her zaman veya yılın bir bölümünde bitki gelişimine zarar verecek kadar yüksek düzeyde olan, drenaj sistemi yetersiz topraklar bulunmaktadır. Bu alan yaklaşık 1226 Ha. alan kaplamaktadır.

Tuzluluk – Sodiklik

İlimiz topraklarında tuzluluk ve sodiklik bulunmamaktadır.

Erozyon

İlimizde en yaygın sorun su erozyonudur. Erozyondan çok az etkilenen veya hiç etkilenmeyen alanlar; alüvyon topraklarından oluşan taban araziler ve kolüvyal topraklar düze yakın ve hafif eğimli alanlarda görülür. Bu araziler diğer arazi tipleri ve su yüzeyleri dışındaki toprakların yaklaşık %25 ini oluşturmaktadır.

Orta derecede erozyona uğramış topraklar ise toplam arazinin %18.7 'lik bölümünü oluştururlar. Orta derecede erozyon çoğunlukla hafif, orta dik eğimlerde ve orta derin topraklarda görülmektedir.

Şekil E.1. Mülga Çevre ve Orman Müdürlüğü Erozyon Önleme Çalışmaları

Orta derecede erozyona uğramış topraklar II, III ve IV. Sınıf arazilerden oluşmaktadır.

İlimizde il topraklarının 397.261 hektarında (%33-34) tabii bitki örtüsünün tahrip edilmesi ve arazilerin kabiliyetlerine uygun olarak kullanılmamaları sonucu erozyon şiddetlenmiştir. Erozyon; sığ ve çok sığ topraklı ve genellikle VI. ve VII. Sınıf arazi özelliğinde alanlarda oluşmaktadır.

Tabii bitki örtüsü aşırı derecede tahrip olan 269.657 Hektarlık (%22.7) alanda çok şiddetli erozyon görülmektedir.

Topraklarda köklerin geliştiği, bitki besin maddelerinin ve suyun temin edildiği bölgenin derinliği bitki yetiştirme açısından önemlidir. Bu bölge derin olursa iklime uyabilen her türlü kültür bitkisini yetiştirmek mümkündür. Ancak ilimiz topraklarının yaklaşık 210.004 hektarı (%17.7) 90 cm'den fazla derinliğe sahiptir. Bunun da 165.552 hektarı (%78.8) düz ve düze yakın eğimlerde yer almaktadır. Bu arazilerde erozyon ya hiç yok ya da hafiftir. Bu arazilerin büyük bir kısmı I. ve II. Sınıf toprak olup, kuru ziraat, sulu ziraat, bağ, bahçe ziraatı yapılmaktadır. Genellikle hafif orta ve dik eğimlerde bulunurlar.

KAYNAKLAR:

İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2011

İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü, 2011

Çevre Koruma Vakfı, 2006

3.7.7. Orman Varlığı

Ormanlar

Ormanların Ekolojik Yapısı

Basra Körfezinden başlayıp, Toros eteklerine kadar uzanan ve Toros Yayını çizerek Amanos Dağları ve Lübnan Yolu ile Filistin'e ulaşan "Yay"ın kuzeyinde yer alan ve Diyarbakır Havzası olarak adlandırılan havza; Karacadağ, Mardin Eşiği ve Toros Dağları arasında bir step adacığı görünümündedir. Bu step adacığının çevresini orman tahripleri sonucunda çıplak kalmış sahalar veya bodur meşe toplulukları meydana getirmiştir. Bundan dolayı bölgemiz bitki ve orman varlığı yönünden çok fakir bir haldedir.

Step kenarında yer alan meşe ağaçları Bölgede Akdeniz İklimine yaklaşan Kontinental bir iklim tipi hüküm sürdüğü için kurakçıl orman niteliğindedir.

Meşe türleri arasında en yaygın olanı *Uercus İnfectoria* (Mazı Meşesi) dir. Bununla beraber *Uercus Brantii*, *Uercus Vesca* gibi türler de vardır. Havzayı kuzey ve kuzeydoğudan kuşatan Bitlis ve Hakkari Toroslarında da başlıca ağaç türlerini meşeler (*Uercus İberica*, *Uercus Castaneafolia*, *Uercus İnfectoria* vb.) oluşturmaktadır. Kışların uzun sürdüğü yüksek kesimlerde meşelerin yerini soğuğa karşı dayanıklı olan "Ardıçlar" almaktadır. Kuytu ve sulak vadi tabanlarında ise Söğüt, Çınar, Ceviz, Kavak ve Melengiç gibi değişik ağaç türlerine rastlanır.

Şekil F.1. Meşe Palamutu (*Uercus Brantii*)

Havza ve çevresindeki step bitkilerinin başlıcaları; *Velbuscum*, *Astragalus*, *Delphinium*, *Eryağlum*, *Euphirbia*, *Gentiana*, *Silene*, *Trifolium*, *Bromus*, *Thymus*, *Achillea* ve *Convulvulus*'ların çeşitli türleridir.

İlimiz tabii orman alt sınırı Kızıltepe-Mardin-Nusaybin Ovaları kuzey sınırından 500-700 metre yüksekliğe, Siirt ve Diyarbakır il sınırına kadar uzanır.

İlimizin Orman Envanteri

İlimizde orman varlığı çok azdır. En çok dikkati çeken orman ağacı meşe ağaçlarıdır. Meşeler arasında Mazı Meşesi önemli yer tutar. Çalılık ya da bozuk baltalık olarak yer yer melengiç ağaçları bulunur.

İlimizde başlıca yetişen ağaç türleri; doğu palamut meşesi, mahlep, mazı meşesi, erguvan, badem, kapari, alıç, ardıç, iğde, kavak, söğüt, çınar, kuşburnu, servi, kızılçam ve cevizdir.

İlimiz ormanlarında normal koruluk olmayıp, meşe ağacı dışında ormanların ana yapısını ardıç, söğüt, çınar, ceviz, kavak ve melengiç gibi yapraklı ağaçlar oluşturur.

Şekil F.2. Mardin fidanlığında pramidal servi

Ülkemiz orman varlığının çeşitli nedenlerle azalması sonucu bitki örtüsünden mahrum edilen toprakların su ve rüzgâr erozyonu sonucu kaybedilmesi ile geri dönüşümü olmayan kalıcı zararlara neden olmaktadır. Ayrıca tabiata salınan zararlı gazların absorbe edilmesinde ve bunun yerine dışarıya oksijen salan bitki örtüsünden oluşan bireylerin sahaya getirilmesi ve erozyonun önüne geçilmesi şeklindeki fonksiyonlara sahip ağaçlandırma çalışmalarının (saha döküm verileri) İlimiz özelindeki sayısal verileri aşağıda tablo halinde aşağıda verilmiştir.

Tablo F.1. Mardin İli Saha Dökümü

CİNSİ	ALANI (Ha.)	YÜZDESİ (%)
İyi Vasıflı Alan	18.000,0	11,0
Bozuk Vasıflı Alan	160.000,0	89,00
Toplam Ormanlık Alan	168.000,0	18,00
Açık Alan	760.000,0	82,00
Toplam Genel Alan	928.000,0	100,00

Kaynak: Ağaçlandırma Mühendisliği, 2011

Mardin İli genelinde yapılan arazi kabiliyet sınıflamasında zıraati yapılamayan VI-VII- VIII. sınıf arazilerin toplamı = 478.755 Ha'dır. Bu miktarlardan mevcut orman alanı miktarını çıkardığımızda 478.755 Ha – 168.000 Ha = 310.755 Ha'lık alanda toprak erozyonu olmaktadır. Bu alanların tamamının bitki örtüsüyle kaplanması gerekmektedir.

Tablo F.2. Yıllar İtibariyle Yapılan Ağaçlandırma ve Rehabilitasyon Çalışmaları

Y I L L A R	GERÇEKLEŞME LER					FIDAN KULLANI	TOHUM KULLANI	
	AĞAÇLANDIRMA (Ha)	REHABİLİTASYON (Ha)	EROZYON KONTROLÜ (Ha)	YEŞİL KUŞAK (Ha)	TOPLAM (HA)		Meşe (Ocak 1000Adet)	Badem(Ocak 1000Ad et)
2005	-	277	350	50	677	213,1	136	13,5
2006		255	605	250	1.110	332,0	273	12
2007	300	200	300	300	1.100	600,0	472	12
2008	150	100	770	8,5	1.029	500,4	1073,5	2008
2009	250	400	700	-	1.350	850,0	9	-
2010	-	260	932	-	1.192	719,720	271	11
2011	400	150	790	-	1.440	488,0	630	70
TOPLAM	1100	1642	4447	608,5	7.888	3763,220	2864	2126

Kaynak: Mardin Orman İşletme Müdürlüğü, 2010-2011

İlimizde 2011–2013 yıllarda yapılması planlanan çalışmalar aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo F.3. Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Eylem Planı 2011–2013

İşi Yapacak Kuruluşlar	İşin Nevi	Birimi	2011	2012	2013	Toplam
Orman İşletme Müdürlüğü	Ağaçlandırma	Ha.	150	150	400	800
Orman İşletme Müdürlüğü	Rehabilitasyon	Ha.	400	400	800	1800
Orman İşletme Müdürlüğü	Erozyon Kontrol	Ha.	2.000	2.000	1200	3050

Kaynak: Mardin Orman İşletme Müdürlüğü, 2010-2011

Ağaçlandırma çalışmaları ihtivasında sahalara elderçamı, kızılçam, halepçamı, dallı servi, antep fıstığı, mahlep, yalancı akasya fidanı yanında ocaklara meşe ve badem tohumu ekimi yapılmaktadır.

Mardin–Kızıltepe karayolunun 12. km’inde bulunan Mardin Fidanlık Mühendisliğinin (Bkz. Şekil F.3) genel alanı 1.304.708 m2 dir. İki Milyon çıplak köklü fidan, İki Milyon tüplü fidan üretim kapasitesi vardır. Tohum bahçesi alanı 70,02 Ha., park ve yerleşim alanı 68,02 Ha., yeşil gübre alanı 28,09 ha., tüplü fidan alanı 15 Ha., yapraklı ekim alanı 0,35 Ha, ana ve çevre yollar dâhil diğer alanlar ise 23,7 Hektardır.

Yıllar itibariyle Fidanlık Mühendisliğinde fidan üretim miktarları aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo F.4. Mardin İli Fidanlık Mühendisliği’nde üretilen fidanlar

Dönem	Kaplı Fidan(Adet)	Çıplak Köklü Fidan(Adet)	Toplam(Adet)
2003-2004	603.700	92.100	695.800
2004-2005	427.740	94.500	522.240
2005-2006	904.000	206.000	1.110.000
2006-2007	1.000.000	250.000	1.250.000
2007-2008	1.000.000	250.000	1.250.000
2008-2009	1.150.000	350.000	1.500.000
2009-2010	1.023.250	184.000	1.207.250
2010-2011	1.325.500	324.500	1.650.000

Kaynak: Fidanlık Baş Mühendisliği, 2011

2011 yılı çalışma programı ihtivasında 78 türde tüplü, kaplı, repikajlı ve çıplak köklü toplam 1.650.000 adet fidan üretim çalışmaları yapılmıştır.

Orman Varlığının Yararları

İlimiz ormanlarından yakacak temininde ve kırsal kesimde ev yapımında faydalanılmaktadır. 125 köyümüz ağaç kesme ve taşıma işlerinden geçimlerini sağlayabilmekte. Ayrıca ormanlarımız yabani hayvanlara ve kuşlara barınak olmaktadır.

Orman Sayılan Yerlerin Daraltılması

İlimiz yaklaşık 7000 yıldan beri yerleşim sahasıdır. Mardin’e yerleşen ilk insanlar kendilerine ziraat arazileri temin etmek, yakacak ihtiyaçlarını karşılamak ve hayvanlarını otlatmak için ormanları tahrip etmişlerdir. Bunun en canlı örnekleri ilimizde ilçelere ve diğer illere giden yollarda yol boyunca uzanan bağlar, meşe ağaçları arasında küçük parseller biçiminde olmalarıdır. Bu da insanların tabii bitki örtüsü üzerinde yol açtığı değişikliği yansıtır.

İlimiz stepleri büyük ölçüde tabii olmayıp antropojendir. Özellikle dağlık tepelik alanlarda var olan çıplak araziler insanlar tarafından bu hale getirilmiştir. Ormanlar hiç tükenmeyecekmiş sanılarak ağaçlar kesilmiş Şanlıurfa gibi odun ihtiyacı olan yerlere taşınmıştır. İlimizde antropojen bozkırlar ziraatte makineleşme sonucu tahıl yetiştirilen alanlara dönüştürülmüştür.

İlimizde orman alanlarının genişletilmesi için çalışmalar yürütülmektedir.

Şekil F.3. Mardin Fidanlık Mühendisliği

2009 ve 2010 yıllarında “21 Mart Dünya Ormancılık Günü” Kutlamalarında İl Protokolü, vatandaş ve öğrencilerimizin katılımları ile fidan dikimleri gerçekleştirilmiştir.

Şekil F.4. 21 Mart Dünya Ormancılık Günü Kutlamaları

Şekil F.5. Mardin Fidanlık Mühendisliği Tüplü Fidan Yastıkları

Çayır ve Meralar

İlimizde çayır ve meraların toplamı 115.447 Hektarlık alanı kaplamaktadır. İlimizde var olan çayır ve meralar yeterli olmayıp, ekilen yem bitkileri ise çok sınırlıdır. Büyük boyutlarda bozulmuş olan bölgemiz meralarının ıslahı teknik çalışmalarla çok zordur. Bu alternatif olarak ekstantif hayvancılıktan entansif hayvancılığa geçmektir. Yapılan çalışmalarla yem bitkilerinin ıslahı ve ekiminde bir nebze başarı sağlanmış olsa da bu çalışmalar yeterli değildir.

3.7.8. Flora-Fauna ve Hassas Yörelere

Flora

Güneydoğu Anadolu Bölgesi bitki türü sayısı bakımından zengindir. İlimizde bulunan zengin flora varlığı çeşitli nedenlerden dolayı tehdit altındadır. Bu tehditleri şöyle sıralayabiliriz;

- 1-Zirai mücadele ilaçlarının bilinçsizce kullanılması,
- 2-Tarla açılması,
- 3-Baraj ve gölet yapımı nedeniyle bazı bitki türlerinin su altında kalması,
- 4-Aşırı ve kontrolsüz otlatma,
- 5-Betonlaşma ve yeşil alanlarını yok edilmesi,
- 6-Sanayi tesisleri atıkları,
- 7-Hava ve su erozyonu,
- 8-Barajlar nedeniyle ekosistemde oluşan değişiklikler.

İlimizde Bulunan Bitki Türleri

<i>Nigella segetalis</i>	Çörekotu
<i>Adonis Aleppica</i>	Kan
<i>Damlası Fumaria microcarpa</i>	Şahtere
<i>Eruca sativa</i>	Yabani Turp
<i>Aethionema cameum</i>	---
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	Çoban çantası
<i>Aubrieta parviflora</i>	---
<i>Hesperis rupestris</i>	---
<i>Eryssimum smymaeum</i>	---
<i>Alliaria petiolata</i>	---
<i>Helianthemum salicifolium</i>	---
<i>Polygala pruniosa</i>	---
<i>Arenaria leptoclados</i>	---
<i>Minuartia hybrida</i>	---
<i>Cerastium dichotomum</i>	---
<i>Silene longipetala</i>	Na
kıl <i>Silene dichotoma</i>	Na
kıl <i>Herniaria Hirsuta</i>	---
<i>Habrosia spinulifolia</i>	---
<i>Rume patientia</i>	---
<i>Hypericum retusum</i>	Binbirdelik
otu <i>Linum strictum</i>	Keten
<i>Geranium rotundifolium</i>	Turna
Gagası <i>Haplophyllum bubaumi</i>	---
<i>Astragalus camptoceras</i>	Geven
<i>Astragalus angustiflorus</i>	Geven
<i>Astragalus clavatus</i>	Geven
<i>Cicer echinospermum</i>	---
<i>Vicia sativa</i>	Fig
<i>Lens orientalis</i>	---
<i>Latyhrus sativus</i>	Mürdümük
<i>Pisum sativum</i>	---
<i>Ononis spinosa</i>	---
<i>Trifolium physodes</i>	Üçgül
<i>Trifolium stellatum</i>	Üçgül
<i>Trigonella crassipes</i>	---
<i>Medicago lupulina</i>	Yonca
<i>Medicago coronata</i>	Yonca
<i>Medicago rigidula</i>	Yonca
<i>Lotus corniculatus</i>	---
<i>Coronilla scorpioides</i>	---

<i>Hippocrepis unisiliuosa</i>	---
<i>Onobrychis caput-galli</i>	---
<i>Potentilla recta</i>	Beşparmak Otu
<i>Agrimonia repens</i>	---
<i>Sedum caespitosum</i>	Taşkıran
<i>Myrrhoides nodosa</i>	---
<i>Bunium microcarpum</i>	---
<i>Tordylium aegyptiacum</i>	---
<i>Torilis leptophylla</i>	---
<i>Galium mite</i>	---
<i>Galium canum</i>	---
<i>Cruciata taurica</i>	---
<i>Scabiosa calocephala</i>	---
<i>Filago pyramidata</i>	---
<i>Antemis tinctoria</i>	Papatya
<i>Anthemis iedemanniana</i>	Papatya
<i>Achillea aleppicca</i>	---
<i>Cousinia aintabensis</i>	---
<i>Centaurea triumfettii</i>	Peygamber Çiçeği
<i>Crupina crupinastrum</i>	---
<i>Scorzonera semicana</i>	---
<i>Trogopogon longirostris</i>	Yemlik
<i>Crepis sancta</i>	---
<i>Campanula reuterana</i>	Çan Çiçeği
<i>Legousia speculum-veneris</i>	---
<i>Convolvulus betonicifolius</i>	Kahkaha Çiçeği
<i>Myosotis ramosissima</i>	Unutma beni
<i>Paracarym hirsutum</i>	---
<i>Echium italicum</i>	---
<i>Onosma orientale</i>	---
<i>Anchusa aucheri</i>	---
<i>Alkanna trichophila</i>	---
<i>Hyoscyamus aureus</i>	Banotu
<i>Verbascum laetum</i>	Sığırkuyruğu
<i>Verbascum kotschy</i>	Sığırkuyruğu
<i>Scrophularia anthoglossa</i>	---
<i>Scrophularia strita</i>	---
<i>Linaria genistifolia</i>	---
<i>Veronica orientalis</i>	Mine çiçeği
<i>Parentucellia latifolia</i>	---
<i>Ajuga chamaepitys</i>	Kısamahmut otu
<i>Marrubium cuneatum</i>	---
<i>Salvia trichoclada</i>	Ada çayı
<i>Thesium impressum</i>	---
<i>Euphorbia craspedia</i>	Sütleğen

Care divisia	---
Aegilops speltoides	---
Aegilops triuncialis	---
Aegilops triuncialis	---
Aegilops neglecta	---
Triticum baeticum	---
Secale cereale	---
Hordeum murinum	---
Hordeum spontaneum	---
Bromus scoparius	---
Bromus pumilio	---
Bromus tectorum	---
Bromus sterilis	---
Bromus tomentellus	---
Avena sterilis	---
Arrhenatherum palaestinum	---
Gaudiniopsis macra	---
Rostraria cristata	---
Apera intermedia	---
Milium vernale	---
Phalaris auatica	---
Phleum boissirei	---
Lolium rigidum	Delice
Vulpia ciliata	---
Poa pratensis	---
Eremopoa persica	---
Dactylis glomerata	---
Briza humilis	---
Glyceria plicata	---
Stipaenrenbergia	---
Eragrostis minör	---
Impereta cylindrica	---
Pennisetum orientale	---

Şekil F.6. Mardin Fidanlık Mühendisliği (Sedir Tohum Bahçesi)

Türkiye Bitkileri Veri Tabanı (TUBVET)'e göre Mardin ili sınırları içinde 51 adet endemik bitki türü bulunmaktadır. Bu türlerden 10 tanesi Mardin İline ait lokal endemik türlerdir.

Mardin İl Sınırları İçinde Yer Alan Endemik Bitki Türleri

<i>Acantholimon venustum</i> var. <i>assyriacum</i>	Kirpi dikenini
<i>Aethionema froedinli</i>	---
<i>Ajuga vestita</i>	Kısamahmut otu
<i>Alkanna trichophila</i> var. <i>mardinensis</i>	---
<i>Allium armenioides</i>	Yabani soğan
<i>Allium sivasicum</i>	Yabani soğan
<i>Allium variegatum</i>	Yabani soğan
<i>Allium endelboanum</i>	Yabani soğan
<i>Asperula stricta</i> subsp. <i>latibracteata</i>	Yapışkan otu
<i>Asphodelina damascena</i> subsp. <i>gigantea</i>	Çiriş otu
<i>Astragalus cadmicus</i>	Geven
<i>Astragalus mardinensis</i>	Geven
<i>Astragalus veillaris</i>	Geven
<i>Astragalus ylobasis</i> var. <i>angustus</i>	Geven
<i>Centaurea davisii</i>	Peygamber çiçeği
<i>Centaurea stapfiana</i>	Peygamber çiçeği
<i>Cicer reticulatum</i>	Yabani nohut
<i>Convolvulus galaticus</i>	Kahkaha çiçeği
<i>Cousinia eriocephala</i>	---
<i>Crataegus aronia</i>	Alıç
<i>Eremopoa mardinensis</i>	---
<i>Fumaria boissieri</i>	Şahtere
<i>Heliotropium ferrugineogriscum</i>	---
<i>Hyacinthella siirtensis</i>	Sümbül
<i>İris nectarifera</i> var. <i>mardinensis</i>	Süsen
<i>İris nectarifera</i> var. <i>nectarifera</i>	Süsen
<i>İsatis mardinensis</i>	Çivi otu
<i>Johrenia dichotoma</i> subsp. <i>sintensisii</i>	---

<i>Linaria confertiflora</i>	Nevruz otu
<i>Malabaila lasiocarpa</i>	---
<i>Muscari dicolor</i>	Misk soğanı
<i>Onosma bonmuelleri</i>	Havacıva
<i>Onosma isauricum</i>	Havacıva
<i>Onosma mutabile</i>	Havacıva
<i>Onosma procerum</i>	Havacıva
<i>Ophrys bornmuelleri</i> subsp.canduchorum	---
<i>Papaver clavatum</i>	Gelincik
<i>Primula davisii</i>	Çuha
çiçeği <i>Scutellaria orientalis</i> subps.haussknechtii	Kaside
<i>Secale cereale</i> var.ancestrale	Çavdar
<i>Serratula oligocephala</i>	---
<i>Silene brevicaulis</i>	Nakıl Stachys
<i>baytopiorum</i>	Karabaş
<i>Stachys megalodonta</i> subsp.mardinensis	Karabaş
<i>Stachys menthoides</i>	Karabaş
<i>Teucrium paederotoides</i>	Yer meşesi
<i>Veronica macrostachya</i> subsp.mardinensis	Yavşan otu
<i>Veronica orientalis</i> subsp.nimrodi	Yavşan otu
<i>İedemanniana orientalis</i>	---

Mardin İli Sınırları İçinde Var Olan Lokal Endemik Bitkiler

<i>Allium armenioides</i>	Yabani soğan
<i>Allium endelboanum</i>	Yabani soğan
<i>Centaurea davisii</i>	Peygamber çiçeği
<i>Cicer reticulatum</i>	Yabani nohut
<i>Eremopoa mardinensis</i>	---
<i>Fumaria boissieri</i>	Şahtere
<i>İris nectarifera</i> var.mardinensis	Süsen
<i>İris neztarifera</i> var.nectarifera	Süsen
<i>İsatis mardinensis</i>	Çivit otu
<i>Stachys baytopiorum</i>	Karabaş

Fauna

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde fauna üzerine yapılan çalışmalar yeterli değildir. Muhtelif habitatlarda tespit edilen türlere ilaveten, literatür çalışmaları ve bölgede yaşayanlardan elde edilen bilgiler fauna envanteri içinde incelenmiş ve listeler halinde verilmiştir.

Memeli Fauna Türleri

LATİNCE ADI	TÜRKÇE ADI
<i>Lepus europaeus</i>	Yaban Tavşanı
<i>Orytolagus cuniculus</i>	Ada Tavşanı
<i>Martes martes</i>	Sansar
<i>Sus scrofa scrofa</i>	Yaban Domuzu
<i>Canis aureus</i>	Çakal
<i>Vulpes Vulpes</i>	Tilki
<i>Hyaena hyaena</i>	Sırtlan
<i>Capra aegagrus</i>	Yaban
<i>Canis Lupus</i>	Kurt
<i>Ursus arctos</i>	Ayı
<i>Meles meles</i>	Porsuk
<i>Mustela nivalis</i>	Gelincik
<i>Sciurus anomalus</i>	Anadolu Sincabı

Kuş Türleri

LATİNCE ADI	TÜRKÇE ADI	RED DATA	BERN
<i>Buteo rufinus</i>	Kızıl Şahin	A2	III
<i>Circus cyaneus</i>	Mavi Doğan	A3	II
<i>Alauda arvensis</i>	Tarla Kuşu	-	II
<i>Carduelis carduelis</i>	Saka	-	-
<i>Charadrius hiaticula</i>	Yağmur Kuşu	B2	II
<i>Emperiza cia</i>	Kaya kiraz Kuşu	A2	II
<i>Oenanthe finschii</i>	Kaya Kuyrukkakanı	B2	II
<i>Pica pica</i>	Saksağan	-	-
<i>Serinus pussilus</i>	İskete	-	III
<i>Streptopelia senegalensis</i>	Küçük Kumru	A2	II
Accipridae	-	-	-
<i>Pernis apivorus</i>	Arı Şahini	A3	III
<i>Elanus caeruleus</i>	Karaomuz	B2	III
<i>Milvus migrans</i>	Kara çaylak	A4	III
<i>Milvus milvus</i>	Kızıl çaylak	B3	III
<i>Aegypius monachus</i>	Kara akbaba	A2	III
<i>Accipiter gentilis</i>	Çakır kuşu	A3	III
<i>Accipiter nisus</i>	Doğu Atmacası	A4	III
<i>Buteo logopus</i>	Paça Şahin	A3	III
<i>Auila nipalensis</i>	Step Kartalı	AI.2	II
<i>Auila rapa</i>	Bozkır Kartalı	AI.2	III

<i>Hieraaetus fasciatus</i>	Atmaca Kartalı	AI.2	III
Falconidae	-	-	-
<i>Falco columbaris</i>	Bozdoğan	B2	II
Phasianidae	-	-	-
<i>Alectoris graeca</i>	Kaya Kekliği	A2	III
<i>Alectoris chucar</i>	Kımalı Keklik	A2	III
<i>Ammoperdi griseogularis</i>	Kum Kekliği	A2	III
<i>Perdi perdi Coturni</i>	Çileklik	A2	III
<i>coturni Pteroclididae</i>	Bıldırcın	A3	-
<i>Pterocles orientalis</i>	-	A4	III
<i>Syrrhaptes paradous</i>	Bağırtlak	-	II
Columbidae	Paçalı Bağırtlak	A1.2	- II
<i>Columba livia</i>	-	A1.2	III
<i>Columba oenas</i>	-	-	-
<i>Columba palumbus</i>	Kaya Güvercini	-	III
<i>Streptopelia decaocta</i>	Mavi Güvercin	-	III
<i>Streptopelia turtur</i>	Tahtalı	A2	-
	Kumru	A4	-
	Üveyik	-	-
		A2	-
Cuculidae			
<i>Clamator glandularis</i>	Tepeliguguk	A4	II
Tytonidae			
<i>Tyto alba</i>	Peçeli Baykuş	A2	II
Stigidae			
<i>Otus brucei</i>	Çizgili Beykuş	A3	-
<i>Bubo Bubo</i>	Puhu	A1.2	II
<i>Otus scops</i>	İshak Kuşu	A3	II
<i>Athene noctua</i>	Kukumav	A3	II
Caprimulgidae			
<i>Caprimulgus europaeus</i>	Çobanaldatan	A2	II
Apodidae			
<i>Apus apus</i>	Ebabil	A4	III
<i>Apus pallidus</i>	Boz sağan	A3	II
Meropidae			
<i>Merops apister</i>	Arıkuşu	A4	III
Coraciidae			
<i>Coracias garrulus</i>	Gökkuzgun	A2	II
Upupidae			
<i>Upupa epops</i>	İbibik	A2	II
Picidae			
<i>Picus viridis</i>	Yeşil Ağaçkakan	A2	II

<i>Deno rocopus major</i>	Orman Ağaçkakan	A3	II
<i>Dendrocopus leucotos</i>	Aksırtlı Ağaçkakan	A2	II
Alaudidae			
<i>Ammomanes deserti</i>	Çöl Toygarı	A3	III
<i>Melanocorypha bimaculata</i>	Oğlak Toygarı	-	II
<i>Melanocorypha calandra</i>	Dağ Toygarı	-	II
<i>Calandrella rufescens</i>	Tarla Kuşu	A3	II
<i>Galerida cristata</i>	Tepeli Toygar	-	III
<i>Alauda arvensis</i>	Toygar	-	III
Motacillidae			
<i>Anthus pratensis</i>	İncirkuşu (Çayır)	-	II
<i>Anthus cervinus</i>	İncirkuşu	-	II
<i>Motacilla flava</i>	Kuyruksallayan	-	II
Troglodytes			
<i>Troglodytes troglodytes</i>	Çit kuşu	A3	II
Prunellidae			
<i>Prunella modularis</i>	Dağbülbulü	-	II
Turdidae			
<i>Certotrichas galactotes</i>	Çalı Bülbülü	-	II
	Buğdaycıl	-	II
	Taş Bülbülü	-	II
<i>Luscinia svecica</i>		-	II
<i>Irania gutturalis</i>	Taş Kuşu	-	II
<i>Saicola toruata</i>		-	II
<i>Oenanthe isabellina</i>	Boz Kuyrukkakan	-	II
<i>Prinia gracilis</i>	Kavaardıcı	-	II
<i>Hippolais languida</i>	Sürmeli Çalikuşu	-	II
<i>Sylvia mystacea</i>	Dağ Mukalidi	-	II
<i>Sylvia rueppelli</i>	Ötleğen	-	II
<i>Sylvia atricapilla</i>	Karaboğaz Ötleğen	-	II
<i>Phylloscopus bonelli</i>	Karabaş Ötleğen	-	II
<i>Regulus regulus</i>	Söğütbülbulü	-	III
Muscicapidae			
<i>Ficedula semitoruata</i>	Çalikuşu	-	II
<i>Ficedula hypoleuca</i>	Sinekkapan	-	II
Certhiidae			
<i>Certhia familiaris</i>	Kara Sinekkapan	-	II
Laniidae			
<i>Lanius excubitor</i>	Ormantırmaşık Kuşu	-	II
<i>Lanius senator</i>		-	III
Corvidae			
<i>Garrulus glandularis</i>	Çekirge Kuşu	-	III
<i>Pica pica</i>	Kızılbaşlı Çekirge	-	III
<i>Pyrrhocora pyrrhocora</i>		-	II
<i>Corvus frugilegus</i>	Alakarga	-	-
<i>Corvus corax</i>	Saksağan	-	-
Sturnidae			
<i>Sturnus vulgaris</i>	Dağ Kargası	-	II
	Ekin Kargası	-	-
	Kara Karga	-	III
		-	-
	Sığırcık	-	-

Passeridae			
Passer domesticus	Serçe	-	-
Passer montanus	Dağ Serçesi	-	III
Petronia brachydactyla	Taş Serçesi	-	III
Petronia petronia	Kayalık Serçesi	-	II
Montrifringilla nivalis	Kar Serçesi	-	II
Fringillidae			
Fringilla montifringilla	Dağ ispinozu	-	III
Carduelis flavirostris	Keten Kuşu	A3	II
Rhodopechys sanuinea	Kızılsakrak	-	III
Bucanetes githagineus	Çöl Şakrağı	-	III
Carpodacus erythrinus	Karmenşakrağı	-	III
Carpodacus rubicilla	Kayaşakrağı	-	III
Emberizidae			
Emberiza citrinella	Sarı Kiraz Kuşu	-	II
Emberiza cineracea	Boz Kiraz Kuşu	-	II

Red Data Book Kategorileri

A.1.2	Sayıları	1 – 25 çift kalan türler
A2	Sayıları	26 – 50 çift kalan türler
A3	Sayıları	51 – 500 çift kalan türler
A4	Sayıları	501 – 5000 çift kalan türler

Bern Sözleşmesi

(Madde : 6)

Her Akit Taraf, II no'lu ek listede belirtilen yabancı fauna türlerinin özel olarak korunmasını güvence altına alacak uygun ve gerekli kanuni ve idari tedbirleri alacaktır. Bu türler için özellikle aşağıdaki hususlar yasaklanacaktır.

- Her türlü kasıtlı yakalama ve alıkoyma, kasıtlı öldürme şekilleri;
- Üreme veya dinlenme yerlerine kasıtlı olarak zarar vermek veya buraları tahrip etmek;
- Yabancı faunayı, bu Sözleşmenin amacına ters düşecek şekilde, özellikle üreme, geliştirme ve kış uykusu dönemlerinde kasıtlı olarak rahatsız etmek;
- Yabancı çevreden yumurta toplamak veya kasten tahrip etmek veya boş dahi olsa bu yumurtaları alıkoymak;
- Bu madde hükümlerinin etkinliğine katkı sağlayacak hallerde, tahnit edilmiş hayvanlar ve hayvanlardan elde edilmiş kolayca tanınabilir herhangi bir kısım veya bunun kullanıldığı malzeme dahil, bu hayvanların canlı veya cansız olarak elde bulundurulması ve iç ticareti.

(Madde : 7)

1. Her Akit Taraf, III no'lu ek listede belirtilen yabancı faunanın korunmasını güvence altına alacak uygun ve gerekli kanuni ve idari tedbirleri alacaktır.
2. Alınacak tedbirler,
 - a) Kapalı av mevsimlerini ve/veya işletmeyi düzenleyen diğer esasları,
 - b) Yabancı faunayı yeterli popülasyon düzeylerine ulaştırmak amacıyla, uygun vaziyetlerde, işletmenin geçici veya bölgesel olarak yasaklanmasını,
 - c) Yabancı hayvanların canlı veya cansız olarak satışının, satmak amacıyla elde bulundurulmasının ve nakledilmesinin veya satışa çıkarılmasının uygun şekilde düzenlenmesi hususlarını, kapsayacaktır.

Hassas Yörelere

Milli Parklar

Mardin İlinde Milli Park bulunmamaktadır.

Tabiat Parkları

Mardin İlinde Tabiat Parkı bulunmamaktadır.

Tabiat Anıtı

Mardin İlinde Tabiat Anıtı bulunmamaktadır.

Tabiat Koruma Alanları

Mardin ilinde Tabiat Koruma Alanı sahaları bulunmamaktadır.

Orman İçi Dinlenme Yerleri

İlimize bağlı ilçelerde;

-Sultanköy Mesire Alanı

-Beyazsu Mesire Alanı

-Nusaybin Çağ Çağ Barajı

-Gurs Köyü Mesire Alanı

Orman içi dinlenme alanları bulunmaktadır. Ayrıca İlimiz genelinde vatandaşlarımızın su kenarlarını piknik alanı olarak kullanmasına rağmen tescil edilmiş sulak alan ve mesire yeri bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR:

İl Köy Hizmetleri Müdürlüğü, 2011

Orman İşletme Őeflięi, 2011

Fidanlık Mühendisliği, 2011

İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2011

İl  evre ve Şehircilik Müdürlüğü, 2011

 evre Koruma Vakfi, 2010

Red Data Book, 2002

Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Eylem Planı 2008-2012, 2013

3.7.9. Yerleşim Alanları ve Nüfus

Kentsel Alanlar

Tabii Özelliklerin Kent Formuna Etkileri

Mardin İli Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Mezopotamya Havasında bulunmaktadır. Suriye Devleti ile sınırı olan bir il olup, 8891 km² yüzölçümü ile Ülke topraklarının %1,1'ini kaplamaktadır. İl Merkezinin denizden yüksekliği 1083 metredir.

Güneyinde Suriye, doğusunda Şırnak ve Siirt, Kuzeyinde Diyarbakır ve Batman, batısında Şanlıurfa ile çevrili olup, 36,55 – 37,44 enlem ve 39-55 - 44,54 boylamları arasında yer almaktadır.

İl toprakları, Diyarbakır Havzası ile Yukarı Mezopotamya Ovasını birbirinden ayıran 1.000 – 1.500 metre yüksekliğindeki ve “Mardin Eşiği” olarak adlandırılan bir kitle ile bölünmüştür. Bu yükseltile güneyinde kalan kısım düzlük, kuzeyinde kalan kısım ise nispeten engebeli bir yapıya sahiptir.

Mardin ilinde merkez ile birlikte 10 İlçe, 20 Belde, 588 köy ve 74 mahalle vardır. Merkez ilçede kentleşme dağ eteğinin aşağılarına Yenişehir Mevkiine taşınmıştır.

Buralarda yapı kooperatifleri hızla konutların tamamlanmasını sağlamaktadır. Buna rağmen il merkezine olan göç ve nüfus artışı sebepleriyle konut ihtiyacı devam etmektedir. Bu vaziyet sanayinin yoğun olarak il merkezinde olmasından da kaynaklanmaktadır.

Kızıltepe ilçesinde biraz daha fazla olmakla birlikte Midyat ve Nusaybin İlçeleri de de konutlaşma benzeri özellikler göstermektedir.

Çok eski bir yerleşim alanı olan Mardin Kenti 1970'lere değin eski yapısını önemli ölçüde korumuştur. Özellikle 1980'lerden sonra yerleşim Yenişehir mevkiinde gelişmeye başlamıştır. Şehrin diğer bölgeleri (Kuzey, Güney ve Doğu) tabii engellerden dolayı bir gelişme göstermemiş olup, Şehir Kuzeybatı istikametinde Mardin-Diyarbakır yolu üzerinde gelişmektedir.

Planlı Kentsel Gelişme Alanları

İlimizde, Mardin Belediyesi tarafından 1983 yılında başlanarak 1987 yılında neticelendirilen İmar Planı ile ilimizin düzenli bir yapılaşmaya doğru gitmesini sağlamıştır.

Turizm Bakanlığı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 29-31 Mayıs 1985 yılında 1425 nolu karara göre Mardin İl Merkezinde; Yeni yol Caddesinden Suraltı Mevkisine, Devlet Hastanesinden İl Jandarma Komutanlığı binasının bulunduğu yere kadar olan bölgeyi sit alanı olarak ilan etmiş olup, bu bölgede imar tamamen yasaklanmıştır.

Şekil İ. 1. Mardin Yenişehir

Nüfus

Mardin ili sayımlar arası yıllık nüfus artışı hızı genelde düzensiz bir şekilde artmakta olup 1945-1950 ve 1985-1990 yılları arasında nüfusta düşüş görülmüştür.

İlimiz 2011 yılı nüfus sayımı ölçümlerine göre toplam 764.033 kişilik nüfusu ile Türkiye nüfusunun %1,01'lik bölümünü barındırmaktadır.

İlimiz yıllık nüfus artışı hızı, Türkiye ortalamasının altında kalmakta ve göç veren karakteri olduğu ve bu karakterini koruduğu görülmektedir.

Sayım yıllarına göre Mardin nüfusu ve nüfus artış hızı ile sayımlar arası nüfus artış hızı tablo olarak aşağıda verilmiştir.

Tablo İ.5. Sayım Yıllarına Göre İl Nüfus ve Nüfus Artış Hızı Tablosu

YILLAR	NÜFUS	(%) NÜFUS ARTIŞ HIZI
1927	183.317	-
1935	229.921	25,42
1940	252.505	9,82
1945	234.457	-7,15
1950	269.490	14,94
1955	305.520	13,37
1960	353.411	15,68
1965	397.880	12,58
1970	453.092	13,88
1975	519.687	14,70
1980	564.967	8,71
1985	490.044	-13,26
1990	557.727	13,81
1997	654.268	17,31
2000	705.098	7,77
2007	745.778	5,79
2009	737.852	-1,06
2010	744.606	0,9
2011	764.033	2,5

İlimizde nüfus yoğunluğu km² başına 85 kişidir. Mardin ilçelerinin nüfusları, yüzölçümü ve nüfus yoğunluğu ile ilgili tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo İ.6. Mardin ilçelerinin Nüfusları, Yüzölçümü ve Nüfus Yoğunluğu

	Nüfus	Yüzölçümü (km2)	Nüfus Yoğunluğu
Derik	58.658	1.323	44
Kızıltepe	220.891	1.416	156
Merkez	138.850	969	143
Mazıdağı	32.938	855	39
Midyat	107.986	1.054	102
Nusaybin	113.718	1.169	97
Ömerli	14.805	401	37
Savur	31.474	1.032	30
Dargeçit	27.573	539	51
Yeşilli	17.140	48	375
TOPLAM	764.033	8.806	87

2000 yılından itibaren, şehir nüfusundaki yıllık artış hızı, köy nüfusunun önüne geçmektedir. Bu da, kırsal kesimden kente doğru bir göçün olduğunu göstermektedir. Taşıma kapasitesi yüksek olan yerleşim birimlerinin merkez dışında da artmasıdır. Bu ilçeler arasında Mardin Merkez dışında Kızıltepe, Midyat ve Nusaybin ilçeleri Merkez ilçeyi aşmış vaziyette olup diğer ilçelerimizde bu göçten etkilenmişlerdir. İlimiz Merkez ve ilçe nüfuslarının yıllara göre gelişimi aşağıda bir tablo şeklinde verilmiştir.

Şekil İ.2. Mardin çarşısından bir görünüm

Mardin ili nüfusunun cinsiyete göre dağılımı ile yaş gruplarına göre nüfusun İl nüfusuna oranı tabloları aşağıda verilmiştir.

Tablo İ.8. Mardin İli nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı

YILLAR	ERKEK	KADIN	TOPLAM
1970	230.638	222.454	453.092
1975	269.675	250.012	519.687
1980	228.385	276.582	564.967
1985	332.812	319.257	652.069
1990	272.731	284.996	557.727
1997	325.493	321.333	646.826
2000	362.167	342.931	705.098
2007	373.067	372.711	745.778
2009	370.911	366.941	737.852
2010	371.019	373.587	744.606
2011	384.735	379.298	764.033

KAYNAKLAR:

İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü, 2011

TUİK, 2011

Başbakanlık DİE “Ekonomik ve Sosyal Göstergeler MARDİN”, 1998

Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2011

3.7.10. Turizm

Birçok uygarlık kalıntısıyla ve eşsiz kültürel değerleriyle Mardin dünyanın yaşanır üç sit kentinden biridir.

İlde değişik uygarlıklara ilişkin çeşitli tarihi yapıtları sık aralıklarla görmek mümkün olduğundan, konumu ve sahip olduğu turistik değerleri ile turizm açısından büyük bir potansiyele sahiptir.

Dünyanın Süryani merkezi olarak kabul edilen Mardin Deyruzafaran Manastırı, Türkiye ve Dünya turizmi açısından çok özel bir değer taşımakta, her mevsim yerli ve yabancı turist akınına uğramaktadır.

Mardin ibadet merkezleriyle dinler arasındaki hoşgörünün en önemli merkezidir. Bugünden düne giden tarihi atmosferini tanımlayabilmek için önemli medeniyet katmanlarını şöyle sıralanabilir:

Şekil G.1. Dinler Arası Hoşgörü (Mardin Ulucami-Kırklar kilisesi)

Sit Alanları

Kültür ve Turizm Bakanlığı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulunun 29-30-31 Mayıs 1985 yılı 1425 no'lu kararına göre Mardin İl Merkezinde bulunan gayrimenkullerin 1979-1984 yıllarındaki kararları ortak bir mutabakata bağlanmıştır. 2863 sayılı Kanun uyarınca Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıkları olarak tescil kayıtlarının devamı sağlanmıştır. Mardin Müzesi yetkililerinden alınan bilgilere göre İlde kayıtlara geçen Sit Alanları aşağıda verilmiştir.

Tablo G.1. Mardin İli Sit Alanları

SİT ALANLARI	ADET	SİT ALANLARI	ADET
AĞAÇLAR		KİLİSELER	
Çınar Ağacı (Firdevs Bahçesinde)	2	Mar Bitris Kilisesi (Mardin)	1
Doğu Palamut Meşesi (Midyat Acırlı beldesi)	2	Mort Şumuni Kilisesi (Mardin)	1
Menengiç Ağacı (Midyat Acırlı beldesi)	2	Mor Behnam Kırklar Kilisesi (Mardin)	1
Çitlenbik Ağacı (Midyat Acırlı beldesi)	1	Kırmızı Kilise (Mardin)	1
Meşe Ağacı (Midyat Acırlı beldesi)	3	Protestan Kilisesi (Mardin)	1
TOPLAM :	10	Meryem Ana Kilisesi (Mardin)	1
CAMİLER		Mor Yusuf Kilisesi (Mardin)	1
Pamuk Camii (Mardin)	1	Mor Mihael Kilisesi (Mardin)	1
Şeyh Zebun Camii (Mardin)	1	Mor Hırmız Kilisesi (Mardin)	1
Melik Mahmut Camii (Mardin)	1	Eski Kilise (Mardin)	1
Hamza-i Kebir Camii (Mardin)	1	Mor Sabo Kilisesi (Dargeçit)	1
Şehidiye Camii (Mardin)	1	Kilise (Dargeçit)	1
Reyhaniye Camii (Mardin)	1	Mor Aho Kilisesi (Dargeçit)	1
Teker Camii (Mardin)	1	Mor Girgez Kilisesi (Dargeçit)	1
Latifiye Camii (Mardin)	1	Kilise (Dargeçit)	1
Ulu Camii (Mardin)	1	Sisan Kilisesi (Derik)	1
Şeyh Mansur Camii (Mardin)	1	Surp Kevork Ermeni Kilisesi (Derik)	1
Zairi Camii (Mardin)	1	Süryani Kilisesi (Kızıltepe)	1
Necmeddin Camii (Mardin)	1	Sürmeli Kilisesi (Kızıltepe)	1
Muhammed Şeydullah Camii	1	Mor Circis Kilisesi (Kızıltepe)	1
Şeyh Yusuf Camii (Mardin)	1	Mor Yakup Kilisesi (Nusaybin)	1
Şeyh Abdulaziz Camii (Mardin)	1	Dercem Klisesi (Nusaybin)	1
Pınarbaşı Camii (Mardin)	1	Mor Cercis Kilisesi (Ömerli)	1
Arap Camii (Mardin)	1	Romanya Kilisesi (Savur)	1
Kale Camii (Mardin)	1	Protestan Kilisesi (Savur)	1
Hızır Camii (Mardin)	1	Mor Petrus Kilisesi (Savur)	1
Kuseyri Camii (Mardin)	1	Mor Yuhannun Kilisesi (Savur)	1
Şeyh Çabuk Camii	1	Mor Yakup Kilisesi (Yeşilli)	1
Kasım Tuğmaner Camii (Mardin)	1	Mor Dimet Kilisesi (Midyat)	1
Hacı Ömer Camii (Mardin)	1	Mor Ozin Kilisesi (Midyat)	1
Yolbaşı Camii (Midyat)	1	Mor Şemun Kilisesi (Midyat)	1
Cevat Paşa Camii (Midyat)	1	Mor Eliyo Kilisesi (Midyat)	1
		Meryem Ana Kilisesi (Midyat)	1
		İndafalo Kilisesi (Midyat)	1
		Mor Munya Kilisesi (Midyat)	1

Abdurrahman Camii (Midyat)	1	Mor Şimuni Kilisesi (Midyat)	1
Şemseddin Camii (Mardin)	1	Purut Kilisesi (Midyat)	1
Ulu Camii (Mardin)	1	Mor Şarbel Kilisesi (Midyat)	1
Kargir Camii (Midyat)	1	Mor Balsalmo Kilisesi (Midyat)	1
Darulsor Camii (Midyat)	1	Meryem Ana Kilisesi (Midyat)	1
Ulu Camii (Dargeçit)	1	Mor Yakup Kilisesi (Midyat)	1
Küçük Pınar Camii (Derik)	1	Mor Had Bşbo Kilisesi (Midyat)	1
Ulu Cami (Kızıltepe)	1	Mor Balsalmo Kilisesi (Midyat)	1
Taceddin Camii (Kızıltepe)	1	Mor Kiryakus Kilisesi (Midyat)	1
Eski Camii (Mazıdağı)	1	Mor izozel Kilisesi	1
Yeni Camii (Mazıdağı)	1	Göllü Köyü Kilisesi (Mardin)	1
Kubbeli Camii (Mazıdağı)	1	Sedye Nofte Meryem Ana	1
Zenelabidin Camii (Mazıdağı)	1	Kilisesi	
Ulu Camii (Savur)	1	Mor Behnam Kilisesi (Mardin)	1
Kurtuluş Camii (Savur)	1	Mor Yuhanno Kilisesi (Mardin)	1
Yeni Camii (Savur)	1	TOPLAM :	49
TOPLAM :	41		

Kaynak : Mardin Müzesi

Şekil G.2. Mardin Müzesi

Kaleler

G.2.1. Mardin Kalesi

Mardin Kalesinin diğer ismi ‘‘Kartal Yuvası’’dır. Subariler, Sumerler, Babiller, Mitaniler, Asurlular, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Emmeviler, Abbasiler, Hamdaniler, Selçuklular, Artuklular, Karakoyunlular, Safaviler ve Osmanlılara ev sahipliği yapmıştır.

MS. 330 yılında ateşe ve güneşe tapan şad Buhari adında bir kral tarafından yaptırılmıştır. Kalenin Mardin Ovasından yüksekliği yaklaşık 1000 metredir. Kalenin bir kısmı sarp kayaların üzerine oturtmuştur. İnsanın kaleye çıkması ihtimali bulunan yerlerde surlar inşa edilmiştir. Kalenin güney kesiminde bir kule hala ayaktaadır. Kalede, mesken olarak kullanılmaya yarayan kalıntılar vardır. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Kale ambarlarının çok miktarda erzak ve cephane ile dolu olduğunu yazmıştır.

Kalede su sarnıçları bulunmaktadır. Kale ayakta iken 6 kapısı vardı. Bunlar; Diyarbakırkapı, Savurkapı, Bab-1 şavt, Bab-1 Hamara, Bab-1 Zeytun ve Bab-1 Cedid'tir.

Şekil G.3. Mardin Kalesi

Kız Kalesi

Merkeze bağlı olup, İlin 5 km. doğusunda yayı andıran üç kaleden biridir. Kalede, kral kızına ait taştan yapılmış bir taht, su sarnıçları, kuyular, mağaralar ve kalıntılar mevcuttur.

Erdemeşt Kalesi

Bülbül Köyü ile Arur Kalesi arasında kalan tepe üzerinde kurulmuş bir kaledir.

Arur Kalesi

Mardin'e 5 km. uzaklıkta, Deyrulzafaran Manastırının arkasında bulunan bir tepenin üzerinde çok eski bir geçmişe sahip bir kaledir.

Dara Kalesi

Merkeze bağlı olup, Mardin'in 30 Km. doğusunda Meşhur Dara Harabeleri içinde yığma bir tepe üzerinde yükselir. Kaleyi İran Hükümdarı Yuvaniş yaptırmıştır. Sahneleri, su sarnıçları, su değirmeni, barajı, mahsara, köprü, 40 metre derinliğinde yer altındaki zindanı mevcuttur. Kale günümüze kadar özelliğini korumuştur.

Rabbat Kalesi

İlimiz, Derik İlçesinin 15 km. batısında, Hisaraltı Köyü sınırları içinde yer almaktadır. Binlerce yıllık bir tarihe sahiptir. 15 Burcu, 4 gözetleme kulesi mevcuttur. Burçların yüksekliği 15 metredir. Kalenin doğusunda ve batısında 2 kapısı vardır. Yer altında barınakları ve saray kalıntıları bulunmaktadır.

Dermetinan Kalesi

Kale, Mazıdağı İlçesinin 20 km. Kuzeybatısında Gümüşova Köyü sınırlarındadır. 150 metre yüksekliğinde bir tepede inşa edilen kalede 8 Burç gözetleme kuleleri, su sarnıçları ve kapısında iki mühür bulunan bir mezarlık vardır. Kale Bizanslılar tarafından yapılmıştır.

Zarzavan Kalesi

Mardin-Diyarbakır yolu üzerinde, kervan ticaretiyle uğraşanların güvenliği için yaptırılmış kaledir.

Savur Kalesi

Kale, Savur İlçesinin sırtını dayadığı yüksek bir tepenin üstünde, Romalılar tarafından zamanın stratejik şartları göz önüne alınarak inşa edilmiştir.

Aznavur Kalesi

Kale, Nusaybin İlçesinin 14 km. kuzeydoğusunda geniş bir vadinin üzerinde iki tepenin zirvesinde kurulmuştur.

Kale, MS. 970'te Hamdan Bin Al Hasan, Hasır Al-Davla Bin Hamdullah Bin Hamdan tarafından yaptırılmıştır. Doğudan batıya 400 metre uzunluğunda ve 30-60 metre genişliğindedir. Kale doğuda 800 metre batıda 300 metre yükseklikindedir. Kalede 14 burç iki gözetleme kulesi ve bir kapısı vardır.

Rahabdim Hafemtay Kalesi

Kale, Nusaybin İlçesinin 20 km. kuzeydoğusunda, Suriye sınırına yakın bir tepede Romalılarca inşa edilmiştir. Güneyden kuzeye uzanan kalenin 14 burcu, 2 gözetleme kulesi mevcut olup, uzunluğu 1500 metre uzunluğundaki surlarının yüksekliği 10, burçlarla gözetleme kulelerinin yüksekliği 20 metredir. Kalede su sarnıçları, erzak ambarları, bazı bina kalıntıları ile yer altı mahzenleri bulunmaktadır.

Merdis Marin Kalesi

Kale Nusaybin İlçesinin 15 km. kuzeydoğusunda olup yüksek bir kayalık üzerinde kurulmuştur. Çevre genişliği 1500 metredir. 12 kule ve burcu vardır. Merdis Kralının Şatosu altında kayalardan oyulmuş derinliği 5, uzunluğu 18, genişliği 5 metre olan bir mahzen, bunun yanında da bir su sarnıcı vardır.

Haytam Kalesi

Günyurdu-Dibek köyleri arasında Deyrulumur yanında olup, M.S. 351 yılında Romalılar tarafından inşa edilmiştir. Bugün yıkıntı görünümündedir.

El Nihman Kalesi

Bülbül Köyünde bulunan bir kaledir. 3 katlı habis mevcuttur.

Harabeler

Dara Harabeleri

İhtişamlı döneminde kültür beşiği olan, tiyatro başta olmak üzere bir çok etkinliğin merkezi olan bu harabelerdeki sarnıçlar, su yolları, su değirmeni, köprüsü ve 40 metre derinliğindeki zindanı ile günümüze kadar ayakta durmuştur.

Gırnavaz Harabeleri

Nusaybin İlçesinin 4 km. kuzeyinde, Habur Nehri kollarından biri olan Çağ Çağ Deresinin doğusunda, yaklaşık 300 metre çapında ve 24 metre yüksekliğinde höyük karakterinde bir yerleşim yeridir.

Arkeolojik bir merkez olarak ilk kez 1918 yılında bilim dünyasına tanıtılan Gırnavaz daha sonra ki yıllarda çeşitli araştırmalara konu teşkil etmiştir. 1991 yılına kadar yürütülen araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarda Gırnavaz'ın M.Ö. 4000'den M.Ö. 7. Yüzyıla kadar sürekli olarak iskan edildiği anlaşılmıştır.

Höyük üzerinde ayrıca islami dönemlere ait büyük bir mezarlık bulunmaktadır. Kazılar sonucu bulunan mezarlarda şahsi eşya olarak metal silahlar, metal süs eşyaları, vazolar, kandiller, mühürler vs. bulunmuştur.

Merdis Marin Harabeleri

Nusaybin İlçesinin 15 km. kuzeydoğusundadır. Harabelerde Roma dönemine ait kiliseler, sarnıçlar ve üzüm mağaraları bulunmaktadır.

Fıtvar Harabeleri

Derik İlçesine 13 km. uzaklıkta Roma döneminin kültür mirasını ve kalıntılarını ihtiva eden antik bir harabedir.

Akbağ Harabeleri

Şehir merkezinden 13 km. uzaklıkta Akbağ Köyünde bulunmaktadır.

Hofi ve Zarava Harabeleri

Büyük bir ilim ve ticaret merkezi olan harabe, Derik İlçesine 18 Km. uzaklıktadır. Roma dönemine ait çok sayıda ev eşyası kalıntılarıyla antik, yaşanmış bir medeniyetin günümüze bıraktığı bir harabedir.

Beşikkaya Harabeleri

Yaşanmış medeniyetlerin günümüze bıraktığı eserlerin otantik yapıda önemli bir harabedir.

Tebısım Harabeleri

Derik İlçesinin 1 km. güneyinde yer alan bu antik kent, Tepebağ Köyünde önemli bir harabedir.

Ramanus Harabeleri

Nusaybin İlçesinin 40 km. doğusunda olan antik kent Kasribelak köyünde bir harabedir.

Kefertut Harabeleri

Kızıltepe'ye bağlı Koçlu köyündedir.

Ayrıca Kızıltepe'de; Salah, Harzem, Belluke, Hafri (Yurderi) Amrud harabeleri mevcuttur.

Höyükler

Tablo G.2. Höyükler

ADI	İLİ	İLÇESİ	KÖYÜ
Ortaköy Höyüğü	Mardin	Merkez	Ortaköy
Tilkitepe Höyüğü	Mardin	Merkez	Tilkitepe Köyü
Kemaliye Höyüğü	Mardin	Merkez	Çayırpınar Köyü
Kıleybin Höyüğü	Mardin	Kızıltepe	Halkalı Köyü
Harzem Höyüğü	Mardin	Kızıltepe	Harzem Ziyaret Köyü
Kızıltepe Höyüğü	Mardin	Kızıltepe	Akçapınar Köyü
Salkım Höyük	Mardin	Kızıltepe	Şenyurt Hanyeri Köyü
Gırbel Höyüğü	Mardin	Kızıltepe	Çakır Köyü
Salah Höyüğü	Mardin	Kızıltepe	Gökçe Beldesi
Akziyaret Höyüğü	Mardin	Kızıltepe	Akziyaret Köyü
Hanyeri Höyüğü	Mardin	Kızıltepe	Hanyeri Köyü
Büyüktepe Höyüğü	Mardin	Kızıltepe	Arıtepe Köyü
Sürekli Deame Höyüğü	Mardin	Kızıltepe	Sürekli Köyü
Dikmen Höyüğü	Mardin	Kızıltepe	Dikmen Beldesi
Katarlı Höyüğü	Mardin	Nusaybin	Katarlı Köyü
Bünyas Höyüğü	Mardin	Nusaybin	Büyükdere Köyü
Büyükboğaziye Höyüğü	Mardin	Nusaybin	Büyükboğaziye Köyü
Bektaş Höyüğü	Mardin	Nusaybin	Bektaş Köyü
Gırnavaz Höyüğü	Mardin	Nusaybin	Çağlar Köyü
Nisibis Höyüğü	Mardin	Nusaybin	Merkez
Değirmencik Höyüğü	Mardin	Nusaybin	Değirmencik Köyü
Kantar Höyüğü	Mardin	Nusaybin	Kantar Köyü
Gırke Tuğup Höyüğü	Mardin	Nusaybin	Söğütlü Köyü
Deyr Höyüğü	Mardin	Nusaybin	Odabaşı Köyü
Gırebiya Höyüğü	Mardin	Derik	Söğütlü Köyü
			Tepeüstü Köyü

Kaynak : İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Mağaralar

Tablo G.3. Turistik değeri olan mağaralar

ADI	İLİ	İLÇESİ	KÖYÜ
Şakolin Mağarası	Mardin	Merkez	Merkez
Fikiye Mağarası	Mardin	Merkez	Merkez
Kefilmerdin Mağarası	Mardin	Merkez	Merkez
Dirkup Mağarası	Mardin	Derik	Merkez
Derinsu Mağarası	Mardin	Derik	Merkez
Dağ Mağarası	Mardin	Derik	Merkez
Haramiye Mağarası	Mardin	Kızıltepe	Hanika Köyü
Hanika Mağarası	Mardin	Kızıltepe	Salah Köyü
Salah Mağarası	Mardin	Kızıltepe	Arı Köyü
Hamazembari Mağarası	Mardin	Mazıdağı	Merkez
Gümüşyuva Mağarası	Mardin	Mazıdağı	Yavru Köyü
Avrihan Mağarası	Mardin	Midyat	Şenköy
Kefilmelep Mağarası	Mardin	Midyat	Merkez
Kefissanur Mağarası	Mardin	Midyat	Merkez
Hapisnas Mağarası	Mardin	Midyat	Merkez
Tınat Mağarası	Mardin	Midyat	
Unveyri Şifa Mağarası	Mardin	Nusaybin	Gelinkaya Beldesi
Hop Mağarası	Mardin	Nusaybin	Merkez
Hessin Meryem Mağarası	Mardin	Nusaybin	Merkez
Sercahan Mağarası		Savur	Merkez
Zivinganter Mağarası			Merkez
Kıllıt Mağarası			

Kaynak : İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

İplik Mağaraları

İlimiz Merkezinde olup, 60 kadar iç içe olan mağaralar mevcuttur.

Gümüşova Mağarası

Mazıdağı İlçesi Gümüşova Köyünde olup, mağarada Bizans dönemine ait kalıntılar mevcuttur. Mağara kapısının üstünde iki tane mühür vardır.

Kiliseler

Mar Petrus ve Pavlus Kilisesi

1914'te Patrik 2.Abdullah döneminde Papaz Abdülmesihin gayretleriyle Petrus ve Pavlus adına yapılmıştır. Kök boyalarla el işi baskı perdeleri mevcuttur. Bu Kilisenin taş işlemleri sadedir. Merkez Gül Mahallesiindedir.

Mor İliyo Kilisesi

Mardin Kalesinde olup, 3. yüzyılda yapılmıştır.

Mar Behnam (Kırklar) Kilisesi

5.Yüzyılda yapılmıştır. Şar Mahallesiindedir. Kilise üç giriş kapılı, ince taş işçiliğiyle işlenmiş mihrapları, 400 yıllık ahşap mihrap kapıları, 1500 yıllık kök boya ile baskı perdeleri, geniş avlusu içinde çan kulesi evi ve adeta dantel gibi işlenmiş taş oymacılığı örneklerinin yer aldığı divan mevcuttur. 1170 yılında kırk şehitlere ait kemikler bu kiliseye getirilmiştir. Bugün Mardin Metropolit Kilisesidir.

Meryem Ana Kilisesi

Savur kapı Mahallesiinde 1857 yılında ibadete açılmıştır. Yıkık vaziyettedir.

Kırmızı Kilise

420 yılında yapılmıştır. 10 taş sütun üzerinde inşa edilen kilisede, mihrabın farklı geometrik taş süslemeleriyle ayrı bir özelliği vardır.

Protestan Kilisesi

Geniş bir alan üzerinde inşa edilen kilise, 569 yılında yapılmıştır.

Meryem Ana Kilisesi ve Patrikhane

1860 yılında Patrik Antuan Semheri tarafından yaptırılan kilisede; Kemer, yuvarlak taş sütunlar,ve avluda taş korkuluklar yer alır. Patriğin oturma yeri ile İncil vaiz yeri üzüm salkımlı motiflerinin ahşap el işçiliğiyle yapılmıştır. Patrikhane bugün müze olarak hizmet vermektedir.

İlimizdeki diğer tarihi kiliseler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo G.4. Diğer tarihi kiliseler

ADI
Mar Hırmıs Kilisesi
Mor Yusuf Kilisesi
Mor Şmuni Kilisesi
Mor İvennis Kilisesi
Mor Circis Kilisesi
Mor İliye Kilisesi
Mor Yakup-Mor Kuryakus Kilisesi
Meryem Ana Kilisesi
Mor Babi Kilisesi
Mor Aho Kilisesi
Mor Stefanos Kilisesi Teodoros Kilisesi
Protestan Kilisesi
Mor Şumune Kilisesi
Mor Barsavmo Kilisesi
Mor Ahısnoyo Kilisesi
Mor Şarbe Kilisesi
Mor Yuhanna Kilisesi
Mor Şemun Kilisesi

Kaynak : İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Manastırlar

Deyrulumur Manastırı

Midyat İlçesine 18 km. doğusunda olup, 397 yılında inşa edilmiştir. Büyük bir mabet muhteşem mimari örnekleriyle efsanevi abide niteliğini bütün görkemi ile muhafaza etmektedir.

Şekil G.4. Deyrulumur Manastırı (Midyat-Mardin)

Mor Yakup Manastırı

Nusaybin İlçe merkezindeki manastır, mecusi tapınağı iken, tapınak kalıntıları üzerinde 328 yılında inşa edilmiştir.

Deyrulzafaran Manastırı

Mardin İlinin 3 Km. doğusunda bulunan Deyrulzafaran Manastırı Yukarı Mezopotamya'ya bakan yamaçlarda yer almaktadır. Süryanilerin tarihi ve dini değerleri arasında bugüne kadar ayakta kalabilmiş müstesna bir abide olan Manastır 639 yıl boyunca Dünya Süryanilerinin Patriklik merkezliğini yapmıştır.

Manastırın M.Ö.'ye ait kısımlarının kuruluş tarihi bilinmemekle beraber Mardin İlinin kuruluşuna kadar uzandığı sanılmaktadır. Milattan öncesine ait yapı 19.Yüzyılda bulunmuştur.

Manastırda göze çarpan en önemli özellik tavan yapısıdır. Tavanı oluşturan taşlar 20 0,5 metre ebatlarda 13 sıra halinde ve aralarında herhangi bir harç olmaksızın birbirine kenetlenmiş halde duran geometrik yapıdadır.

Manastırın Milattan Sonrasına ait dönemlerde yapılan eklentiler hıristiyanlık döneminin başlamasıyla gerçekleştirilmiştir (MS. 493).

Manastırın ilgi çekici kiliseleri, kubbe ve sütunları, ahşap el işlemeli kapılarıyla geçmişin en güzel mimari örnekleriyle süryanilerin dini ve tarihi değerleri arasında dünya çapında eşsiz bir abide niteliğini korumaktadır.

Şekil G.5. Deyrulzafaran Manastırı (Mardin)

İlimizin diğere manastırlar aşığıda tablo şeklinde verilmiştir.

Tablo G.5. Diğer manastırlar

ADI
Mor Evgen Manastırı
Mor Abay Manastırı
Mor Efram Manastırı
Seyde Nofte Meryem Ana Manastırı
Mor Behnan Manastırı
Mor Hobel ve Mor Abraham Manastırı
Mor Barsavmo Manastırı
Mor İzozoil Kaya Manastırı
Mor Yusuf Sevması Kaya Manastırı

Kaynak : İl Kùltür ve Turizm Mùdùrlùęù

Medreseler

Kasımiye Medresesi

Akkoyunlu Hükümdarı Cihangir oğlu Kasım Padişah tarafından 1469 yılında inşa edilmiştir.

Medrese, Tuğlu tonozlu revaklar ve yanlara doğru derin tonozlarla genişletilmiş tromp kubbeli Camii, revaklı avluda, büyük eyvanın sesebilli kanallarla ortadaki havuza bağlanmıştır. İki teras üzerinde iki katlı medrese cami ve türbe ile birlikte külliye şeklindedir.

Şekil G.6. Kasımiye Medresesi

Sıtti Radviye Medresesi

1177 yılında Kutbettin İlgazi'nin annesi tarafından inşa ettirilmiştir. Medrese, iki eyvanlı revaklı avlulu, iki katlı bir yapıdır. Ana eyvanın yanında içi rölyef dekorlu tromplu kubbesi ile türbe yer alır.

Medresedeki Camide Hz. Muhammed'e ait olduğu kabul gören ayak izi mevcuttur. Lahitler bu yöredeki Artuklu eserlerinin en önemlilerinden biri olan bu medreseyi ayrıcalıklı konuma sokar.

Zinciriye Medresesi

1385 yılında Melik Necmettin İsa Bin Muzaffer Davut Bin El Malik Salih tarafından yaptırılmıştır.

Medresenin girişindeki taş işlemler dikkat çekicidir. İki avlulu ve iki katlı olup avlunun dışında kalan mekanlarda iyice yayılmış, dilimli kubbeleri ile uzaktan dikkati çeker. Medresede Sultan İsa Türbesi ve birçok eski kitabeler mevcuttur. Medresinin yüksekte kurulmuş olmasının amacı, rasathane olarak kullanılmasındandır. Mihrapta kullanılan (Obsidyen) adında taşta ışık vurunca bir renk cümbüşü ortaya çıkar. Medrese müze olarak da kullanılmıştır.

Altun Boğa Medresesi

Melik Mansur Ahmet Küçük'ün Veziri Altun Boğa tarafından 1364 yılında yaptırılmıştır.

İlimizdeki Diğer Tarihi Medreseler

-Marufiye Medresesi

Camiler

Ulu Camii

Mardin'deki Camilerin en eskilerindendir. Kible duvarına paralel uzanan üç nef boyunca tromplu ve dıştan yivli bir kubbe ile örtülmüştür. 6 paye üzerinde oturan kubbe, bütün mekana bakidir.

Camii kuzeyindeki eyvanında sel sebili bulunmaktadır. Caminin minaresi 1176 yılında Artuklular döneminde inşa edilmiştir.

Şekil G.7. Ulucamii

Şehideye Camisi

Cami 1214 yılında inşa edilmiştir. Bugünkü minaresi, şerefeye çıkılan çift merdivenleri ile helezonik yapıdadır. Minaresi 1916 yılında inşa edilmiştir.

Melik Mahmut Camisi

1367 yılında inşa edilmiş olup, cami avlusunda defnedilen Melik Mahmut'tan dolayı bu ismi almıştır.

Abdullatif Camii (Latifiye)

1314 yılında Artukluların devrinde inşa edilmiştir.

Reyhaniye Camii

1756 yılında Ahmet Paşa'nın kızı Adile Hanım tarafından yaptırılmış olup, minaresi 8 köşelidir.

İlimizdeki Diğer Tarihi Camiler

-Pamuk Camii	-Şeyh Zebun Camii	-Teker Camii
-Şeyh Mansur Camii	-Zairi Camii	-M. Şeydullah Camii
-Şeyh Yusuf Camii	-Ş. Abdulaziz Camii	-Pınarbaşı Camii
-Arap Camii	-Hızır Camii	-Kuseyri Camii
-Şeyh çabuk Camii	-K.Tuğmaner Camii	-Hacı Ömer Camii

Çeşmeler

Tablo G.6. İlimizdeki tarihi çeşmeler

ÇEŞME İSMİ	ÇEŞME İSMİ
Cabi Çeşmesi	Ayn Ceviz Çeşmesi
Saray Çeşmesi	Ayn Tokmak Çeşmesi
Ayn Yahudi Çeşmesi	Sinsal Çeşmesi
Teker Cami Çeşmesi	Ayn Seyyid Çeşmesi
Cevheriye Çeşmesi	Molla Halil Çeşmesi
Kızlık Çeşmesi	Ayn Melha Çeşmesi
Topal Çeşmesi	Çeşme(Savur)
Ayn Since Çeşmesi ve Bağ Evi	

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

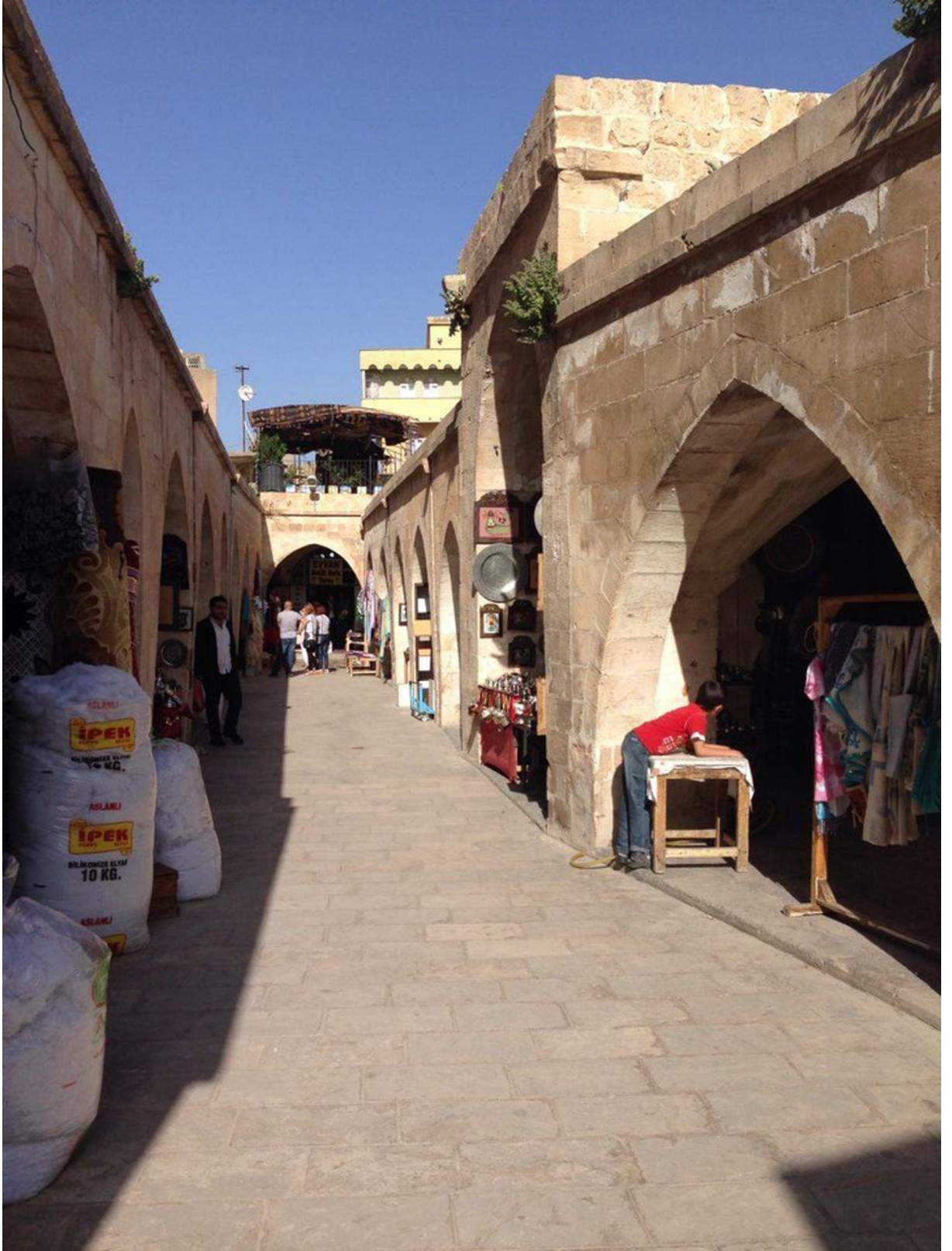

Çarşılar

Tablo G.7. İlimizdeki tarihi çarşılar

ÇARŞI İSMİ	ÇARŞI İSMİ
Kayseriye Bedesteni	Aykkabıcılar Çarşısı
Çarıkkıklar Çarşısı	Hasan Ayyar Çarşısı
Un Çarşısı	Kasaplar Çarşısı
Kapalı Çarşı Meşkin Çarşısı	Cumhuriyet Çarşısı
Bilebil Çarşısı	Manifaturacılar Çarşısı
Marangozlar Çarşısı	Sipahi Çarşısı
Kuyumcular Çarşısı	Leblebiciler Çarşısı
Bakırcılar Çarşısı	
Baharatçılar Çarşısı	

Kaynak : İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Hanlar ve Hamamlar

Tablo G.8. İlimizdeki tarihi hanlar ve hamamlar

HANLAR	HAMAMLAR
Han (Midyat-Merkez)	Roma Hamamı (Dargeçit)
Han (Savur-Merkez)	Hamam (Nusaybin)
Kervansaray (Mardin Merkez)	Emir Hamamı (Mardin/Merkez)
Artuklu Kervansarayı (Mardin Merkez)	Savurkapı Hamamı (Mardin/Merkez)
Kıleybin Hanı (Kızıltepe/Halkalı Köyü)	Ulu Cami Hamamı (Mardin/Merkez)
	Yeni Kapı Hamamı Kalıntısı (Mardin/Merkez)

Kaynak : İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Kaplıcalar

Germiab Kaplıcası: İlimizin Dargeçit İlçesinin 18 Km. doğusunda Dicle Nehrinin kenarında bulunan kaplıcanın kimyasal özellikleri zengin olmakla beraber 40°C. Sıcaklığındaki kükürtlü suyu, romatizmal ve deri hastalıklarına iyi gelir.

İlin Turistik Alt Yapısı

İlimizde turizmin gelişmesini etkileyen birkaç yerel faktör bulunmaktadır. Çevre ve turist sağlığını olumsuz yönde etkileyen altyapı yetersizliği, nüfus artışı ve hareketliliği, ilimizin tanıtımındaki yetersizlikler bölgemizde hissedilmektedir.

İlimizin önemli turistik sorunlarından birisi olan, tarihi binalarının yeterince korunmaması ve yeterli restorasyon çalışmalarının yeterli olmaması sorunu, Valiliğimizin çalışmalarıyla çok büyük oranda azalmıştır. Mardin Belediyesince tarihi Mardin caddelerinde altyapı çalışmaları yapılmaktadır.

Bulunduğu bölgede ulaşım açısından İpek Yolu üzerinde kurulu ve bir sınır şehri olan Mardin; Bölge ve Ülkemizin diğer kentleri ile olan ulaşım bağlantısı, karayolu, hava yolu ve demiryolu ile bağlantılıdır. Mardin Hava Limanı hava taşımacılığına açıldıktan sonra ulaşım konusunda büyük oranda rahatlık sağlanmıştır.

Ülkemizin her yerine düzenli bir karayolu akışını sağlayan Otobüs İşletmeleri seferler düzenleyerek hizmet vermektedirler.

İlimizin Demiryolu bulunmasına rağmen çeşitli nedenlerle şu anda yolcu taşımacılığı yapılmamaktadır.

İlimizin turistik tesislerin yer seçimi yapılırken şehrin merkezine doğru bir eğilim olduğu gözlenmektedir.

Turist Sayısı

İlimizde 2011 yılında Nusaybin Sınır Kapısından giriş yapan toplam kişi sayısı 258.818, çıkış yapan kişi sayısı ise 253.725'tir.

Tablo G.9. İlimizdeki Turist Sayısı

MARDİN İLİNE 2011 YILINDA NUSAYBİNDEN GİRİŞ ÇIKIŞ YAPAN TURİSTLER											
Ocak		Şubat		Mart		Nisan		Mayıs		Haziran	
Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış
26902	25628	26884	26463	31545	31451	29669	29659	18058	16756	17155	16143

Tablo G.9.2 İlimizdeki Turist Sayısı

MARDİN İLİNE 2011 YILINDA NUSAYBİNDEN GİRİŞ ÇIKIŞ YAPAN TURİSTLER											
Temmuz		Ağustos		Eylül		Ekim		Kasım		Aralık	
Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış
24467	24925	14681	15643	26012	24056	18261	18772	21414	20531	3770	3698

Kaynak : İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Turizm Ekonomisi

Turizmin ülkenin ekonomik yapısı üzerinde gelir yaratıcı etkisi, istihdam yaratıcısı etkisi altyapı – üstyapı gibi olumlu etkileri olup, İlimize ekonomik fayda sağlamaktadır.

Tablo G.10. İlimizin turizmi ile ilgili veriler

SİT ALANLARI ADET	SİT ALANLARI ADET
EVLER	TÜRBELER
Mardin Merkez 412	Ş.Hamit Türbesi 1
Midyat 267	Ş.İmameddin Türbesi 1
Kızıltepe 2	Ş.Kasım Halveti Türbesi 1
Savur 92	Ş.Salih Türbesi 1
Ömerli -	Ş.Selim Türbesi 1
Mazıdağı 3	Ş.Abdulsuit Türbesi 1
Yeşilli 1	Sultan Şehmus Türbesi 1
Dargeçit -	Şahkulubey Türbesi 1
Derik 4	Selma-i pak türbesi 1
	Şeyh Muhammed Türbesi 1
	Şeyh Mustafa Türbesi 1

Nusaybin 1		Tacettin Türbesi	1
		Şeyh Muhammed Türbesi	1
TOPLAM : 755		Pir Hattap Türbesi	1
		Şeyh Cemiş Türbesi	1
RESMİ BİNALAR	1	TOPLAM :	15
PTT Binası	1	ÇEŞMELER	
Kız Meslek Lisesi	1	Ayn Cevz Çeşmesi	1
Halı Sanat Okulu	1	Ayn Tokmak Çeşmesi	1
Gar Binası (Kızıltepe)	1	Cabi Çeşmesi	1
Eski Adliye Binası (Midyat)	1	Saray Çeşmesi	1
Mardin Müzesi (Mardin)	1	Sincar Çeşmesi	1
Sabancı Kent Müzesi	1	Cevheriye Çeşmesi	1
Eski Hükümet Konağı	1	TOPLAM :	6
Defterdarlık Binası	1	MEDRESELER	
Halk Eğitim Merkezi	1	Marufiye Medresesi	1
Gazipaşa İlkokulu	1	Emidden Medresesi	1
Ticaret Lisesi	1	Zinciriye Medresesi	1
Gençlik ve Kültür Merkezi	1	Altın Boğa Medresesi	1
İl Jan. Alay Kom. Askeri Koğuşu	1	Hatuniye Medresesi	1
Kışla Binası	1	Şehidiye Medresesi	1
Eski Hükümet Binası	1	Şeyh Sultan Medresesi	1
Nusaybin Kışlası Harabeleri	1	Sultan Kasım Medresesi	1
Konukevi (Midyat)	1	TOPLAM :	8
TOPLAM : 19			
ZAVİYELER			
Sıtra Zaviye (Medrese Mh.)	1		

Hamza İsaper Zaviyesi	1	ÇARŞILAR	
Cihangirbey Zaviyesi	1	Revaklı Çarşı	1
Hamza-i Kebir Zaviyesi	1		
Hamza-i Kebir Zaviyesi Tekke (Gül Mah.)	1	Attarlar Çarşısı	1
TOPLAM :	5	Kayseriye Bedesteni	1
HAMAMLAR		Çarıklar Çarşısı	1
Emir Hamamı	1		
Sıtra Zaviye Hamamı	1	Marangozlar Çarşısı	1
Ulucami Hamamı	1	TOPLAM :	5
Yenikapı Hamamı (Kalıntı)	1		
Roma Hamamı	1		
Savur Kapı Hamamı	1		
TOPLAM :	6		

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Tablo G.11. İlimizdeki Turizm İşletme Belgeli Oteller

İŞLETME BELGELİ TESİSLER	BULUNDUĞU YER	SINIFI (YILDIZI)	ODA SAYISI	YATAK SAYISI
Büyük Mardin Otel	Mardin	3 Yıldızlı	54	108
Hilton Garden Inn	Mardin	4 Yıldızlı	162	324
Yay Grand Otel	Mardin	4 Yıldızlı	288	650
Bilen Otel	Mardin	3 Yıldızlı	88	171
Artuklu Kervansaray Butik Otel	Mardin	Özel Konak	42	84
Erdoba Evleri	Mardin	Özel Konak	53	96
Zinciriye Butik Otel	Mardin	Özel Konak	15	30
Erdoba Elegance Otel	Mardin	5 Yıldızlı	220	440
Matiat Otel	Midyat	5 Yıldızlı	127	254
Kasr-1 Nehroz	Midyat	Özel Konak	25	50
Kasr-1 Nehroz 2	Midyat	Özel Konak	5	12
Shmyaa Otel	Midyat	Özel Konak	18	36
Aydınlar Tusistik Tesisleri	Nusaybin	2 Yıldızlı	22	41

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Tablo G.12. İlimizdeki Yatırım Belgeli Oteller

OTEL ADI	BULUNDUĞU YER	SINIFI (YILDIZI)	ODA SAYISI	YATAK SAYISI
Merdo Otel	Midyat	3Yıldız	24	48
Buhara Tesisleri	Kızıltepe	Günöbirlik Tesis	0	0
İraz Hotel	Midyat	Butik otel	37	74
Hıdır Çelebi Otel	Mardin	Butik otel	18	42
Airport Otel	Mardin	4 Yıldız	122	244
Maridin Otel	Mardin	3 Yıldız	30	60
Marya Palace	Mardin	5 Yıldız	463	1052
Midyat Gap Otel	Midyat	3 Yıldız	28	56
Pamuk Otel	Mardin	3 Yıldız	50	100
Narşah Otel	Midyat	4 Yıldız	91	198
Dunaysır Otel	Kızıltepe	4 Yıldız	63	138
TOPLAM			926	2012

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Tablo G.13. İlimizdeki Mahalli İdarelerce Belgeli Tesisler (Otel ve Acenteler)

OTEL ACENTA ADI	BULUNDUĞU YER	SINIFI (YILDIZI)	ODA SAYISI	YATAK SAYISI
Tatlı Dede Konağı	Mardin	-	16	41
Başak Otel	Mardin	-	11	22
Doğu Turistik Tesis	Nusaybin	-	27	45
Bulvar Palas	Nusaybin	-	36	75
Petrol Palas	Nusaybin	-	18	40
Demirdağ Otel	Midyat	-	39	100
Hotel Turistik	Nusaybin	-	26	55
Ceylan Otel	Midyat	-	9	20
Yuvam Otel	Midyat	-	10	25
Başak Otel	Kızıltepe	-	10	20
Hacı Hamit Bey Konağı	Savur	-	6	20
Akadlar Pansiyon	Mardin	-	4	10
Dara Konağı	Mardin	-	10	20
Kasr-ı Abbas	Mardin	-	10	25
Mardin Apart Otel	Mardin	-	22	57
Maria Otel	Mardin	-	7	18
Reyhani Kasrı	Mardin	-	47	81
Şahmaran Pansiyon	Mardin	-	9	25
Grand Estel Oteli	Midyat	-	79	169
Metro Oteli	Midyat	-	8	20
Midyat Dara Hotel	Midyat	-	20	40
Nezirhan Moteli	Nusaybin	-	68	136
Dunaysır Oteli	Kızıltepe	-	63	138
Öztopraklar Oteli	Kızıltepe	-	45	108
TOPLAM			595	1310

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

KAYNAKLAR :

Mardin Valiliği “Yaşayan Tarih MARDİN”, 2002

İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2011

İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü, 2011

3.7.11. Altyapı, Ulaşım, Haberleşme ve Konaklama

Su Sistemi

İlimiz içme suyu ihtiyacı olarak kaynak suları, yer altı suları ve kısmen yüzeysel sulardan karşılanmaktadır.

Sondaj Kuyuları

Sondaj kuyuları ile ilgili detaylı bilgi “D.1.2. Sondaj Kuyuları” bölümünde verilmiştir.

Akarsular

Akarsular ile ilgili detaylı bilgi “D.1.3. Akarsular” bölümünde verilmiştir.

Ulaşım

İlimiz; kara, hava ve demiryolları ile Ülkemizin diğer illerine bağlanmış olup, haberleşme ve ulaştırma alanlarındaki vaziyeti aşağıdaki gibidir.

Karayolları

Karayolları 9. Bölge Müdürlüğü mesuliyet alanına giren ve 8.891 km² alana sahip olan Mardin İli 327 km'si Devlet yolu, 362 km'si İl yolu olmak üzere toplam 689 km. karayolu, 2922 km. köy yoluna sahiptir.

Devlet yollarının 109 km'si stabilize, 29 km'si geçit vermeyen yoldur.

3623 km. olan köy yollarının 807 km'si asfalt, 1522 km'si stabilize kaplama, 1203 km'si tesviyeli ve 91 km'si de ham yol niteliğindedir. Bunların şekillerine göre dağılımı şöyledir;

Tablo I.1. Köy yollarının vaziyeti

UZUNLUK (KM)	YOL TİPİ	YARARLANAN KÖY SAYISI
807 km.	Asfalt	201 Köy istifade etmektedir.
1522 km.	Stabilize	247 Köy istifade etmektedir.
1203 km.	Tesviye	74 Köy istifade etmektedir.
91 km.	Ham Yol	

Kaynak : Karayolları 9. Bölge Müdürlüğü, 2011

İlimizin komşu İllere olan uzaklığı;

Mardin-Batman	:	144	km.
Mardin- Diyarbakır	:	96	km.
Mardin-Şanlıurfa	:	187	km.
Mardin-Şırnak	:	202	km.
Mardin-Siirt	:	225	km.

Tablo I.2. İlimizin İlçe Beldelerinin Merkeze olan Uzaklığı

MARDİN	İLÇE ADI	KM.	BELDE ADI	KM.
	Merkez	0	Sürgücü	52
	Dargeçit	113	Dikmen	38
	Derik	70	Kayapınar	65
	Kızıltepe	20	Şenköy	50
	Mazıdağı	46	Akarsu	59
	Midyat	65	Şenyurt	33
	Nusaybin	53	Pınardere	30
	Ömerli	25		
	Savur	47		
	Yeşilli	10		

Kaynak : Karayolları 9. Bölge Müdürlüğü, 2011

2011 yılı rakamlarına göre Mardin İlinde trafiğe kayıtlı motorlu taşıtların sayıları aşağıda çıkarılmıştır;

Tablo.I.3. İlimiz Kayıtlı Motorlu Araç Sayıları

CİNSİ	2009	2010	2011
Motosiklet	3687	4086	4528
Otomobil	13560	14533	15564
Minibüs	2552	2768	2862
Kamyonet	8388	9548	10413
Kamyon	5477	5667	5734

Otobüs	396	420	447
Traktör	6673	6940	7181
Çekici	2508	2687	3048
Özel Amaç. Taşıt	184	184	204
Tanker	1355	1256	1228
Arazi Taşıtı	142	152	159
TOPLAM	44922	48241	51368

Kaynak : İl Emniyet Müdürlüğü, 2011

Havayolları

İlimizde Stol tipi bir hava alanı, Mardin-Kızıltepe arasında 28.05.1996 tarihinde İl Özel İdaresi tarafından ihalesi yapılarak 1999 yılında faaliyete girmiştir.

Şu anda haftanın 7 gününde seferler düzenlenen havaalanı, Mardin Organize Sanayi Bölgesi ve GAP Bölgesi içinde tek serbest bölge olan Mardin Serbest Bölgesine çok yakın konumda bulunduğundan ilimizin gelişmesinde önemli bir işlev görmektedir.

Demiryolları

İlimizin içinde 142 km. uzunluğunda demiryolu bulunmaktadır. İl topraklarına Şanlıurfa İli Ceylan pınar ilçesinden giren demiryolu sınırı izleyerek Suriye ve Irak Devletlerine ulaşır.

Ayrıca ilimiz Kızıltepe ilçesi Şenyurt Beldesinden geçen bu yola Mardin 30 km.lik bir hatla bu yola bağlıdır. Hattın yenilenmesi ve anılan demir yolunun Mardin Organize Sanayi Bölgesi içerisindeki Serbest Bölgeye kadar uzatılması vaziyetinde ticari hayatta önemli avantajlar sağlayacağı düşünülmektedir.

Basın – Yayın

İlimizde 19 adet yerel gazete faaliyet göstermektedir. 6 adet özel radyo yayın yapmaktadır.

Gazeteler	:
Merkez ilçe	:5 adet
Kızıltepe ilçesi	:4 adet
Midyat ilçesi	:5 adet
Nusaybin ilçesi	:3 adet
Derik ilçesi	:2 adet
Savur ilçesi	: 1 adet
Mazıdağı ilçesi	: 1 adet
Dargeçit ilçesi	: 1 adet
Özel Radyolar :	
Merkez ilçe	:4 adet
Kızıltepe ilçesi:	3 adet

3.7.12. Madencilik

Fosfat

Mardin ili madencilik yönünden zengin bir il değildir. İlin en önemli madeni Mazıdağı ilçesindeki 68 milyon ton rezervli Fosfattır. Etibank tarafından bölgede fosfat zenginleştirme tesisleri kurulmuştur.

Tesislerin yapımı 01/01/1987 yılında tamamlanmış ve 16/03/1987 tarihinde deneme çalışmalarına başlanılmıştır. Tesisin kesin kabulü 1990 yılında yapılmış olup şu anda faaliyet göstermemektedir.

Çimento ve Kireçtaşı

Mardin’de ikinci maden olarak 120 milyon ton rezervli çimento ve kireçtaşı hammaddesi gösterilebilir. İlimizde bulunan Çimento Fabrikası, Kireç Fabrikası ve diğer Kırma Eleme tesisleri bu madenleri değerlendirmektedir.

Şekil I.1. Mardin Çimento Fabrikası

Taş Ocakları

5177 Sayılı Maden Kanunu'na göre 1 B Maden Grubuna giren ve ruhsatları Mardin İl Özel İdaresince verilmiş olup, 2008 yılı itibariyle faaliyette bulunan taş ocakları:

Mardin Merkez Acar Köyü	Kalker Taşı	75.000 m3	(Yıllık Ür.)
Mardin Merkez Acar Köyü	Kalker Taşı	80.000 m3	(Yıllık Ür.)
Mardin Merkez Kabala Köyü	Kalker Taşı	99.000 m3	(Yıllık Ür.)
Mardin Merkez Çağlar Köyü	Kalker Taşı	60.000 m3	(Yıllık Ür.)
Mardin Merkez Kabala Köyü	Kalker Taşı	950.000 m3	(Yıllık Ür.)
Mardin Dargeçit Akçaköy Mardin	Kalker Taşı	60.000 m3	(Yıllık Ür.)
Merkez Ortaköy Mardin Midyat	Kalker Taşı	50.000 m3	(Yıllık Ür.)
Beyazsu Mardin Derik Ilıca Köyü	Kireç Taşı	50.000 m3	(Yıllık Ür.)
Mardin Derik Denктаş Köyü	Kireç Taşı	80.000 m3	(Yıllık Ür.)
Mardin Savur Serenli Köyü	Kireç Taşı	40.000 m3	(Yıllık Ür.)
Mardin Nusaybin Güneli Köyü	Kireç Taşı	50.000 m3	(Yıllık Ür.)
Mardin Nusaybin Yandere Köyü	Kalker Taşı	90.000 m3	(Yıllık Ür.)
Mardin Mazıdağı Aksu Köyü Mardin	Kalker Taşı	90.000 m3	(Yıllık Ür.)
Midyat Batman Yolu	Kalker Taşı	80.000 m3	(Yıllık Ür.)
Mardin Midyat Belediyesi	Kalker Taşı	50.000 m3	(Yıllık Ür.)
Mardin Derik Kemik Tepe	Kireç Taşı	90.000 m3	(Yıllık Ür.)
Mardin Kızıltepe Yurteri Köyü	Pomza Ocağı	500.000 ton	(Yıllık Ür.)
Mardin Kızıltepe Kocalar Köyü	Kalker Ocağı	99.000 m3	(Yıllık Ür.)
Mardin Midyat Söğütlü Köyü	Tabii Taş	9.000 m3	(Yıllık Ür.)
Mardin Kızıltepe Kocalar Köyü	Kalker Ocağı	90.0003	(Yıllık Ür.)
Mardin Merkez Akbağ Köyü	Kireçtaşı Ocağı	200.000m3	(Yıllık Ür.)
Mardin Kızıltepe Çıplak Köyü	Alçıtaşı Ocağı	200.000 ton	(Yıllık Ür.)

Şekil I.2. Midyat Taş İşlemeciliği ile Yapılmış Tarihi Konukevi (Midyat)

Cevher Zenginleştirme

İlimizde madencilik konusunda faaliyet gösteren işletmeler, aşağıda tablo olarak gösterilmiştir;

Tablo I.1. Madencilik ile ilgili Sanayi Tesisleri

FİRMA ADI	SEKTÖR	ÜRETİM KONUSU	ÜRETİM KAPASİTESİ
Mardin Çimento	Özel	Çimento	1.000.000 T/Y
Mardin Boru Sanayi	Karma	Astbestli Boru	25.000 T/Y
Nuhoğlu Marsan	Karma	Sönd. Kireç	80.000 T/Y
Martu İnş. Malz.	Karma	Gaz Beton Kireç Kumtaşı	200.000 M3/Y 1.440.000 AD/Y
Marbeton A.Ş	Özel	Karo Beton Boru	1.200.000 AD/Y 40.0 T/Y
Limak Çimento	Özel	Klinker Öğütme ve Paketleme	830.000 T/Y

Metal İnş. Tic. Ltd.Şti.	Özel	Hazır Beton	292.000 m3/Y
Emka Beton	Özel	Hazır Beton	240.000 m3/Y
Dizan Beton Mad.	Özel	Hazır Beton	65.000 m3/Y
AZB İnşaat	Hazır	Hazır Beton	288.000 m3/Y

KAYNAKLAR: Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü, Mardin Özel İdare Müdürlüğü,

Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2011

3.7.13. Enerji

Kaynaklarına Göre Enerji

Birincil Enerji Kaynakları

Güneş Enerjisi

İlimizde 2000 yılı periyodunda Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Mardin Meteoroloji Müdürlüğünden alınan bilgilere göre Mardin'in en fazla güneş ışığına maruz kaldığı aylar; Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarıdır.

İlimize ait 2010 – 2011 dönemi ortalama güneşlenme müddeti ve güneş ışınları şiddetinin günlük kalori toplamının aylık ortalaması aşağıda çıkarılmıştır.

Tablo J.1. 2010 – 2011 Dönemi Ortalama Güneşlenme Süresi (Saat)

AYLAR	2010	2011
OCAK	169,3	172,3
ŞUBAT	164,3	111
MART	214,3	154,2
NİSAN	247,2	249
MAYIS	384,4	345,8
HAZİRAN	329,3	293,6
TEMMUZ	432,5	335,6
AĞUSTOS	334,4	320,4
EYLÜL	224,5	360,7
EKİM	219,3	135,9
KASIM	127,4	147,3
ARALIK	145,6	99,3
YILLIK	2992,5	2725,1

Güneydoğu Anadolu bölgesi güneşlenme süresi bakımında Türkiye'de ilk sıralarda yer almaktadırlar. Bu bakımdan iklime bağlı olarak ilimizde her mevsim güneşin görülmesi mümkündür. Ayrıca ilimizde sıcak su üretiminde dahi güneş enerjisinden faydalanılmaktadır.

Rüzgar Enerjisi

İlimizde Rüzgar enerjisine dayalı üretim yapılması için gerekli potansiyelin bulunduğu düşünülmektedir.

Mardin İli 2010– 2011 yılları ortalama rüzgar hızı aşağıda çıkarılmıştır.

Tablo J.2. İlimiz 2010 – 2011 Yılları Aylık Ortalama Rüzgar Hızı

AYLAR	2010	2011
OCAK	3,4	3,8
ŞUBAT	3,9	3,4
MART	3,4	3,7
NİSAN	3,6	3,1
MAYIS	3,3	3,2
HAZİRAN	5,1	4,4
TEMMUZ	3,5	2,9
AĞUSTOS	3,3	3,3
EYLÜL	3,2	3,2
EKİM	3,1	2,8
KASIM	3,3	3,4
ARALIK	5,1	9,8
YILLIK	3,68	3,91
ORTALAMA		

Petrol

İlimiz sınırlarında petrol rezervi bulunmaktadır. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın (TPAO) Nusaybin İlçesi Kozluca ve Çamurlu mevkieinde başlattığı petrol arama çalışmaları sonunda açılan 3 kuyuda ham petrol çıkmış, kuyulardan çıkan ham petrolün testi de pozitif çıkmıştır. Yapılan çalışmalarda günlük ortalama her kuyudan 40-60 varil ham petrol elde edildiği ve açılan kuyulara petrolün rezervi için tesislerin kurulduğu belirlenmiştir. Petrolün transferi için çalışmalar devam etmekte olup en kısa sürede faaliyete geçilecektir. TPAO'nun Suriye sınırı bitişğinde mayınlı tarla olan Sınırtepe'de açtığı kuyuda sondaj çalışmaları da netice vermiştir. Yaklaşık 1500 metre derine inilen çalışmada hedefe ulaşılan ve diğer kuyulardan çıkarılan petrolden bağımsız olan bu kuyudan ise günlük yaklaşık 70 varil ham petrol elde edileceği belirlenmiştir.

Doğal Gaz

İlimiz Nusaybin İlçesinde doğal gaz rezervi bulunmaktadır. Söz konusu yerde 56 adet kuyu açılmış olup günlük 35.000 m3 doğal gaz üretilmektedir.

İlimiz Nusaybin İlçesindeki doğal gaz ile sınır komşumuz olan Suriye Devletindeki fueloil kaynaklarının varlığı bu kaynaklara dengeli enerji santralleri kurulması için fırsat oluşturmaktadır.

İkincil Enerji Kaynakları

Termik Enerji

İlimizde Kızıltepe İlçesi Kocalar Köyü Mevkiinde faaliyet gösteren Rasa Radyatör Sanayi A. Ş.' 33 Mega Watt kapasite ile kurulmuş olup, 2011 yılında gidilen 30 Mega Wattlık kapasite artışı ile toplamda 63 Mega Watt gücüne ulaşmıştır. (Bkz Şekil J.1). Tesisin Sülfür giderimi için gerekli olan baca gazı arıtma sistemi (desoks ünitesi) mevcuttur.

Şekil H.1. Mardin Mobil Enerji Santrali (Rasa)

Hidrolik Enerji

İlimizde tüketilen elektrik enerjisinin sektörel dağılımı şöyledir;

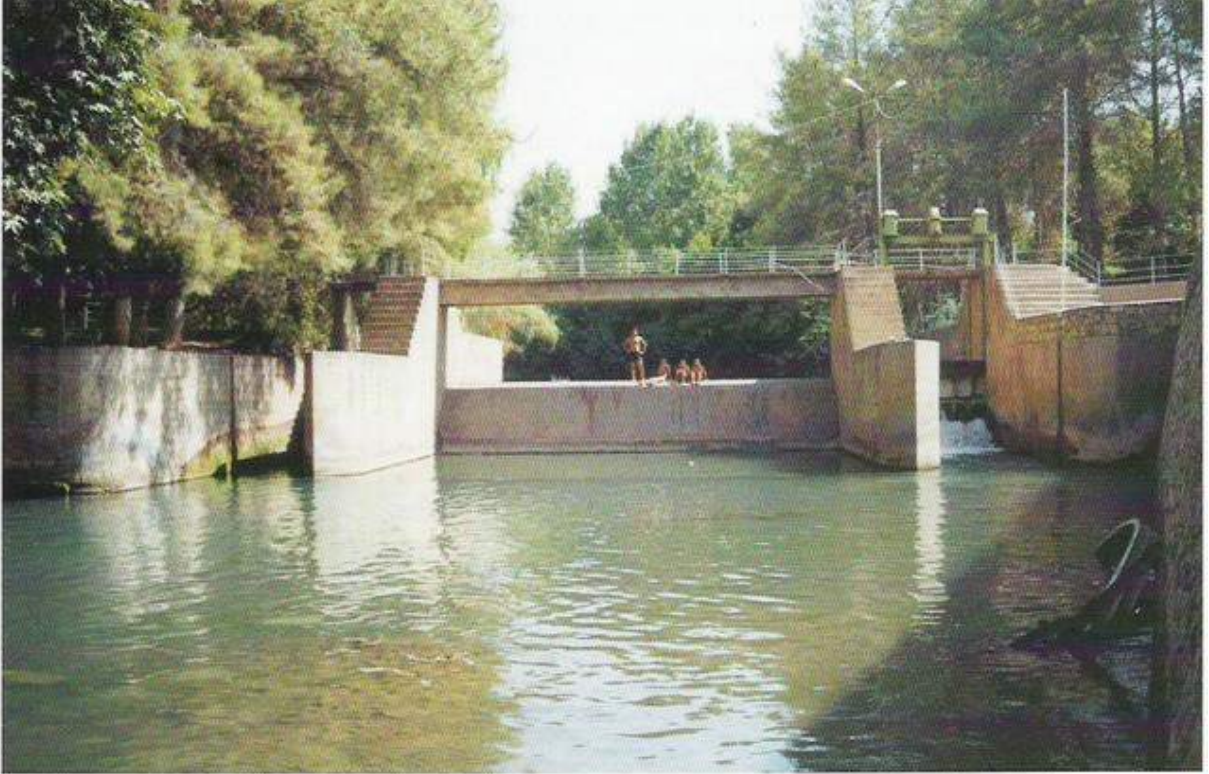
İlimiz Nusaybin İlçesinde çağ çağ hidroelektrik santralinde toplam 50.000 Kilo Watt/yıl elektrik enerjisi üretilmektedir.

Etüt programında yer alan çağ-çağ I ve çağ-çağ II Hidroelektrik Santrallerinin devreye girmesiyle 4 Kilo Watt güçlü 33 Giga Watt saat/yıl elektrik enerjisi üretilecektir.

Ayrıca İlimiz sınırlarında inşası devam eden Ilısu Barajı'nın devreye girmesiyle birlikte İlimizde ve komşu illerdeki enerji ihtiyacı büyük ölçüde karşılanmış olacaktır.

Ilısu Barajı ve Hidroelektrik Santrali yani Ilısu Projesi, Dicle ve Fırat Nehirleri üzerinde bulunan, sulama ve hidroelektrik gücü sağlayan "Güneydoğu Anadolu Projesi"nin (GAP) 22 barajından biridir. Ilısu Barajı, Mardin ve Şırnak İl sınırları arasında Dargeçit İlçesinin 15. km doğusunda, Dicle Nehri üzerinde yer alan anahtar bir proje olup GAP'ın temel unsurlarından biridir. Tesis işletmeye alındığında dolgu barajları sıralamasında gövde hacmi açısından Atatürk Barajı'ndan sonra Türkiye'nin ikinci büyük barajı, santral kurulu gücü sıralamasında ise Atatürk, Karakaya ve Keban santrallerinden sonra dördüncü büyük hidroelektrik santrali konumunda olacaktır.

Ilısu Barajıyla üretilen enerji, şu anda mevcut, hidroelektrik santraller aracılığıyla üretilen ve üretilen enerjiye % 10'unu oluşturacaktır. Ilısu Barajı ve Hidroelektrik Tesisleri, tek başına bir proje de değildir; kendisinden sonra yapılacak Cizre Barajı ve Hidroelektrik Tesisleriyle entegre bir projedir.

Çağçağ Barajı'ndan bir görünüm.

Tablo H.3. İlimizde Tüketilen Elektrik Enerjisinin Sektörel Dağılımı

ABONE CİNSİ	TÜKETİLEN MİKTAR
Meskenler	83.342.549
Resmi Daireler	18.315.031
KİT'ler	38.274.883
Köyler İçme Ve Kullanma Suyu	4.243.412
Ticarethaneler	11.378.371
Küçük Sanayiler	11.700.936
Büyük Sanayiler	95.065.190
Genel Aydınlatma (Sokak Cad. vb.)	202.574.625
Şantiyeler	442.667
Hayır Kurumları	3.676.567
Zirai Sulamalar	67.678.586
Belediyeler	42.871.766
T O P L A M	579.564.583

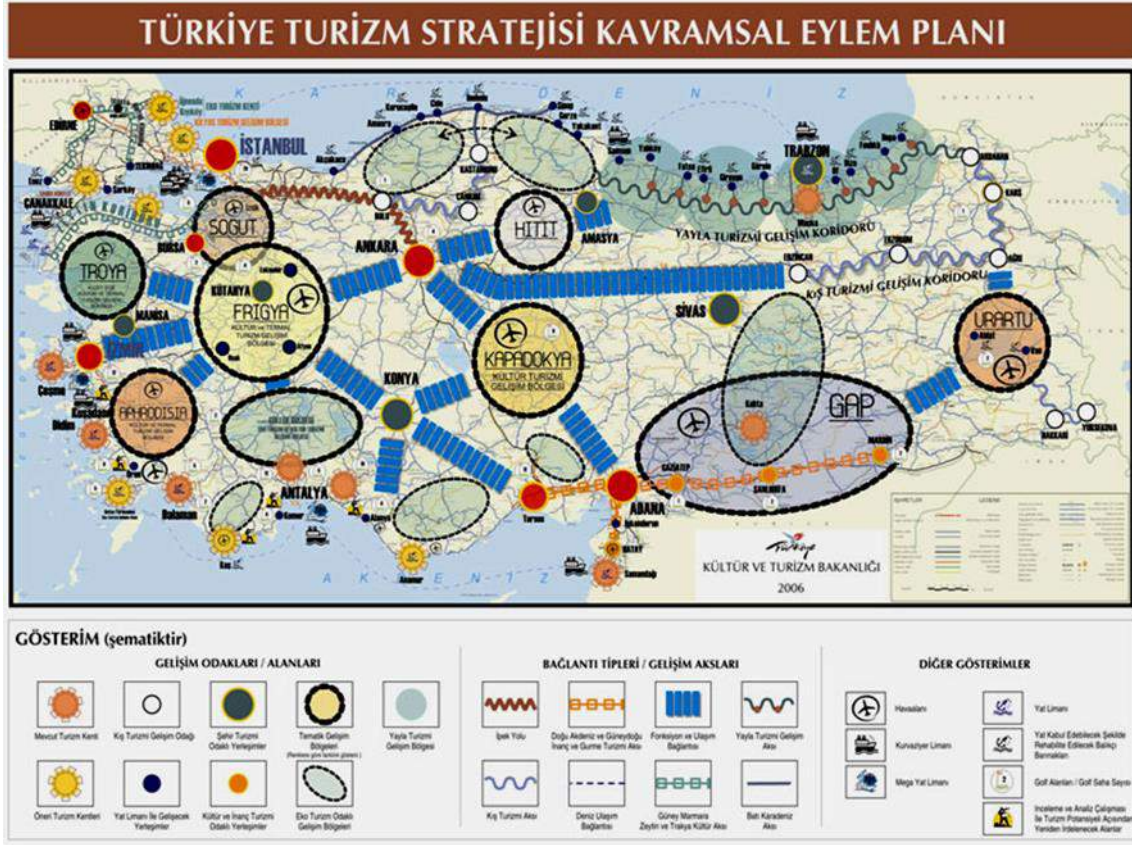
KAYNAKLAR:

TPAO,

Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2011

Çevre Koruma Vakfı,

Mardin Meteoroloji Müdürlüğü,

4.2. Mardin ilinin Tabiat Turizmi (Arzı) Değerleri ve Bilinirlik Değerlendirmesi

Mardin ilinin tarih ve kültürel mirasları Milletlerarası seviyede bilinmesine karşın tabiat turizmi açısından aynı tespitlerde bulunamamaktayız.

4.3. Mardin İlinde Tabiat Turizmi Amaçlı Kullanılan ve Koruma Statülü Alanlar

Kocakent Keklik Yerleşime Sahası 2010 yılından beri yaban hayatı yerleşime sahası olarak kullanılmakta 2014 yılına kadar bu statüde değerlendirilecektir.

Değerin bilinirliği; Bölgesel seviyede B, Ülke seviyesinde T, Milletlerarası seviyede: M

1- Yerleşime Sahaları		
Adı	İlçesi	Bilinirlik
Kocakent Keklik Yerleşime Sahası	Mazıdağı	B

Arz analizi tabloları;

Kocakent Keklik Yerleşirme Sahasına ait SWOT Analizi	
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
Kaçak avcılığın olmaması	Sahalara ulaşımın zor olması
Fırsatlar	Tehditler
Mevcut yaban hayvanlarının adaptasyon süresinin kısa olması	Arazi yapısının engebeli oluşu, ulaşım imkanının kısıtlı oluşu

4.5 MARDİN İLİNDE TABİAT TURİZİM ÇEŞİTLERİ

Tabiat Yürüyüşü (Trekking)

Mağara Turizmi

Aktivite/değer										
	Yenişehir İlçesi	Mazıdağı İlçesi	Derik İlçesi	Savur İlçesi	Nusaybin İlçesi	Midyat İlçesi	Dargeçit İlçesi	Kızıltepe İlçesi	Ömerli İlçesi	Yeşilli İlçesi
	2	1	1	2	3	2		2		
Değerler toplamı										
Rafting (R)										
Canyoning/kanyon yürüyüşü (C)										
Mağaracılık (M)	X	X	X	X	X	X		X		
Dağ bisikletçiliği (DB)										
Denizel değerler (DS)										
Dağ-yayla gezisi imkanı (DG)					X					
Peyzaj güzelliği/fotosafari (PF)										
Yaylada konaklama/kamping (YK)										
Düzenlenmiş tabiat gezisi rotası(DGR)										
Tabiata uyumlu kırsal miras gezisi(KMG)										
Pansiyonculuk(P)										

Aktivite/değer	Yenişehir İlçesi	Mazıdağı İlçesi	Derik İlçesi	Savur İlçesi	Nusaybin İlçesi	Midyat İlçesi	Dargeçit İlçesi	Kızıltepe İlçesi	Ömerli İlçesi	Yeşilli İlçesi
Değerler toplamı	2	1	1	2	3	2		2		
Kır havasında şehir merkezleri(KHŞM)										
Aktif yaylacılık(AY)										
Kelebek gözlemciliği imkanı(KeG)										
Kuş gözlemciliği imkanı(KuG)										
Sportif olta balıkçılığı imkanı(SOB)										
Milli park vb sahalar(MP)										
Milli park vb. nde konaklama(MPK)										
Kış sporları potansiyeli(KSP)										
Aktif kış sporları merkezi(KSM)										
Estetik şelale bulunan yerler(EŞ)										
Estetik göl/baraj olan yerler(EGB)										
Botanik gezilerine uygun saha(BOG)										
Tescilli avlak sahası (AvS)										
Yabana hayatı geliştirme sahası(YHGS)										
Garantili yaban hayatı gözlemi(GYHG)										
İzole ilginç ekosistemler(İE)										
Çim kayağı(ÇK)										
Sualtı Yaşamı Gözleme İmkanı (SAG)										
Bakir Küçük Koylar (BKK)										
Ormanaltı florası tanıma gezi imkanı(Mantar ve benzeri dahil) (FGİ)										

Aktivite/değer	Yenişehir İlçesi	Mazıdağı İlçesi	Derik İlçesi	Savur İlçesi	Nusaybin İlçesi	Midyat İlçesi	Dargeçit İlçesi	Kızıltepe İlçesi	Ömerli İlçesi	Yeşilli İlçesi
Değerler toplamı	2	1	1	2	3	2		2		
Endemik Bitkilerin Gözlemi (EBG)										
Köy Pazarları(Orman meyvelerinden reçel marmelat, kurutulmuş meyve satılması kaydıyla) (KP)										
Çayır şeklinde gruplanmış dağ çiçekleri gezisi (görselliği yüksek olacak) (DÇG)										
Tabii taşlardan tabiat tarihi gezisi(Gezi sırasında en az 10-15 değişik taş türü ve jeomorfolojik yapılar tanıtılmalıdır) (DTTTG)										
Bakir tabiat parçaları keşif gezisi(Bakir vadi ve bakir orman gibi gizli kalan değerleri keşfetme gezileri) (BDPKG)										
Gastronomi gezisi (Gezi günü belirlenir. Gezi günü ziyaretçilerle yöresel yemekler yapılarak yedirilir) (GG)										
Dokusu bozulmamış kırsal miras gezisi (köyler) (KMG)										
Yayla gezisi imkanı (Ya)										
Yaya gezi imkanı (Y)										
Tarihi eserler, sit alanı (Ts)	X			X	X	X		X		
Şelale görme imkanı (Ş)										
Peyzaj değeri yüksek yerler, fotoğrafik yerler (P)										
Mağara gezisi (Mğ)										
Motorlu gezi imkanı (M)										
Jeolojik ve jeomorfolojik değerler (Jm)										
Kanyon görme imkanı (Cn)										
Botanik gezisi imkanı (Bt)										

Aktivite/değer	Yenişehir İlçesi	Mazıdağı İlçesi	Derik İlçesi	Savur İlçesi	Nusaybin İlçesi	Midyat İlçesi	Dargeçit İlçesi	Kızıltepe İlçesi	Ömerli İlçesi	Yeşilli İlçesi
Değerler toplamı	2	1	1	2	3	2		2		
Bakir orman gezisi (Bo)										
Atla geziye uygun (At)										

MARDİN İLİ VE İLÇELERİNİN KIYAS USULÜ İLE KISA DEĞERLENDİRMESİ

Karşılaştırma usulü, ihtiva dahilindeki unsurun benzerleri ve rakipleri ile arasındaki farkı görmesi ve daha ilerlemesine itici güç olması amaç edinilerek verimliliği artırma usulüdür. Karşılıklı bilgi alışverişi olarak değerlendirilen bu usulda, kopyalama değil, kendi ürünlerimize yönelik ilham almak, uyarlamak hedeftir. Gelecek eğilimlerini şimdiden görüp, müşterinin isteklerini şimdiden karşılamaya hazırlıklı olmayı gerektirir. Karşılaştırma yapılan ilçenin/ilin başarılı oluşu hususta takip ettiği yolun ilçede/ilde alınabilirliği araştırılmalıdır.

KIYAS USULÜ İLE TABİAT TURİZMİ POTANSİYELİ YÜKSEK OLAN BAZI İLÇELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ			
Mardin İli			
İlçe	Kıyaslanan İl/ilçe	Kıyaslama sebebi,	Örnek Alınacak Deneyim
Dara (Merkez)	Nevşehir (Kapadokya)	Tarihi doku ve yapısı, mağaraların oluşum sürecindeki aşamalar.	Tarihi alanın tanıtımının ulusal ve uluslararası boyutta yapılması. Yerli ve yabancı turistlere hitap edecek otel ve pansiyonlara sahip olması. Bölge halkının tarihi alanı sahiplenmesi.

1. MARDİN İLİ SÜRDÜRÜLEBİLİR TABİAT TURİZMİ STRATEJİLERİ

Strateji 1: Mardin iline bir Milli park, Tabiat parkı kazandırmak.

Strateji 2: Master planda tabiat turizmi potansiyel alanları olarak işaret edilen bölgelerde detaylı çalışma yapılarak tabiat turizmi konulu tematik tabiat parklarının ilan edilmesi çalışmalarını yapmak. Bu ihtivada aşağıda belirtilen projeleri 2022 yılına kadar tamamlamak.

Strateji 3: Mardin ilinde av turizminin gelişmesini sağlamak.

Strateji 4: Av turizmini geliştirmek amacıyla devlet avlaklarının sayısını arttırmak ve avcı derneklerinin tabiat turizmi konusunda bilinç düzeyinin yükseltilmesi.

Strateji 5: 2016 yılına kadar Mardin ilinde 4 adet devlet avlağı oluşturmak.

Strateji 6: Avcı derneklerinin tabiat turizmi konusunda bilinç düzeyinin artırılması amacıyla eğitim çalışmaları yapmak.

Strateji 7: Devlet avlaklarının etüt ve planlama çalışmalarını yapılarak makama sunulması.

Strateji 8: Avcı derneği üyelerine yılda en az bir kez tabiat bilincinin artırılmasına yönelik eğitimler vermek.

Strateji 9: Tabiat turizm alanlarını fauna yönünden zenginleştirmek. Tabiat turizm alanlarındaki tür çeşidini ve sayısını artırmak. Faunanın zenginleştirilmesi için uygulama projelerinin hazırlanması. Ar-Ge projeleri için Ar-Ge kuruluşlarıyla işbirliği yapılması.

Strateji 10: Tabiat turizm yapılan alanlara yaban hayvanı üretme istasyonlarında üretilen türlerin salınması projesi; İlgili istasyonlarla koordineli çalışmalar yapılarak alana uygun türlerin salımı yapılması.

Strateji 11: Tabiat turizm alanlarında küçük grup ve kümeler halinde meyveli orman ağaçlarının dikilmesi projesi. Proje ile tabiat turizm alanlarındaki yaban hayvanlarının beslenmeleri sağlanmış olacaktır. Proje için OGM İşletme şeflikleri ve ağaçlandırma mühendislikleri ile işbirliği yapılması.

Strateji 12: Tabiat turizmi yapılan alanlarda kuş türlerinin davranışlarına uygun yuva modellerinin geliştirilmesi; Tabiat turizmi alanlarındaki yaban hayvanlarına can suyu projesi; Su kıtlığı olan tabiat turizm alanlarında yaban hayvanları için can suyu havuzları inşa edilmesi. Cansuyu havuzlarının yapım tekniği, suyun temini, havuzun yeri konularında Ar-Ge kuruluşlarıyla işbirliği yaparak ön çalışma yapılarak havuzların yerleştirilmesi.

Strateji 13: Sportif olta balıkçılığı yapılabilecek yeni alanları ortaya çıkarmak. Sulu derelerin bazılarında tabii yapıyı bozmadan göletler ve bentler oluşturularak buralara balık salını yapılabilir. Uygun olan yerlerde sportif olta balıkçılığı yapılırken aynı zamanda diğer faaliyetleri yapan ekoturistler için seyir zevki sağlanmış olur. Bu gölet ve bentlere tabii yapıya uygun tehlike riski taşımayan uygun ahşap köprüler yapılabilir. Ayrıca sportif olta balıkçılığı yapılabilecek göl ve akarsuların bir proje ile zenginleştirilmesi gerekmektedir. OGM İşletme şeflikleri ve DSİ ile koordinasyon yapılabilir.

Strateji 14: Tabiat yürüyüş parkurlarının yapılması. Dara harabeleri boyunca yürüyüş parkurlarının yapılması. Mardin ili Merkez bulunan zınnar bölgesinde yürüyüş parkurlarının yapılması. DSİ tarafından ılısu barajı kenarlarında yapılmakta olan projesi ihtivasında; alanda yürüyüş parkurlarının yapılması. Tabiat yürüyüş parkurlarında yürüyüşçülerin ihtiyaç duyduğu hizmetlerin sağlanması. Tabiat yürüyüş parkurlarında tanıtım ve ikaz levhaları, çeşme ve kaynak sularının restorasyonu gibi iyileştirme çalışmalarının yapılması.

Strateji 15: Dağcılık ve kaya tırmanışı tabiat sporlarının yapılmasını sağlamak. Dağcılık ve kaya tırmanışı faaliyetini gerçekleştirenlerin ihtiyaç duyduğu alt yapı hizmetlerinin sağlanması. Kamp alanlarının düzenlenmesi, WC yapılması, çeşme ve kaynak sularının restorasyonu gibi iyileştirme çalışmalarının yapılması

Strateji 15: Tesis edilecek gözlem kulelerinin yerlerinin tespiti ve yerleştirilmesi. Kuş gözlemi yapılabilecek farklı alanların tespiti ve gözetleme noktalarının belirlenmesi çalışmalarını yapmak.

Strateji 16: Bisiklet turizmi yapılabilecek alanların tanıtımının yapılması, yerel yönetimler, üniversiteler ve ilgili kuruluşlar ile koordinasyonun sağlanarak bisiklet turizmini geliştirecek projelerin yapılmasını sağlamak. Mardin-Midyat karayolunda bisiklet turizminin yapılmasını sağlamak.

Strateji 17: Yamaç paraşütü yapılabilecek alanların tanıtımının yapılması, yerel yönetimler, Üniversiteler ve ilgili kuruluşlar ile koordinasyonun sağlanarak yamaç paraşütü faaliyetinin gerçekleştirilmesine ilişkin projelerin yapılması.

Strateji 18: Kamp-Karavan turizmi yapılabilecek alanların tanıtımının yapılması, yerel yönetimler, üniversiteler ve ilgili kuruluşlar ile koordinasyonun sağlanarak kamp-karavan turizmini geliştirecek projelerin yapılmasını sağlamak.

Strateji 19: Foto safari yapılabilecek alanların tanıtımının yapılması, yerel yönetimler, üniversiteler ve ilgili kuruluşlar ile koordinasyonun sağlanarak foto safari faaliyeti geliştirecek projelerin yapılmasını sağlamak.

Strateji 20: Hedefe ulaşmak için Ar-Ge kuruluşlarıyla işbirliği yaparak planların uygulanmasını sağlamak.

Strateji 21: Tabiat turizmi konusunda rehberlik yapabilecek personellerin eğitilmesi.

Strateji 22: Yerel halka yönelik bilinçlendirme toplantıları organize etmek. Pilot bölge ve köy seçimleriyle örnek uygulamalar yaparak bu uygulamaları diğer yörelere yaymak.

Strateji 23: Tabiat turizmi ile ilgili paydaşların koordinasyonla sempozyum hazırlanması.

Strateji 24: Bu çalışmada Tablo 22’de yer alan öncelikli bölgelerden başlayarak pilot projelerin uygulanması için teknik destek ve vazife alanı dahilinde yatırımların yapılması.

Strateji 19: Tabiat turizmini tanıtmak amacıyla çalışmalar yapmak. İlgili yerel ve ulusal televizyon kanallarında yılda en az iki defa Tabiat turizmi konusunda söyleşi yapmak.

İlgili televizyon kanal yöneticileriyle koordinasyon ve işbirliği sağlamak.

Strateji 20: Şube Müdürlüğümüzün Tabiat turizmi yapan kurum/kuruluş ve STK’larla iletişimini artırmak. Şube Müdürlüğü’nce yılda en az bir defa bir sivil toplum kuruluşunun Tabiat turizm faaliyetine aktif olarak katılım sağlamak. STK’lar ile işbirliği sağlamak.

Strateji 21: Kruvazörlerle veya farklı şekillerde Mardine’e gelen turistler için turlar düzenleyerek Tabiat turizmi alanları aktif hale getirilebilir. Özellikle Tabiat harikası olan korunan alanlarda ihtiyaç duyulan tedbirleri alarak ve ziyarete uygun biçimde düzenleyerek gerçekleştirmek mümkündür. Bu alanların tur şirketlerine tanıtımı yapılmalı ulaşım için imkanlar sunulmalıdır. Yerel yönetimler, DKMP GM, Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve tur şirketlerinin ortaklaşa yapacağı projelerle bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesi mümkündür.

Strateji 22: Tabiat turizmi yapılan alanların özelliklerini, hangi Tabiat turizmi çeşitlerinin nerelerde yapılabileceğini, bu alanlardaki imkanları bir veritabanı hazırlayarak web üzerinden interaktif olarak paylaşmak Tabiat turizmine olan ilgiyi artıracaktır. Bu konu ile ilgili coğrafi bilgi sistemlerinin kullanılarak bir proje geliştirmek mümkündür.

6.1.KAPASİTE GELİŞTİRME Amaç: ilgili paydaşların tabiat turizmi (ekoturizm) açısından kapasitelerini geliştirmek

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlan gıç tarihi	Süresi				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2 0 1 6	2 0 1 7	2 0 1 8	2 0 1 9		
1	1	Ekoturizm eğitimi	<p>Yerel halkının eko-turizm hakkında eğitimi, Ekoturizme sunulabilecek ürünlerin geliştirilmesi ürünleri geliştirilmesi konusunda eğitilmesi.</p> <p>Bu konuda plan süresince 2 kurs açılarak 50 kişinin eğitilmesi sağlanacak.</p>	Orman Su işleri Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü	Belediye r, muhtarlıklar	2018						
2	5	Mağara envanterini çıkarmak için eylem planı ortaya koymak	<p>Mardin'in mağaralar yönünden zengin olan yönünü göstermek amacıyla böyle bir çalışma öngörüldü.</p>	Orman ve Su İşleri, Çevre ve Şehircilik, Anıtlar Kurulu Bölge Koordinatörlüğü	Üniversite ler	2017						

6.2. FİZİKSEL ALTYAPININ OLUŞTURULMASI Amaç; altyapıyı güçlendirmek veya geliştirmek,

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlan gıç tarihi	Süresi				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2 0 1 6	2 0 1 7	2 0 1 8	2 0 1 9		
4	6	Mevcut yol ağlarının geliştirilmesi	<i>Turizm aktivetelerine ulaşımın kolaylaştırılması için mevcut olan ana güzargahlara yeni aklarla bağlantı kurulması veya mevcut olanların geliştirilmesi</i>	Karayolları Bölge Müdürlüğü, Büyükşehir Belediyesi		2017						

6.3. ENVANTER, ÜRÜN OLUŞTURMA, ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME VE GELİŞTİRME, SERTİFİKALANDIRMA, TANITIM VE PAZARLAMANIN YAPILMASI Amaç: mevcut ekoturizm ürünlerinin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi, tanıtımı ve pazarlamasını yapmak.

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlan gıç tarihi	Süresi				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
5	3	Kültürel ürün envanteri ürünleri sunuma hazır hale getirme	<i>Geleneksel hayat tarzı, kültüre ilişkin olarak tabiattan toplanan, üretilen gıda maddeleri veya tabii materyalden üretilen el sanatları vb. Değerlerin tespiti, satılabilir hale getirilmesi, sözlü değerlerin envanteri, bunların turizme sunulabilir hale getirilmesi.</i>	HEM, MEM, KÜLTÜR Md.	Dernekler , Üniversite	2016						
6	7	Organik Ziraat	<i>Tabiat Turizminin ruhuna uygun olarak gelen yerli ve yabancı turistlere yörenin tabii türlerinin organik ziraat metoduyla yetiştirilmesini sağlamak</i>	İl Tarım Müdürlüğü, Dernekler		2019						

6.4. İZLEME VE DEĞERLENDİRMEYE YÖNELİK EYLEMLER Amaç: ekoturizm faaliyetlerinin izlenmesine ilişkin kriterlerin belirlenmesi, takibinin yapılması, raporlama, değerlendirme ve geri bildirimlerin yapılması.

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlan gıç tarihi	Süresi				Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2016	2017	2018	2019		
7	4	<i>Değişimin sınırlarının belirlenmesi</i>	<i>Tabii ve kültürel değerleri etkileyen tüm turizm faaliyetlerinin kabul edilebilir değişimin sınırlarının belirlenmesi, bu çalışmanın hedefi yöresel düzeyde kabul edilebilir sınırların tespitidir.</i>	<i>Üniversite</i>	<i>Dernekler</i>	<i>2018</i>						
8	8	<i>Sosyal ve kültürel etkilerin izlenmesi</i>	<i>Projenin başlangıcından itibaren her yıl raporlama şeklinde baz alınan kriterler baz alınarak yapılacaktır</i>	<i>Üniversite</i>	<i>Dernekler</i>	<i>2017</i>						